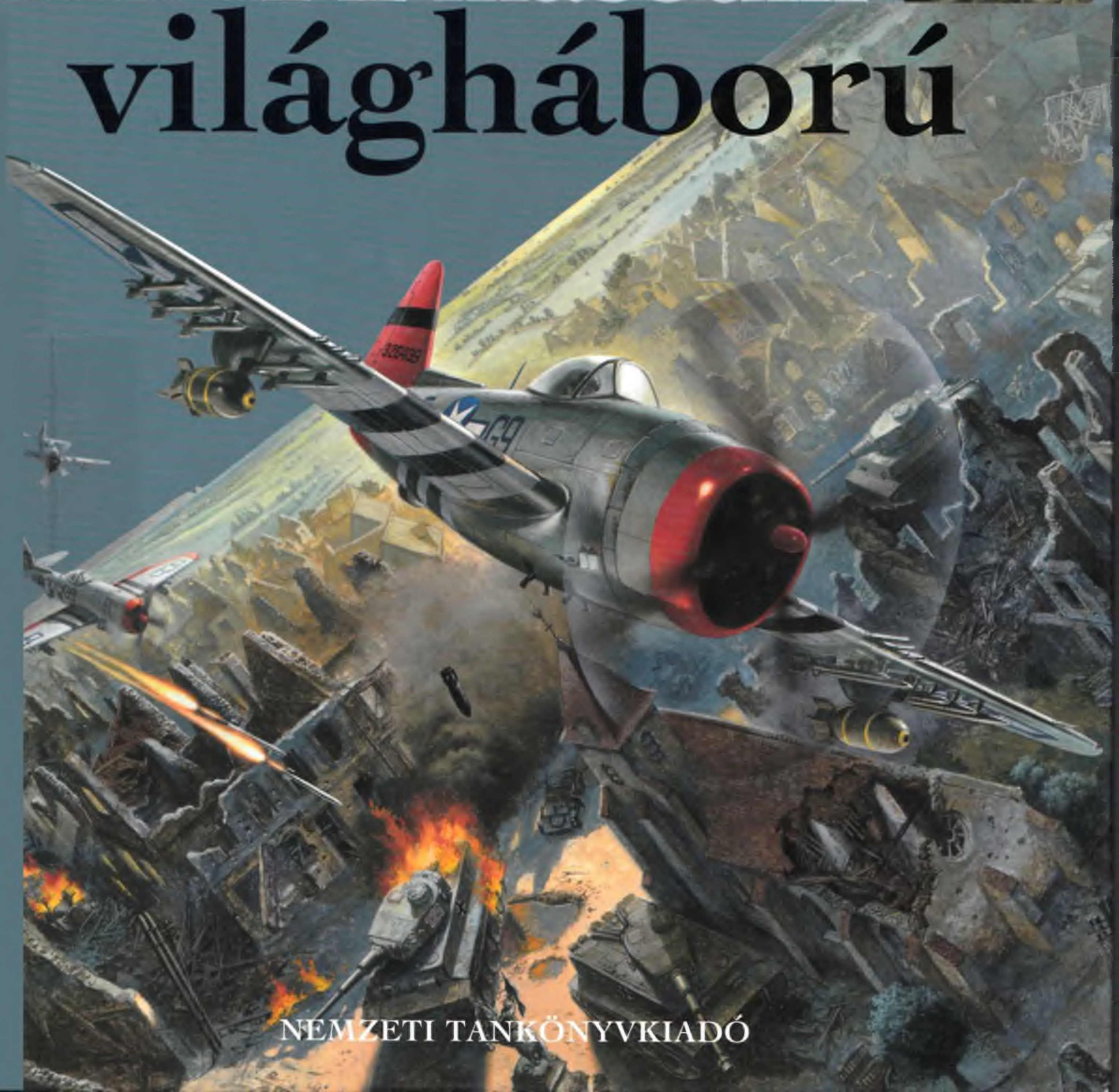
ÍME A TÖRTÉNELEM

FRANCK SEGRÉTAIN

A második világháború

NEMZETI TANKÖNYVKIADÓ

A második világháború

FRANCK SEGRÉTAIN

Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest

Rövid használati útmutató

Az új téma minden esetben **rövid bevezető**vel kezdődik.

Számos **kép és rajz** mutatja be a második világháború korát.

A képekhez **magyarázó szövegek** tartoznak.

Az oldalak alján **időrendi szalag** fut végig, amelyben az adott korszak meghatározó eseményei szerepelnek.

A **színes háttér**rel kiemelt szövegek egy-egy kisebb témát járnak körül.

- Csillag (*) jelöli azokat a szavakat (mindig első előfordulásukkor az oldalpáron), amelyek a kötet végén, a **kislexikon**ban is szerepelnek.
- Az időrendi szalag **piktogram**jai lehetővé teszik az információk jellegének azonosítását:

Politika	*Vallás*
Hadügyek	*Tudomány és technika*
Kultúra	*Építészet*
Gazdaság	*Mindennapi élet*
Földrajz	*Deportálások és kivégzések*

Tartalom

Titre 607
NOVEMBRE 1942
PAIN - T
rauder, c'est peut-être augmenter ta ration d'aujourd'hui, c'est sûrement diminuer celle de tous pour demain.
PAIN

A háborús veszély növekedése

Az első világháborút lezáró békeszerződéseknek tartós békét kellett volna teremteniük Európában, de csupán törékeny egyensúlyt hoztak létre. A helyzet tovább romlott, amikor 1929-ben hatalmas pénzügyi válság rázta meg az Egyesült Államokat, és a válság hamarosan világméretűvé vált...

A gazdasági világválság

1929. október 24-én, csütörtökön, a Wall Street-en – a New York-i tőzsdén – az árfolyamok hirtelen zuhanni kezdtek. Az ipari termelés megtorpant, majd esni kezdtek az árak és a bérek is. Több ezer vállalat ment csődbe*, több millió ember vesztette el a munkáját. Mivel az Egyesült Államok jelentős kölcsönöket folyósított az európai államoknak, hogy a világháború után talpra állítsák gazdaságukat, a válság hamarosan Európát is elérte. Az erősödő nacionalizmussal* szemben az első világháború után létrehozott Népszövetség* tehetetlen volt: nem tudta biztosítani a nemzetközi konfliktusok békés rendezését.

1929. október 24-én több ezer tönkrement kisrészvényes gyűlt össze a Wall Street-en, a New York-i tőzsde épülete előtt. Az árfolyamok zuhanása miatt megtakarításaik teljesen elértéktelenedtek.

Hitler hatalomra kerülése

Németországot különösen súlyosan érintette a gazdasági válság; a munkanélküliek száma meghaladta a 7 milliót. A kommunizmustól való félelem, és az igazságtalannak érzett versailles-i béke általános elutasítása a nacionalizmus felerősödéséhez vezetett. 1933-ban Adolf Hitler (1889–1945), a német nemzetiszocialisták* vezetője került hatalomra – mozgalma erőszakosságának és a konzervatív körökkel kötött szövetségének köszönhetően. Hitler politikai programja, amelyet *Mein Kampf* (Harcom) című művében fejtett ki, antiszemita és antikommunista volt. Németországban diktatórikus kormányzás vette kezdetét.

Német fiatalok olvassák a Mein Kampf-*ot, amelyben Hitler kifejtette politikai programját.*

Adolf Hitler 1920-ban alapította a náci pártot.

1933. március
Két hónappal Hitler hatalomra kerülése után a München melletti Dachauban létrehozzák az első koncentrációs tábort. A nemzetiszocialisták letartóztatták, és – miután a börtönök megteltek – gyűjtőtáborokba internálták politikai ellenfeleiket.

1934
Heinrich Himmler lesz a náci erőszakszervezetek, az SS és a Gestapo* vezetője. Himmler rendkívül hatékony, könyörtelen rendőri szervezetet épített ki. Az emberi jogokat semmibe vették, a szólásszabadság megszűnt Németországban.*

A náci Németország sikerei

Hitler 1933 januárjában Németország birodalmi* kancellárja lett. A németség fejlődéséhez szükséges „élettér" megszerzése érdekében a nemzetiszocialisták terjeszkedő politikát folytattak. 1935 márciusában bevezették az általános hadkötelezettséget. 1936-ban arra hivatkozva, hogy a Franciaország és a Szovjetunió* által aláírt egyezmény Németország ellen irányul, a német csapatok megszállták az 1919-ben demilitarizált Rajna-vidéket. Franciaország és Anglia nem reagált ezekre a fenyegető lépésekre.

A spanyolországi León városában 1939-ben diadalívet emeltek a német Condor Légió tiszteletére. Ez a repülősökből álló egység Franco oldalán harcolt a spanyol polgárháborúban.

BENITO MUSSOLINI (1883–1945)

Mussolinit, az olasz fasiszta párt vezetőjét III. Viktor Emánuel király 1922-ben nevezte ki az olasz kormány élére. Mussolini fasiszta diktatúrát épített ki Olaszországban. Minden állampolgárt az államnak és az egyetlen politikai pártnak rendeltek alá. A diktatórikus intézkedések ellenére Mussolini rendkívül népszerű volt. Magyarországon, Romániában, Spanyolországban, Portugáliában és Görögországban szintén tekintélyelvű politikai rendszerek jöttek létre.*

A diktatúrák közeledése

Mussolini befolyásos szövetségesre tett szert Hitler személyében. Németország volt az egyetlen állam, amely támogatta az olasz agressziót Etiópia ellen 1935-ben. Ezt követően Németország és Olaszország közösen támogatták Franco tábornok nacionalistáit a spanyol köztársaságiak elleni polgárháborúban 1936-ban. Ugyanez év októberében létrejött a Berlin–Róma-tengely, amelyet egy hónappal később megerősített a Németország, Olaszország és Japán által aláírt Antikomintern Paktum.

A felkelő nap országában

Japánban 1931-ben katonai vezetés vette át az ország irányítását, és azt a célt tűzte maga elé, hogy Ázsiát és a Csendes-óceán térségét egyetlen hatalmas birodalomban egyesítse, amely nyersanyagokkal és munkaerővel látja el a szigetországot, valamint piacokat biztosít számára. Ugyanebben az évben Japán betört Kínába, és megszállta Mandzsúriát. A japán hadsereg 1937 júliusában elfoglalta Nankingot, a kínai fővárost. A japán katonák több mint 300 000 polgári lakost gyilkoltak le.

Japán 1937 júliusában megtámadta Kínát – ezzel kezdetét vette a japánok ázsiai terjeszkedése. A kínai katonák Pekingtől északra, a nagy falnál várják a japán csapatok érkezését.

1936. július – 1939. március
1936 júliusában kitör a spanyol polgárháború, amelyben a köztársasági kormány harcol Francisco Franco tábornok nacionalista hadserege ellen. A véres polgárháború több mint 600 000 áldozatot követelt. Franco győzelme az európai diktatúrák győzelme is volt.

1936. augusztus 1–16.
Berlinben megrendezik a XI. Nyári Olimpiai Játékokat. Hitler várakozásaival ellentétben a játékok legnagyobb sztárja egy színes bőrű amerikai sportoló, Jesse Owens volt, aki négy aranyérmet szerzett, és ezzel alaposan rácáfolt a náci fajelméletre.

1938. március 14-én ujjongó tömeg fogadta a Bécsbe bevonuló Hitlert. Az osztrák származású német kancellár ezután ellátogatott szülővárosába, Braunau-am-Inn-be.

Menetelés a háborúba

Hitler elszánta magát a háborúra. Arra számítva, hogy Franciaország és Nagy-Britannia úgysem fog közbeavatkozni, 1938-ban a náci Németország erőszakos terjeszkedésbe kezdett, és ezzel hamarosan az egész világot háborúba sodorta.

Az első szakasz: Ausztria

1938 elején felerősödött az osztrák nácik propagandája, amely Ausztria Németországhoz való csatlakozását sürgette. Március 12-én Hitler parancsot adott Ausztria megszállására – formálisan Seyss-Inquart osztrák kancellár kérésére. Kimondták az *Anschluss*t (Ausztria Németországhoz csatolását), amelyet az áprilisban tartott népszavazásokon mindkét országban a lakosság 99 százaléka támogatott. A nyugati demokráciák továbbra sem avatkoztak be.

A Die Woche *című német újság 1938. márciusi számának címlapja Ausztria és Németország egyesülését adta hírül.*

A müncheni konferencia

A csehszlovák állam területén, mindenekelőtt a Szudéta-vidéken nagyszámú német kisebbség élt, amely 1938-ban autonómiát követelt magának; ezt a cseh kormány elutasította. Ezt követően már a terület Németországhoz csatolását sürgették. A területi kérdések rendezése érdekében 1938 szeptemberében Münchenben Hitler, Mussolini, a francia és az angol kormányfő (Daladier és Chamberlain) tárgyalóasztalhoz ültek. Utóbbiak azt remélték, hogy elkerülhetik a háborút, ezért beleegyeztek a Szudéta-vidék Németországhoz csatolásába. Miután 1939 márciusában Szlovákia kikiáltotta függetlenségét, a német hadsereg elfoglalta Prágát és a cseh–morva területeket: Csehszlovákia nem létezett többé.

1936–1938
Joszif Sztálin, az orosz kommunista párt főtitkára koncepciós pereket indít saját pártjának vezetői és a Vörös Hadsereg tisztjei ellen. Többek között azzal vádolják őket, hogy elárulták a Szovjetuniót, és a német nemzetiszocialistáknak dolgoztak.

1937. március 21.
XI. Pius pápa Mit brennender Sorge *(Égő aggodalommal) kezdetű enciklikájában elítéli a nácizmust. A hatalom azonnal reagál: a papoknál házkutatást tartanak, bezárják a nyomdákat, az osztálytermekben a kereszt helyére Hitler képmása kerül.*

A háború felé

A demokratikus országok meghátrálása komoly aggodalmat keltett a kis európai államokban, amelyek így teljes mértékben kiszolgáltatottá váltak a diktatúrákkal szemben. Miután a Szovjetunió* vezetője, Joszif Sztálin tárgyalásokat kezdett Hitlerrel, Franciaország és Anglia számára egyetlen lehetőség kínálkozott a háború elkerülésére: erősnek és határozottnak kellett mutatkozniuk. 1939 áprilisában segítséget ígértek a Németország által fenyegetett államoknak. Ugyanakkor tárgyalásokat kezdtek Sztálinnal, hiszen a szovjet szövetség számukra is döntő jelentőségű volt.

A német–szovjet paktum

1939. augusztus 23-án a hitleri Németország és a Szovjetunió megnemtámadási szerződést írtak alá. Sztálin a megállapodással időt nyert, ráadásul lehetővé vált, hogy országa visszaszerezze 1918-ban elvesztett területeit (így Lengyelország egy jelentős részét is). Hitler számára a megállapodás garantálta a kétfrontos háború elkerülését, továbbá Németország így hozzájuthatott az orosz kőolajhoz és más nyersanyagokhoz. Mivel a megállapodás révén minden korábbinál nagyobb mozgástérrel rendelkezett, és számított a nyugati demokráciák újabb meghátrálására, Hitler azt követelte, hogy Lengyelország adja vissza Németországnak Danzig* városát.

JOSZIF SZTÁLIN (1879–1953)

Sztálin csupán epizódszerepet játszott az 1917-es októberi forradalomban, amelynek eredményeképpen Lenin hatalomra került. Lenin halála, 1924 után azonban megszerezte a kommunista párt és a szovjet kormány vezetését is. Minden hatalom Sztálin kezében összpontosult. Politikai ellenfeleitől megszabadult. A gulágokra – az orosz munkatáborokba – több millió embert deportáltak. 1934-től kezdve módszeres tisztogatások folytak a párt és a hadsereg soraiban. Sztálin potenciális riválisait eltávolították a hatalomból.

1938. november 9–10.
A zsidóellenes pogrom során a nácik Németország-szerte zsidó tulajdonban lévő üzleteket törnek össze és fosztanak ki, zsinagógákat gyújtanak fel. Mintegy száz zsidót megölnek, közel húszezret letartóztatnak. Ez volt az úgynevezett „kristályéjszaka”.*

1939. március 23.
Németország annektálja a litvániai Memel városát. 1939 áprilisában olasz csapatok szállnak partra Albániában; a meghódított országot Olaszországhoz csatolják. Kezdetét veszi a nácik és az olasz fasiszták által követelt „élettér” meghódítása.

A háború kezdete Európában

1939. szeptember 3-án Nagy-Britannia és Franciaország hadat üzent Németországnak, amely két nappal korábban megtámadta Lengyelországot. Ezzel kezdetét vette a második világháború. A francia és az angol csapatok eleinte csak védekeztek. Segítségnyújtás nélkül nézték végig Lengyelország lerohanását és gyors vereségét.

Lengyelország lerohanása

Hitler már 1939 elején követelte, hogy Lengyelország mondjon le területe egy részéről a Német Birodalom* javára. Franciaország és Nagy-Britannia azonban rávette szövetségesét, hogy utasítsa vissza a német követeléseket. A németek ezért 1939. szeptember 1-jén hadüzenet nélkül megtámadták Lengyelországot. Rövid idő alatt harapófogóba szorították a lengyel hadsereget, amely a német légierő, a Luftwaffe* heves bombázásainak is ki volt téve. Mire a szovjetek szeptember 17-én bevonultak Lengyelországba, a lengyel fegyveres erőket már legyőzte a német Wehrmacht*. A legyőzött országon két szomszédja osztozott. Az osztozkodás alapja az úgynevezett Molotov–Ribbentrop-paktum volt.

A páncélos hadosztályok fontos szerepet játszottak a német villámháborús tervekben. A páncélosoknak kellett áttörniük az ellenség frontvonalát, majd elvágni a front mögött húzódó összeköttetési vonalakat. Ezenfelül alkalmasak voltak a gyalogsági előretörések támogatására is.

1939. szeptember 1-jén német katonák megnyitják a lengyel határsorompót.

BLITZKRIEG

A német hadvezetés 1939-ben a páncélosok, a gyalogság és a légierő együttes alkalmazásán alapuló úgynevezett villámháborúkkal számolt. Az egységek gépesítése, a parancsok végrehajtásának gyorsasága és az erők koncentrációja lehetővé tette, hogy a csapatok rövid idő alatt áttörjék az ellenség védelmi vonalait.

1939. november 30.

A Szovjetunió megtámadja Finnországot, amellyel szemben területi követeléseket támaszt. A kétszázszoros túlerőben lévő Vörös Hadsereg csak súlyos veszteségek árán tudja visszaszorítani a hősiesen védekező finneket, de végül 1940 márciusára győzelmet arat.

1940. március 20.

Az Édouard Daladier vezette francia kormány lemond, miután a parlamenti képviselők többsége megvonja tőle bizalmát. Az új kormányfő Paul Reynaud lesz, aki elődje engedékeny politikájával ellentétben határozott fellépést sürget a náci Németországgal szemben.

A furcsa háború

A nyugati fronton 1939 szeptemberétől 1940 májusáig nem folytak hadműveletek. A német támadásokat elhalasztották a rossz időjárás miatt. A szövetséges katonák moráljának nem kedvezett a fronton uralkodó tétlenség. A franciák nem értették, miért kellene harcolniuk, amikor Lengyelország már vereséget szenvedett, Franciaországot pedig nem támadták meg. Németországban a náci propaganda biztosította a lakosságot a küszöbönálló győzelemről.

A MAGINOT-VONAL

Az 1920-as évek elején megálmodott, majd az 1930-as években kiépített Maginot-vonal képezte a francia védelmi stratégia alapját. Ez a védelmi vonal kis erődökből és föld alatti kazamatákból állt (lásd a lenti képen), *amelyeket nagy lőerejű ágyúkkal erősítettek meg. Az erődített vonal feladata lett volna, hogy megvédje a francia határt Svájctól Sedanig. A németek éppen itt készültek áttörni a francia frontot.*

266 000 halott és 690 000 hadifogoly – két hét után a lengyelek számára ez volt a háború mérlege.

Ellentétes stratégiák

A szövetségesek – akik a védelmi stratégia fölényében hittek – meg voltak róla győződve, hogy hosszú anyagháborúra kell felkészülniük. Taktikájuk nem változott az első világháború óta: a csapatokat széles fronton szórták szét, a harckocsikat és a repülőket pedig a gyalogság kiszolgálására rendelték. Úgy vélték, a győzelem biztosítéka a gazdasági-anyagi fölény, ezért a franciák és a britek is időt akartak nyerni, hogy a gyarmataikról származó nyersanyagok segítségével javítsák csapataik ellátását, fegyverzetüket és az utánpótlást. A németek ezzel szemben gyors háborúra készültek, amelyben az ellenségre rövid idő alatt döntő csapást mérnek. Ez volt az úgynevezett *Blitzkrieg* vagy villámháború.

1940. április
A németek Lengyelország területén létrehozzák az auschwitzi koncentrációs tábort. A szovjetek az általuk elfoglalt lengyel területekről a lakosság egy részét keletre deportálják, Katynban pedig 10 000 elfogott lengyel katonatisztet végeznek ki.

1940. április
A hitleri Németország megtámadja Dániát és Norvégiát. Dánia megszállása mindössze egy napot vett igénybe. Norvégia a partra szálló francia és brit csapatok segítségével ellenállt, de június elejére a németek itt is győzelmet arattak.

Villámháború nyugaton

A német támadás nyolc hónap várakozás után, 1940. május 10-én hajnalban indult meg. A meglepett és lassú szövetségesek nem voltak képesek ellenállni a német erőknek.

A STUKA BOMBÁZÓ

A Junkers 87 Stuka zuhanó-bombázóknak meghatározó szerep jutott a villámháborúban. A védekező gyalogság bombázásával az előretörő páncélosokat támogatták. A repülőgépeket szirénával szerelték fel, amely zuhanórepülés közben lépett működésbe. Ennek üvöltése a katonákat és a civileket egyaránt megfélemlítette.

A szemben álló erők

1940 májusában 135 német hadosztály állt szemben 104 francia és brit, valamint 22 belga hadosztállyal. A franciák azzal számoltak, hogy a németek kénytelenek lesznek megkerülni a Maginot-vonalat *(lásd 11. oldal)* és az Ardenneket, ezért Belgium felől fognak támadni. A legjobban felszerelt francia egységek az északi határon sorakoztak fel, hogy a német támadás megindulásakor azonnal behatolhassanak Belgiumba.

A Luftwaffe a katonai célpontok mellett bombázta az utakat és a hidakat, sőt a lakosság megfélemlítése érdekében a lakott településeket is.*

A német támadás

Az 1940. május 10-én megindult német támadás Hollandia és Belgium ellen irányult. A Wehrmacht* ejtőernyős alakulatai hajnalban elfoglalták az Eben-Emael belga erődöt, amely kulcsszerepet játszhatott volna a védekezésben. A szövetségesek benyomultak Belgiumba, hogy megállítsák a német előrenyomulást. Rotterdam május 14-i bombázása több mint ezer polgári lakos életét követelte. A holland hadsereg kapitulált. A belga és a brit–francia erők kénytelenek voltak visszavonulni nyugat felé.

A NÉMET HARCKOCSIK

A könnyű Panzer harckocsik vékony páncélzattal és kis űrméretű fegyverzettel rendelkeztek. Bár gyengébbek voltak, mint a hasonló francia harckocsik, mégis hatékonyabbnak bizonyultak: a légierő támogatásával egyszerre, összehangoltan vetették be őket az ellenséges vonalak áttörésére.

1940. május 10.
Német támadás indul Hollandia, Belgium és Luxemburg ellen. A német hadvezetés célja az volt, hogy Belgiumba csalja a legütőképesebb szövetséges csapatokat, miközben a német főerők az Ardenneken át támadtak Franciaországra.

1940. május 17–20.
Franciaország északi részén, az Aisne megyében fekvő Montcornet és Crépy települések közelében a Charles de Gaulle ezredes vezette 4. páncélos hadosztálynak átmenetileg sikerül megállítania a német páncélosok előrenyomulását nyugat felé.

Frontáttörés Sedannál

Miközben a szövetségesek benyomultak Belgiumba, 9 német páncélos hadosztály tört előre az Ardennek sűrű erdeiben. Május 13-án több száz Panzer harckocsi* bukkant fel Sedan térségében. A meglepett franciák nem tudták feltartóztatni a páncélosok támadását. Néhány hadosztály visszavonult az ország belsejébe, míg mások folytatták a harcot, de nem sikerült összefüggő frontot kialakítaniuk. Május 21-én néhány német páncélos már a Somme torkolatát is elérte. A németek ezután északnak fordultak, és a bekerített szövetséges csapatokat Lille és Dunkerque térségébe szorították vissza. A belga hadsereg május 25-én letette a fegyvert. A belga király, III. Lipót három nappal később aláírta a fegyverszüneti megállapodást, miközben a belga kormány Londonba menekült.

1940. május 13-án a Wehrmacht első páncélos egységei átkelnek a Meuse folyón Sedan közelében, amelyet a franciák kiürítettek.

DEWOITINE 520

A gyors és jól felfegyverzett gép a második világháború legjobb francia vadászrepülőgépe volt. 1940. május 10-én a francia hadsereg ebből a típusból csak 36 bevethető géppel rendelkezett.

A dunkerque-i katlanban

Dunkerque-nél kerültek csapdába a legjobb francia és brit egységek, miután az előretörő német hadsereg május 23-án elérte a La Manche csatorna partját. Másnap Hitler leállította a német előrenyomulást, és folytatására csak 26-án adott parancsot. Ez elegendő időt biztosított a szövetségeseknek, hogy megkezdjék a katonák tengeri úton történő evakuálását. Június 4-ig a folyamatos német légitámadások ellenére 335 000 katonát sikerült áthajózni Angliába. Ezt követően a német hadsereg délnek fordult, és folytatta a hadjáratot a Maginot-vonal mentén felsorakozó francia csapatok ellen.

Az angolok és a franciák minden hadfelszerelésüket a dunkerque-i parton hagyták, miközben behajózták csapataikat Anglia felé.

1940. május 23.
Az első német páncélosok elérik a La Manche csatornát. Ezzel teljesen bekerítik a francia–brit csapatokat. A bekerített szövetségeseket a német légierő és gyalogság támadásai sújtják. A német páncélosok dél felé haladnak tovább.

1940. június 5.
A francia kormányfő, Paul Reynaud meghívja kabinetjébe Philippe Pétain marsallt, a verduni győztest, hogy bátorságot öntsön a franciákba. A tábornokká előléptetett de Gaulle a Hadügyminisztériumban kap helyettes államtitkári posztot.

Vereség és zűrzavar

1940 júniusában Franciaország történelmének legkilátástalanabb napjait élte. A német csapatok megszállták az ország északi részét, miközben a tömegesen menekülő polgári lakosság elözönlötte az országutakat...

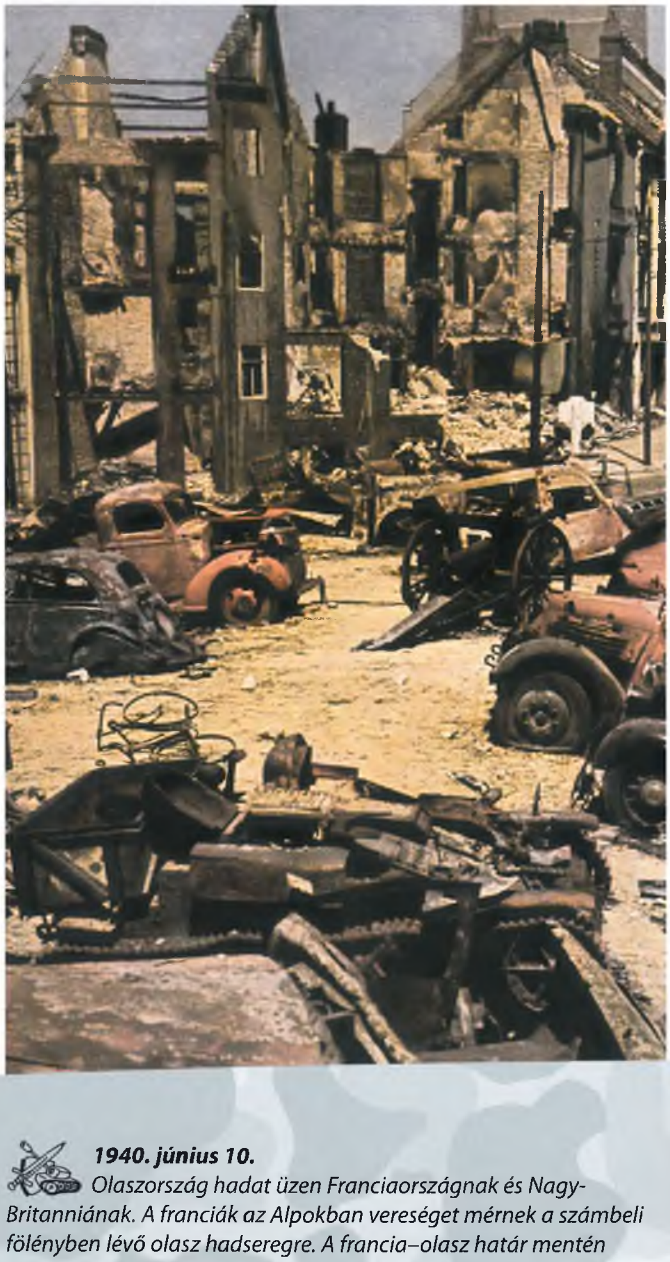
Menekülő polgári lakosok 1940 nyarán.

Menekülő civilek

A lakosság menekülése már a belgiumi harcok idején megkezdődött, és rövid idő alatt drámai méreteket öltött. A támadásoktól és a bombázók szirénáitól megrémült lakosság elözönlötte az országutakat. Az emberek – egyesek kézikocsikkal, mások batyuval a kezükben – elhagyták otthonaikat. A férfiakból, nőkből, gyerekekből és idősekből álló tömeg megpróbált feljutni a túlzsúfolt vonatokra, miközben a németek már az állomásokat és a vasútvonalakat bombázták. Menekültek a harcok, a bombázások és a németek elől, akik hadifoglyokat és túszokat végeztek ki, nőket erőszakoltak meg, és fosztogattak. Az általános pánikban a végsőkig kimerült katonák is csatlakoztak a menekülőkhöz.

Menekülő kormány

Az általános rettegés és zűrzavar közepette, miközben összeomlott a hadsereg, és 8 millió civil indult útnak, hogy délre meneküljön, a kormány is elhagyta Párizst. Először Tours, majd Bordeaux városába települt át. A köztisztviselők, a csendőrök és a tűzoltók szintén elhagyták a városokat. Franciaországon úrrá lett a káosz.

A németek bombázták a menekülő lakosokat és a városokat is, ahol a civilek menedéket kerestek. A képen Calais városa látható egy légitámadást követően.

1940. június 9.
Paul Reynaud utasítására de Gaulle tábornok Londonba utazik, hogy erősítést kérjen és a RAF (Brit Királyi Légierő) segítségét. De Gaulle egyetlen pillanatig sem volt hajlandó tudomásul venni Franciaország vereségét.*

1940. június 10.
Olaszország hadat üzen Franciaországnak és Nagy-Britanniának. A franciák az Alpokban vereséget mérnek a számbeli fölényben lévő olasz hadseregre. A francia–olasz határ mentén demilitarizált övezet létesül.

Általános visszavonulás

Dunkerque után a francia hadsereg a Somme, az Oise és az Aisne folyók mentén próbált meg új védelmi vonalat kiépíteni, a németek június 5-én azonban áttörték a francia frontot. A franciák ekkor már háromszoros túlerő ellen harcoltak. Június 12-én a francia hadvezetés kiadta a parancsot az általános visszavonulásra. Párizsba, amelyet nyílt városnak* nyilvánították, június 14-én vonultak be a németek. A harcok tovább folytatódtak a Maginot-vonal és a Loire mentén, valamint a június 10-én hadba lépő olaszok ellen az Alpokban. Az új kormányfő, Pétain marsall arra a döntésre jutott, hogy be kell szüntetni az ellenállást.

Mindenki menekült, a francia katonák pedig tízezrével estek fogságba. Számukra a hadifogság végtelennek tűnő meneteléssel kezdődött a németországi hadifogolytáborok felé.

A fegyverszünet aláírása

Június 17-én délután fél egykor Pétain rádióbeszédben szólította fel a francia csapatokat a harcok beszüntetésére, a németektől pedig fegyverszüneti* feltételek közzétételét kérte. A fegyverszünetet június 22-én írták alá Rethondes-ban. Nem egészen hét hét alatt 1,8 millió francia katona került hadifogságba, 92 000 meghalt, 225 000 pedig megsebesült. Több ezer civil vesztette életét. A fegyverszünet feltételei nagyon szigorúak voltak: a francia hadsereg létszámát 100 000 főre csökkentették, a hadiflotta nem hajózhatott ki a kikötőkből, és a francia államnak kellett fizetnie a területén állomásozó megszálló erők ellátásának minden költségét. A németek hét zónára osztották Franciaországot *(lásd 16–17. oldal)*. Nagy-Britannia egyedül folytatta a harcot a náci Németország ellen.

A KÖTELESSÉGTUDÁS PÉLDÁJA

A franciaországi Chartres-ban csupán a megye prefektusa, Jean Moulin maradt a helyén. Megtagadta a visszavonulást elrendelő parancs végrehajtását, és felállított egy elsősegélynyújtó központot, ahol ellátták az ország északi részéből és a fővárosból érkező menekülteket.

A fegyverszünet aláírására Rethondes-ban került sor, ugyanabban a vasúti kocsiban, ahol az 1918-as vereséget követően a németek aláírták a fegyverletételről szóló megállapodást. Hitler tudatosan választotta ezt a helyszínt: így akart visszavágni az első világháború után elszenvedett „megaláztatásért".

1940. június 14.
A németek bevonulnak Párizsba. A francia kormány június 10-én hagyta el a fővárost, ahonnan a lakosság nagy része szintén délre menekült. Párizst nyílt, vagyis katonai erővel nem védett várossá nyilvánították.

1940. június 16.
A francia kormányfő, Paul Reynaud lemond. A helyébe lépő Pétain marsall azonnal fegyverszünetet kér. A francia vereség az 1870 óta fennálló, parlamentáris demokráciára épülő harmadik köztársaság bukását jelentette.

A feldarabolt Franciaország

Hitler remélte, hogy a kiterjedt gyarmatbirodalommal és erős hadiflottával rendelkező Franciaország háborús részvétele 1940 júniusában véget ért. A német hadsereg által megszállt területek és a szabad zóna között demarkációs vonalat jelöltek ki. Franciaországot hét zónára osztották.

1940. július 3.
Churchill attól tartott, hogy a Mers el-Kébirnél (Algéria) állomásozó francia flotta a németek kezére kerül. A Royal Navy ezért támadást indított ellene. A francia hajók többségét elsüllyesztették, miközben 1297 francia tengerész is életét vesztette.

1940. július
Émile Muselier admirális, a Szabad Francia Erők légi és tengeri erőinek parancsnoka a lotaringiai keresztet választja egységei szimbólumául. A kék alapon vörös lotaringiai kereszt a náci horogkereszt elleni küzdelmet szimbolizálta.

A hetedik zóna

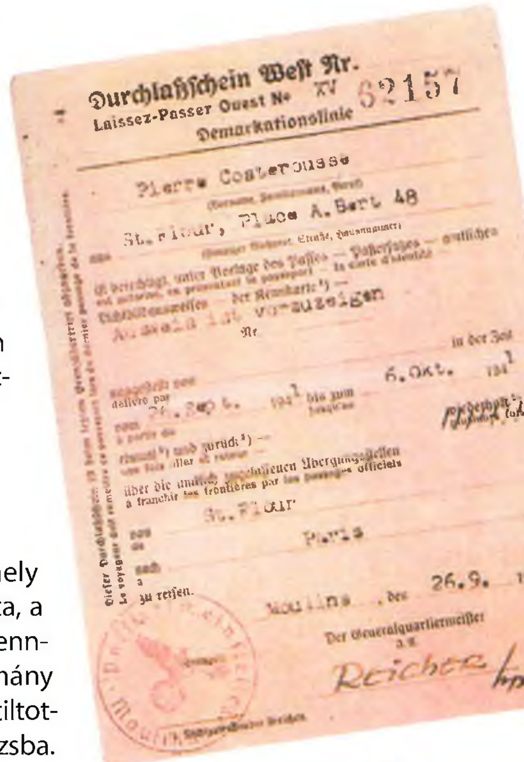
Elzász és a Mosel-vidék 1918-ig a Német Birodalomhoz tartoztak. A nácik „birodalmi területnek" tekintették ezeket a tartományokat, ezért 1940 augusztusában Németországhoz csatolták Felső-Rajna, Alsó-Rajna és Mosel megyéket. Elzász Baden, Mosel pedig Westmark tartomány része lett. 1940 októberétől több tízezer nemkívánatosnak nyilvánított elzászit űztek el lakóhelyükről, akiket részben német telepesekkel pótoltak.

A demarkációs vonal

A fegyverszüneti megállapodás értelmében „a demarkációs vonaltól északra és nyugatra fekvő területeket" német csapatok szállták meg. Az 1200 km hosszú demarkációs vonal a svájci határtól Spanyolországig húzódott. Kettészelte Franciaországot, és tizenhárom megyét vágott ketté.

Ausweis!

1940 augusztusában a megszállt Franciaországban szigorú menlevélrendszert vezettek be. A németek által kiállított igazolványokhoz – amelyeket *Ausweis*nek neveztek – „nemkívánatos" személyek, mindenekelőtt zsidók nem juthattak hozzá. A demarkációs vonalon áthaladó vonatokon szigorúan ellenőrizték a menleveleket.

Durchlaßschein West Nr. XV 62157
Laissez-Passer Ouest N°
Demarkationslinie

A menlevelekhez nehéz volt hozzájutni. Nélkülük nem lehetett egyik zónából a másikba utazni.

A zónák

Az északi megszállt zóna, amely Párizst és környékét is magában foglalta, a franciaországi német katonai vezetés fennhatósága alatt állt. Bár a Vichy-kormány hatalma ide is kiterjedt, a németek megtiltották a kormányszervek visszatérését Párizsba.

A déli, úgynevezett szabad zónát a francia kormány irányította. A németek itt hivatalosan semmiféle jogkörrel nem rendelkeztek.

A tiltott parti zóna a La Manche csatorna és az Atlanti-óceán teljes francia partvidékére kiterjedt. Szélessége 15 és 50 km között változott. Csak a helyi lakosok és a megfelelő menlevéllel rendelkezők léphettek be erre a területre.

Az északi és a Calais környékén fekvő megyéket háborús területnek nyilvánították, és a brüsszeli német katonai hatóságok közvetlen irányítása alá helyezték. A területet 1941 elejéig teljesen külön kezelték, a Vichy-kormánynak csak ekkor sikerült névlegesen kiterjesztenie rá hatáskörét. Gyakorlatilag a németek ezt a területet is elcsatolták Franciaországtól.

Az összes északkeleti megye tiltott zónának számított, a németek ugyanis a Birodalomhoz* akarták csatolni ezeket a területeket. A francia közigazgatást minimálisra csökkentették, sőt még az ideutazást is megnehezítették. A menekültek sem térhettek vissza lakóhelyükre.

Az olaszok által megszállt zóna a Genfi-tótól a Földközi-tengerig terjedt. Tényleges katonai megszállás alá valójában csak egyes részei kerültek.

1940. augusztus
De Gaulle tábornok Londonból próbálja megszervezni a francia ellenállást. Szabad Franciaország elnevezésű mozgalmának küldöttei titokban a megszállt Franciaországba utaznak, hogy felvegyék a kapcsolatot a helyi ellenállókkal.

1940. augusztus vége
A franciák kénytelenek indokínai katonai támaszpontokat átengedni a japánoknak. A japánok fegyveres támadással fenyegetőznek, a franciák pedig nem akarnak, illetve nem tudnak egy újabb ázsiai hadszíntéren is harcolni.

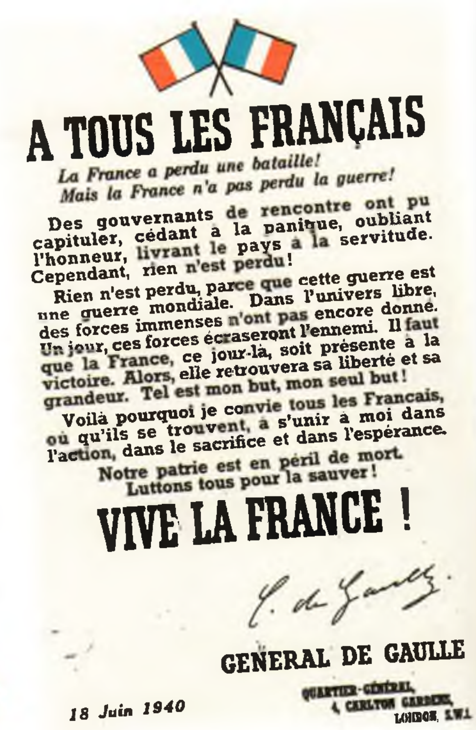
„49 évesen belevágtam a kalandba" – írta de Gaulle háborús emlékirataiban.

A Szabad Franciaország

De Gaulle tábornok, aki 1940. június 5. és 16. között a francia kormány tagja volt, nem fogadta el a vereséget, ezért Londonba utazott, hogy a britekkel együtt folytassa a harcot. Június 18-án rádióbeszédben szólította fel a franciákat az ellenállásra, és életre hívta a Szabad Franciaország mozgalmat.

A június 18-i felhívás

1940. június 18-án a BBC rádióadón keresztül de Gaulle felhívást intézett francia honfitársaihoz. A harcot folytatni kell, „bármi történjék is, a francia ellenállás lángjának nem szabad kialudnia, és nem is fog kialudni". Noha Franciaországban, amelyet 1940 júniusában a teljes káosz jellemzett, a londoni felhívás szinte semmilyen hatást nem ért el, a rádióbeszéd nagy jelentőségű volt. De Gaulle megjósolta a háború elhúzódását és világméretűvé válását. Az idők folyamán a Szabad Franciaország hangja és de Gaulle az ellenállás jelképeivé váltak.

A plakáton, amelyet közzétettek London utcáin, de Gaulle tábornok rádióbeszédének rövidített változata olvasható.

Egy maroknyi önkéntes

De Gaulle tábornoknak nem sikerült megnyernie az ügy támogatására sem fontos politikusokat, sem magas rangú katonatiszteket. Angliában, ahol több ezer Norvégiából és Dunkerque-ből evakuált francia katona tartózkodott, mindössze kétezer francia katona döntött úgy, hogy a megszállt Franciaországba való visszatérés helyett inkább de Gaulle-t és az ellenállást választja. Az elszigeteltség és a kilátástalan helyzet dacára de Gaulle mindent megtett annak érdekében, hogy Franciaország folytassa a harcot. 1940. július 14-én a Szabad Francia Erők (SZFE) megtartották első felvonulásukat Londonban. Augusztus 7-én a brit kormány „a szabad franciák vezetőjének" ismerte el a tábornokot.

DE GAULLE TÁBORNOK (1890–1970)

Charles de Gaulle Lille-ben született, patrióta katolikus családban. A katonai pályát választotta; felvételt nyert a Saint-Cyr katonai akadémiára. Az akadémia elvégzését követően az Arras-ban állomásozó 33. gyalogsági ezredhez helyezték, amelynek Pétain ezredes volt a parancsnoka. Az első világháborúban háromszor sebesült meg, 1916-ban Verdunnél pedig fogságba esett. 1934-ben jelent meg A hivatásos hadsereg felé *című műve, amelyben a páncélosok szerepéről írt egy eljövendő modern háborúban. 1940. május–június folyamán a 4. páncélos hadosztály vezetőjeként tüntette ki magát. Június elején kapta meg a dandártábornoki kinevezést, majd helyettes államtitkár lett Paul Reynaud kormányának hadügyminisztériumában.*

1940. szeptember

A német légitámadások idején a londoni lakosság a metróban keres menedéket. Miután megkezdődnek az éjszakai bombázások, a londoniak már kora délután sorban állnak a metrólejáratok előtt. A metrószerelvények nem közlekednek.

1940. szeptember 25.

De Gaulle tábornok kudarcot vall Dakarban, amikor Francia Nyugat-Afrika államait próbálja megnyerni az ellenállás ügyének. Észak-Afrikához hasonlóan ez a terület is a Vichy-kormány oldalán marad, nem csatlakozik de Gaulle mozgalmához.

A mozgalomhoz csatlakozó gyarmatok

A francia gyarmatbirodalom több tagja: az Új-Hebridák, Új-Kaledónia, az indiai francia területek és Tahiti a harc folytatása mellett döntött; ezek az államok csatlakoztak de Gaulle-hoz. Afrikában Félix Éboué kormányzónak sikerült Csádot a Szabad Franciaország mozgalom mellé állítania – Csád példáját gyakorlatilag a teljes Egyenlítői Francia Afrika követte. Ez volt a Szabad Franciaország első nagy sikere. 1940. október 27-én de Gaulle megalakította a Gyarmati Védelmi Tanácsot, amely egyfajta kormányként működött. Churchill is elismerte, hogy ez a szervezet képviseli a háborúban álló Franciaország érdekeit. 1940. november 9-én Philippe Leclerc ezredes fegyveres erővel állította Gabont a mozgalom mellé. A Szabad Franciaország immár rendelkezett területtel, kormányzattal és hadsereggel is.

Leclerc ezredes fogadja de Gaulle-t a kameruni Doualában, miután a tábornok a terület kormánybiztosának nevezte ki Leclerc-t.

Csád kormányzója, Félix Éboué 1940 júliusában vette fel a kapcsolatot de Gaulle tábornokkal.

A képen látható fiatal nő, aki önként jelentkezett a szabad franciák közé, éppen lőni tanul Angliában.

1940. szeptember 27.
Japán, Németország és Olaszország aláírja a háromhatalmi egyezményt, amelyben megállapodnak a világ felosztásáról és az egymásnak nyújtandó kölcsönös segítségről külső támadás esetén. Magyarország 1940 novemberében csatlakozik az egyezményhez.

1940. október 3.
Franciaországban kihirdetik az első, zsidókra vonatkozó rendeletet: „Zsidó az, akinek három nagyszülője zsidó származású volt, vagy két nagyszülője zsidó származású volt, és házastársa is zsidó." Azt nem határozzák meg, hogy mit jelent a „zsidó származás".

Az angliai csata

1940 júliusában az angolok egyedül maradtak a németek ellen vívott háborúban. A helyzet nem sok jóval kecsegtetett, de Winston Churchill brit miniszterelnök, aki visszautasított mindenféle alkudozást Hitlerrel, reményt adott az embereknek. Hitler elrendelte a brit szigetek elleni inváziót, azonban ehhez először is biztosítania kellett a La Manche csatorna feletti légi fölényt.

A Luftwaffe színre lép Nagy-Britanniában

1940. augusztus 2-án Hitler elhatározta, hogy fokozza az Anglia elleni támadásokat. A németek mintegy háromezer repülőgépet vontak össze a francia és belga repülőtereken. A Luftwaffe* első nagy támadására augusztus 13-án került sor, a „Sas napján". A németek 45 repülőgépet vesztettek, míg a britek csak 13-at. Augusztus 15-én a németek 1790 bevetést teljesítettek, és 75 gépet vesztettek, szemben az angolok 34 lelőtt gépével. Augusztus folyamán a Royal Air Force-nak* (RAF) nap mint nap szembe kellett szállnia a német támadásokkal. Mindkét oldalon jelentősek voltak a veszteségek. A RAF már ereje végén járt, de a német légierő is megsínylette a folyamatos támadásokat.

HEINKEL III

A németek elsősorban ezt a bombázót használták az angliai csata idején. Gyors és megbízható, azonban gyengén felfegyverzett típus volt, így könnyű prédát jelentett a brit Spitfire és Hurricane vadászgépeknek. A Heinkel 111 később szolgált Jugoszláviában, Görögországban és Oroszországban is.

SPITFIRE

A Supermarine Spitfire (tűzokádó) a második világháború leghíresebb brit vadászrepülőgépe volt. Ezeknek a gépeknek is köszönhető, hogy a britek megnyerték az angliai csatát. A több mint 650 km/h végsebességű, két gépágyúval és négy géppuskával felszerelt vadászgépet a világháború minden frontján bevetették.

A célpont: London

Egy Berlin ellen intézett légitámadás miatt Hitler megtorló akciót rendelt el az angol polgári lakosság ellen. Szeptember 7-én a német légierő bombázni kezdte Londont. A légitámadások célja az volt, hogy megfélemlítsék és demoralizálják a lakosságot. 1940 szeptemberében a németek 7000 tonna bombát dobtak Londonra – 7000 ember meghalt, 10 000 megsebesült. Szeptember 15-én már a „kegyelemdöfésre" készültek: 250 bombázóval és 700 vadászgéppel indítottak támadást. Azonban a radaroknak, valamint a gyors Spitfire vadászgépeknek köszönhetően a britek meghiúsították a Luftwaffe remélt győzelmét.

1940. október

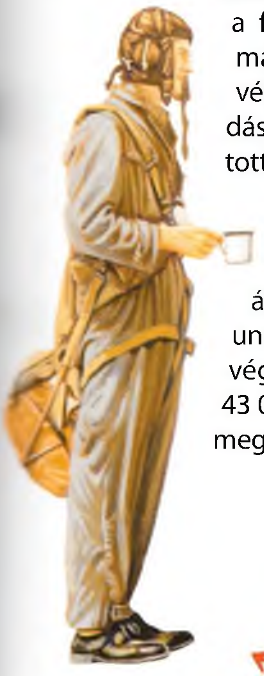
Charles (Charlie) Chaplin Diktátor *című filmje nagy sikert arat az Egyesült Államokban. A film egy zsidóról és egy diktátorról szól, aki kísértetiesen hasonlít Hitlerre. Chaplin filmje a fasizmussal szemben, a béke mellett foglalt állást.*

1940. október 16.

A németek gettót létesítenek a megszállt Lengyelország fővárosában, Varsóban: egy falakkal körülzárt városrészben gyűjtik össze a zsidó lakosokat. November 15-én a gettót, amelyben 400 000 embert zsúfolnak össze, elzárják a város többi részétől.

A német légitámadások

1940. szeptember 17-én Hitler parancsot adott a legsűrűbben lakott brit területek bombázására. Egyetlen éjszaka alatt, október 15-én 380 tonna hagyományos és 70 000 darab gyújtóbombát dobtak Londonra. Egy hónappal később más nagyvárosok következtek: Birmingham, Southampton, Glasgow... Coventry városát 1940. november 14-én a földdel tették egyenlővé. Az 1941. május 10-ről 11-re virradó éjszakán végrehajtott, London elleni légitámadás nyomán hatalmas tűzvész pusztított a városban, és háromezer ember vesztette életét. Ezt követően már nem került sor nagyobb támadásokra, mivel a Luftwaffe egységeit átcsoportosították keletre, a Szovjetunió* elleni hadjáratra. Az angliai csata véget ért. A német támadások során 43 000 ember halt meg, 250 000 pedig megsebesült.

Az angol pilóták teljesítették feladatukat: Hitler kénytelen volt lemondani a Nagy-Britannia elleni invázióról.

Nagy-Britannia több nagyvárosát súlyos veszteség érte a német légitámadások során, amelyek több ezer polgári lakos életét követelték. Sokan az összeomló házak romjai között lelték halálukat.

Kötelékben repülő német Heinkel 111-es bombázók úton Nagy-Britannia felé.

1940. október 24.
Pétain marsall és Adolf Hitler Montoire városában találkoznak. Kézfogásuk teszi hivatalossá Vichy-Franciaország és a náci Németország közötti kollaborációt. (Pétain kormányának székhelye Vichy volt, a híres fürdőváros.)

1940. október 28.
Olaszország az 1939-ben elfoglalt Albánia felől megtámadja Görögországot. A görög katonák, noha jóval kevesebben vannak, súlyos veszteségeket okoznak az olasz hadseregnek, amely két hét múlva visszavonulásra kényszerül.

A Vichy-Franciaország

1940. július 10-én a legyőzött Franciaországban új politikai rendszer jött létre. A Vichy városában ülésező szenátus és a képviselőház minden hatalmat Pétain marsallra ruházott. Pétain feladata lett az új alkotmány kidolgozása, amely „biztosítja a Munka, a Család és a Haza jogait". Ez a harmadik köztársaság végét jelentette.

PÉTAIN MARSALL (1856–1951)

A verduni hős 1940. június 16-án, 84 évesen lett kormányfő. Másnap felszólította a francia hadsereget, hogy szüntesse be az ellenállást. Július 10-én államfői felhatalmazást kapott a képviselőháztól. A katonai vereség és a német megszállás következtében előállt helyzetet arra használta fel, hogy új, tekintélyuralmi politikai rendszert hozzon létre. Pétain és kormányfői megegyezésre törekedtek a megszállókkal, együttműködtek a nácikkal. Bár a németek nem követelték, és cserébe semmilyen engedményt nem adtak, a Vichy-kormány elszántan üldözte a zsidókat és az ellenállókat.

„Munka, Család, Haza"

Pétain marsall, az új államfő elhatározta, hogy intellektuálisan és erkölcsi téren is „felemeli" Franciaországot. „Nemzeti forradalmat" hirdetett, amelyet a munka, a család és a haza hagyományos értékeire alapozott, mint olyan értékekre, amelyek „biztosítják a francia nemzet egységét és nagyságát". Az új rendszer, amely a kormány székhelyéről, Vichyről kapta a nevét, semmibe vette a „Szabadság, egyenlőség, testvériség" jelmondatban megtestesülő köztársasági alapelveket. A Vichy-rendszer társadalmi elképzelései sokban hasonlítottak a fasiszta* ideológiára.

1940 vége

London a szabad Európa fővárosává válik. A brit főváros fogadja be az európai országok – Lengyelország, Csehszlovákia, Norvégia, Belgium, Hollandia – emigrációba kényszerülő kormányait és uralkodóit, többek között a holland Vilma királynőt.

1941. január

Olivier Messiaen francia zeneszerző és orgonista hadifogolyként került Lengyelországba. A zeneszerető táborparancsnoknak köszönhetően – több fogolytársával együtt – koncerten adhatta elő Kvartett az idők végezetére *című művét.*

EGY TEKINTÉLYELVŰ ÉS ANTISZEMITA KORMÁNYZATI RENDSZER

Franciaországban megszűnt az általános választójog. A politikai ellenzéket felszámolták, a szakszervezeteket feloszlatták, a sajtót állami ellenőrzés alá vonták. „A nemzet felemelése" szükségszerűen együtt járt a „franciaellenes elemek" eltávolításával. Ennek jegyében feloszlatták a szabadkőműves páholyokat, és tömegesen tartóztatták le a kommunistákat. Az új rendszer faji diszkriminációt is alkalmazott: felülvizsgálták az 1927 óta elnyert francia állampolgárságokat, és 1940. október 3-án a zsidó lakosokra vonatkozó rendeletet adtak ki. A zsidók másodrendű állampolgárokká váltak, és fokozatosan minden joguktól megfosztották őket.

A FRANCIA MILÍCIA

Az 1943 januárjában Joseph Darnand vezetésével rendfenntartó erőként létrehozott Milícia szintén azt jelezte: a Vichy-rendszer szinte mindenben kész együttműködni a nácikkal. A milicisták hajtóvadászatot indítottak az ellenállók és a zsidók ellen, foglyaikat megkínozták, számos kivégzést hajtottak végre.

AZ IFJÚSÁG NEVELÉSE

A kormányzat nagy súlyt helyezett a fiatalok megnyerésére. Az ifjúságot úgy kellett nevelni, hogy „igazságosan gondolkodjon, és engedelmeskedjen". 1940-től kezdve ebből a célból különböző szervezeteket hoztak létre a szabad zónában. A *Franciaország Társai* elnevezésű mozgalom a 15 és 20 év közötti fiatalokat fogta össze. Belőlük igyekeztek kinevelni a „nemzeti forradalom" élcsapatát. Hogy megszilárdítsák az ifjúságban a munka és a haza szeretetét, közérdekű munkavégzésre (mezőgazdasági munkákra, útépítésekre stb.) vezényelték ki őket. A húsz év körüli fiúk nyolchónapos katonai kiképzésben részesültek az *Ifjúsági Műhelyek* nevű mozgalom keretein belül.

1941. március

A német csapatok a bolgár kormány felhatalmazásával behatolnak Bulgária területére. A Szovjetunió barátságtalan gesztusként értékeli a német lépést, Nagy-Britannia pedig megszakítja diplomáciai kapcsolatait Bulgáriával.*

1941. március 11.

Az Egyesült Államok kongresszusa megszavazza a kölcsönbérleti törvényt. Ez lehetővé teszi Roosevelt elnök számára, hogy hadianyagot juttasson azoknak az országoknak, amelyek védelmét fontosnak ítélik az amerikai érdekek szempontjából.

Katonák és egyenruhák

1939 és 1945 között az európai, afrikai és ázsiai frontokon a hadban álló nemzetek katonáinak egyenruhái jól felismerhetők voltak jellegzetes színeik és a hozzájuk tartozó, eltérő formájú sisakok alapján.

A NÉMET GYALOGOS
Az 1940-es német tábori egyenruha *feldgrau*, azaz „tábori szürke" volt. A ruha ötvözte a német katonai hagyományokat és a kényelmet. Az 1916-ban bevezetett acélsisakot 1935-ben módosították.

AZ 1940-ES „SZŐRÖS"
A francia katonák egyenruhája az 1920-as évek óta nem az első világháború idején használt világoskék, hanem keki színű volt. Az öltözék, amely nyáron nem szellőzött jól, télen pedig nem védett a hideg ellen, nehéz volt és kényelmetlen. Az 1915-ös „Adrian" sisakot az 1920-as évek végén módosították.

A BELGA KATONA
Távolról franciának tűnhetett, mivel a sisak megegyezett a franciák Adrian-modelljével, amelyre csupán a belga királyi oroszlánt illesztették rá. Az egyenruha színe viszont tipikusan angol: zöldes keki.

AZ ANGOL „SIVATAGI PATKÁNY"
A sivatagban az angolok a világos, sárgás keki színű egyenruhát részesítették előnyben. A rövidnadrág és a zokni Montgomery tábornok 8. hadseregének köszönhetően vált híressé. A „sivatagi patkányok" ebben az egyenruhában harcoltak a Rommel tábornok vezette német Afrikakorps* ellen.

1941. március
A brit munkaügyi minisztérium mozgósítja a nőket. A férfiak tehermentesítése érdekében nők állnak munkába azokban a munkakörökben, amelyeket képesek elvégezni. Áprilistól kezdve a nők fokozatosan felváltják a férfiakat a hadiipari üzemekben is.

1941. május 20.
Több ezer ejtőernyős ledobásával és csapatszállító vitorlázógépek érkezésével kezdetét veszi a Merkur-hadművelet, Kréta német megszállása. A német csapatok elűzik a szigetet védő brit erőket. Európa legnagyobb része német fennhatóság alá kerül.

Az amerikai tengerészgyalogos

Az M1 sisakot álcázó vászonszövet borítja, a tábori egyenruha pedig egyben harci öltözékként is szolgál. Az olajzöld zubbony bal zsebén az USMC (United States Marine Corps, vagyis Egyesült Államok Tengerészgyalogsága) felirat olvasható. A tengerészgyalogosok nadrágjukat a lábszárvédő fölé húzták, hogy nagyobb védelmet nyújtson a dzsungel forrósága és a nedvesség ellen.

Az orosz katona

A szovjet katonák hosszú kabátot hordtak, amelynek kihajtható gallérján a fegyvernemet és a tulajdonos rangfokozatát is jelezték. Felszerelésük egy a tölténytartó felerősítésére is szolgáló övből és egy keki színű vászon oldaltáskából állt. Mivel a Szovjetunióban* gyártott szövetek és bőrök igen gyenge minőségűek voltak, a katonák gyakran szedett-vedett, össze nem illő ruhadarabokat hordtak; például a német egyenruha darabjait vagy német csizmát.

A japán katona

A japán katonák sisakjuk alatt általában egy tarkóvédővel ellátott ellenzős sapkát hordtak, amely védelmet nyújtott a napsütés ellen. A Kínában állomásozó csapatok egyenruhája sárgás keki, míg a délkelet-ázsiai szigeteken szolgálóké világos keki volt.

Az olasz katona

Az olasz könnyűgyalogost jól felismerhetővé tette zöld–fekete tollbokrétája, amelyet hagyományos bőrsapkán vagy az 1933-ban rendszeresített sisakon hordott. A bokréta kakastollból készült.

1941. június

A Wehrmacht és a román hadsereg június 22-én támadást indít a Szovjetunió ellen. Kezdetét veszi a Barbarossa-hadművelet. Hamarosan Magyarország és Finnország is hadba lép a németek oldalán. Mussolini szintén küld egy olasz hadosztályt a keleti frontra.*

1941. június 29.

Sztálin felszólítja a németek által megszállt területek lakosságát, hogy kezdjenek partizánharcot a frontvonalak mögött. Jugoszláviában Josip Tito, a kommunista párt vezetője az olaszok és a németek ellen harcoló partizánhadsereget szervez.*

Az atlanti csata

Az immár egyedül harcoló Nagy-Britannia számára létfontosságúak voltak az amerikai hadianyag- és nyersanyag-szállítmányok. Az Egyesült Államok és a Brit-szigetek közti tengeri utakon azonban német tengeralattjárók portyáztak...

Az Atlanti-óceán déli része, 1941. Az angol hajó víz alatti bombákkal támad egy lemerült német tengeralattjárót.

Az Atlanti-óceán mint hadszíntér

A német hadihajók, aknák és tengeralattjárók miatt a szövetségesek 1939 végéig jelentős tengeri szállítási kapacitást, összesen 750 000 tonna kereskedelmi hajóteret vesztettek. Miután 1940-ben Norvégiát, majd Franciaországot is elfoglalták a németek, a brit Royal Navy* elvesztette szövetségeseit az Atlanti-óceánon, és minden erejét a La Manche csatorna térségébe összpontosította, hogy meg tudja védeni Nagy-Britanniát. A német Kriegsmarine* használatba vette a francia kikötőket, így ellenőrzése alá vonta az Atlanti-óceán északi vizeit. A német flotta azonban elvesztette a *Graf von Spee* és a *Bismarck* csatahajókat – ennek következtében meggyengült, és visszavonult a norvég fjordok menedékébe. Az U-boot* néven ismertté vált német tengeralattjárók folytatták a támadásokat.

Az 1936-ban szolgálatba állított Graf von Spee *nevű német csatahajó 1939. december 13-án elsüllyesztette magát a Rio de la Plata torkolatánál (Uruguay partjainál), miután csatát vívott a brit* Ajax *és* Exeter, *illetve az új-zélandi* Achilles *cirkálókkal.*

1941. június–július
Az angol csapatok legyőzik az iraki nacionalistákat, majd a Vichy-kormány erőit Szíriában és Libanonban. A győzelmek lehetővé tették Nagy-Britannia számára, hogy megszilárdítsa helyzetét a Közép-Keleten, és biztosítsa a tengeri összeköttetést Indiával.

1941. augusztus 14.
Churchill és Roosevelt egy Új-Fundland partjainál horgonyzó hajó fedélzetén találkoznak. Megállapodnak egy sor erkölcsi elvben, amelyek biztosíthatják a békét, és amelyeken a demokratikus államok működésének alapulnia kell: megszületik az Atlanti Charta.

AZ U-BOOTOK

A háború előtti években Karl Dönitz admirális sürgette a tengeralattjárók építésének felgyorsítását. A csoportosan bevetett, a szárazföldről rádión keresztül irányított német U-bootok hatalmas pusztítást vittek végbe a szövetséges konvojok között. Bevethetők voltak kereskedelmi és hadihajók elleni támadásokban, alkalmasak kommandós akciók és felderítési feladatok végrehajtására egyaránt. Gyors merülési képességük és torpedóik az egyik leghatékonyabb harci járművé tették őket.

A szövetségesek haditengerészete – nagy veszteségei ellenére – megsemmisítette az U-bootok 80 százalékát. A német tengeralattjárók legénységének háromnegyede vesztette életét.

Az U-boot, az Atlanti-óceán ura

Egyetlen hónap alatt, 1941 áprilisában a Luftwaffe* összesen 320 000 tonna, míg a német tengeralattjárók 250 000 tonna hajótérrel rendelkező tengeri járművet süllyesztettek el. Miután 1941 júniusától a Luftwaffe főerőit átirányították az orosz frontra, az Atlanti-óceán térségében csupán a nagy hatótávolságú bombázók maradtak. Ezek derítették fel a szövetséges hajók helyzetét. A német U-bootokat csapatokban küldték ki, úgynevezett „farkasfalkákban", amelyek súlyos pusztítást vittek véghez a kereskedelmi hajók között. 1941 decemberében az Egyesült Államok is belépett a háborúba, de nem volt hajlandó bevetni csendes-óceáni flottáját az Atlanti-óceánon hajózó tengeri konvojok védelmére. 1942-ben az U-bootok összesen 6,5 millió tonna hajóterű tengeri járművet süllyesztettek el, 1943 elején pedig havonta átlagban 500 000 tonnányit.

SZÖVETSÉGES KONVOJOK

A szövetségesek kereskedelmi hajóit radarral felszerelt hadihajók kísérték. A hadihajók képesek voltak érzékelni az 1000 méternél közelebb tartózkodó tengeralattjárókat, akkor is, ha azok a víz alatt haladtak. 1943-tól a szövetségesek egyre nagyobb számban gyártottak kísérőhajókat, köztük repülőgép-hordozókat. Ettől kezdve a szövetséges konvojokat egyre ritkábban érte támadás.

A képen látható angol rombolók német tengeralattjárókra vadásznak.

A szövetségesek felülkerekednek

1943 tavaszán a szövetségesek újjászervezték a konvojrendszert, és növelték a kísérőhajók számát. Brazília is belépett a háborúba – flottája az Atlanti-óceán déli vizein járőrözött. Ezenfelül új radarkészülékeket és nagy hatótávolságú repülőket állítottak szolgálatba. Mindezek eredményeképpen a megsemmisített szövetséges hajók száma jelentősen csökkent. 1943 májusában a szövetségesek negyven német tengeralattjárót süllyesztettek el. A háború végéig a Royal Navy háromezer, szövetségesei pedig kétezer hajót vesztettek. 45 000 tengerész vesztette életét. Súlyos veszteségeik ellenére a szövetségesek megnyerték az atlanti csatát.

1941. augusztus

Hogy véget vessen a kommunista ellenállók merényleteinek, a Wehrmacht kihirdeti, hogy minden megölt német katonáért cserébe franciákat fognak kivégezni. A Vichy-kormány különleges bíróságot hoz létre, hogy megtorolja a kommunisták akcióit.*

1941. szeptember 1.

A londoni BBC rádióadó rejtélyes „személyes üzeneteket" kezd sugározni. Ezeken keresztül fontos információkat juttatnak el az ellenállókhoz: például a tervbe vett akciók vagy a légi úton érkező szállítmányok hírét.

A sivatagi háború

Olaszország 1940. június 10-én hadba lépett Franciaország és Nagy-Britannia ellen, fenyegetve ezzel a szövetségesek afrikai és földközi-tengeri pozícióit. 1940 szeptemberében az olaszok líbiai gyarmatukról támadást indítottak az Egyiptomban állomásozó angol csapatok ellen. Kezdetét vette a sivatagi háború.

ERWIN ROMMEL (1891–1944)

A páncélos hadviselés szakértője már a franciaországi hadjáratban is részt vett. Eredményeinek elismeréseképpen 1942 júniusában Hitler marsallá nevezte ki. 1943 márciusában Franciaországba vezényelték, ahol a partraszállás elleni védelmet szervezte. 1944 júliusában belekeveredett a Hitler elleni összeesküvésbe, és öngyilkosságot követett el.

Rommel Afrikában

1941. január elején a britek visszaszorították az olaszokat Tobruk és El-Ageila körzetébe, miközben több mint 130 000 foglyot ejtettek. Ebben a helyzetben érkezett Észak-Afrikába az olasz csapatok megsegítésére az Erwin Rommel tábornok vezette német Afrikakorps*, amely februárban lendült támadásba. Április 4-én már Bengázi is a németek kezére került. Tobruk ausztrál helyőrsége ugyan kitartott, de a brit csapatoknak vissza kellett vonulniuk Egyiptomba. 1941 novemberében a britek újabb offenzívát indíthattak, és kemény harcok után felszabadították a még mindig ostrom alatt álló tobruki helyőrséget. 1942. január 6-án El-Ageila is a britek kezére került. Rommel kénytelen volt visszavonulni Tripoli térségébe.

Bernard Montgomery brit tábornok (1897–1976) vezette a 8. brit hadsereget El-Alameintől Tuniszig. A megfontolt parancsnokért rajongtak a katonái.

Bir Hakeimtől El-Alameinig

1942. január 21-én Rommel erősítést kapott, és újból megindult kelet felé. A szabad franciák Bir Hakeim-i hősies védekezése ellenére a németek és az olaszok visszafoglalták Tobrukot. Az angolok ismét visszavonultak Egyiptomba. Júliusban került sor az első El-Alamein-i csatára, amelyben a brit csapatoknak sikerült megállítaniuk a németeket, akik ekkor már csupán 160 kilométerre voltak Alexandriától. Élelem és víz nélkül, a rekkenő sivatagi forróságban mindkét fél katonái teljesen kimerültek.

1941. szeptember 24.
De Gaulle tábornok létrehozza a Francia Nemzeti Bizottságot, amelynek célja a háborúban részt vevő Franciaország érdekeinek képviselete, vagyis egyfajta emigráns kormányként működik. A Vichy-rezsim árulásért és szökésért távollétében halálra ítéli de Gaulle-t.

1941. október 22.
Miután Nantes-ban, illetve Bordeaux-ban merényletet követnek el két német tiszt ellen, kivégeznek 98 franciát: Châteaubriand-ban 27-et, Nantes-ban 16-ot, Mont Valérienben – egy Párizs melletti erődben – ötöt, Souges-ban ötvenet.

Angol győzelem El-Alameinnél

1942. október 23-án a létszámbeli és anyagi fölényben lévő britek támadásba lendültek El-Alameinnél. Több ezer olasz és német foglyot ejtettek. Rommel kilátástalan helyzetbe került: keleten a brit 8. hadsereg folyamatosan kapta az utánpótlást, miközben nyugat felé nyomult előre, ugyanakkor Algériában és Marokkóban is partra szálltak a szövetségesek.

Angol katonák nehézgéppuskával tüzelnek a líbiai sivatagban folyó harcok során.

A SIVATAGI HÁBORÚ

A gépesített háborúban a siker a páncélosok manőverezésén múlott. A sivatagban nem voltak természetes akadályok vagy könnyen védhető állások. Amikor támadásra került sor, hatalmas távolságokat kellett megtenni, szélsőséges időjárási körülmények közepette: homokviharok csökkentették minimálisra a látótávolságot, és tették tönkre a járműveket, a hatalmas napi hőingadozás pedig teljesen kimerítette a katonákat. Naponta több liter folyadékra lett volna szükségük, az utánpótlás azonban akadozott a homokkal borított utakon.

A német harckocsi kilőtt angol páncélosok mellett halad el.

A tengelyhatalmak kiverése Afrikából

Súlyos harcok után az angol–amerikai–francia erők 1943 májusában felszabadították Tunéziát. A németek és az olaszok kiszorultak Afrikából. Az észak-afrikai győzelmekkel egy időben ért véget a sztálingrádi csata *(lásd 48–49. oldal)*. Az 1942 novemberétől 1943 májusáig tartó időszak fordulópontot jelentett a háborúban: ettől kezdve a tengelyhatalmak* minden fronton védekezésre és visszavonulásra kényszerültek.

Német gyalogosok verekszik át magukat a homokdűnéken.

1941. november
A német csapatok elfoglalják a Krím félszigetet, és ostrom alá veszik Leningrádot. November 16-án nagy offenzívát indítanak Moszkva ellen, amelyet a főváros külvárosaiban megállítanak a védők. Oroszországban a villámháborús tervek csődöt mondtak.

1941. december 7.
Wilhelm Keitel tábornok aláírja a Nacht und Nebel *(„Éjjel és köd") rendeletet, amelyben parancsot ad a megszállt országokban elfogott ellenállók Németországba szállítására. Így azonnal végre lehet hajtani rajtuk a halálos ítéletet.*

A Szovjetunió elleni invázió

A német-szovjet megnemtámadási szerződés ellenére Hitler 1941. június 22-én megindította „keresztes hadjáratát" a kommunista Oroszország ellen. Azt remélte, a villámháború itt is sikerrel jár majd, a hatalmas távolságok miatt azonban elmaradt a gyors győzelem.

Jobb felszereltségük és fegyvereik eleinte fölényt biztosítottak a németeknek a szovjetekkel szemben.

Villámgyors előretörés

A Wehrmacht* néhány nap alatt mélyen benyomult Ukrajna és Belorusszia területére. A távlati cél Kijev, Leningrád és Moszkva elfoglalása lett volna. Összesen 3,5 millió katona, 10 000 páncélozott harci jármű és 5000 repülőgép vett részt a hadjáratban. Sztálin nem akarta elhinni, hogy a németek megtámadhatják Oroszországot. A 3 millió szovjet katonát nem készítették fel a háborúra. A hadvezetés hibájából az első hetekben több tízezer szovjet katona halt meg vagy esett fogságba. A német hadsereg három hét alatt több mint 1000 km mélyen nyomult be a Szovjetunió* területére.

Szovjet hadifoglyok menete az 1941 nyarán megindított német offenzíva kezdetén.

Könyörtelen háború

A németek alsóbbrendű embereknek tekintették a szovjeteket. Úgy vélték, a hadijog szabályai rájuk nem vonatkoznak, ezért a hadifoglyokkal való kíméletlen bánásmód mindennapos volt. A rosszul táplált, sebesült foglyok egy részét koncentrációs táborokba küldték. A német fogságba esett 5 millió szovjet hadifogolyból több mint 3 millióan vesztették életüket. A polgári lakosság is sokat szenvedett a nácik brutalitásától: a Wehrmacht habozás nélkül végzett a zsidókkal és a kommunista párt tagjaival, de ugyanígy megölték a férfiakat, nőket, gyerekeket és öregeket is, ha a megszállt területen bármiféle rendzavarás történt.

Az orosz tél

Ősz végén a németek már Moszkva közelében jártak, és bekerítették Leningrádot. A szovjetek helyzete kilátástalannak tűnt. Ukrajna – a Szovjetunió éléskamrája –, a balti államok, a Krím félsziget északi területei, valamint a bányászati és kohászati központok nagy része német kézre került. Sztálin, a szovjet hadsereg főparancsnoka elhatározta, hogy mindenáron megvédi Moszkvát.

1941. december 22.
Roosevelt és Churchill részvételével megkezdődik a washingtoni konferencia. A találkozó 1942. január 1-jén az Egyesült Nemzetek nyilatkozatának aláírásával ér véget. A jelenlevők kötelezik magukat, hogy együtt folytatják a háborút a tengelyhatalmak ellen.*

1941. december 24.
Émile Muselier admirális csatlakoztatja a Szabad Franciaországhoz az Új-Fundland mellett fekvő Saint-Pierre és Miquelon szigetcsoportot. Az amerikaiakat felháborítja ez a politikai akció, mivel sérti a Vichy-kormánnyal kötött megállapodásukat.

A szovjet gyalogosok a német tüzérség zárótüze ellenére is támadnak: szuronnyal ágyú ellen.

Szovjet katonák nyomulnak előre egy faluban.

Az anyagháború

1941 végén a keleti front több mint 3000 km hosszan húzódott a Szovjetunió területén. Már látszott, hogy elhúzódó, súlyos veszteségekkel járó háborúra kell felkészülni. A németek igyekeztek ellenőrzésük alá vonni a Volgát, amely fontos gazdasági és kereskedelmi tengely volt, illetve a Kaukázust, a fekete-tengeri olajmezők kapuját, hogy megbénítsák Oroszország gazdaságát. Könyörtelen anyagháború kezdődött, amely csak az egyik fél megsemmisítő vereségével érhetett véget.

Az orosz ellenállás

A front Leningrád, Szevasztopol és a Donyec folyó előtt megmerevedett. A Vörös Hadsereg – immár több mint 4 millió katonával – újjászervezte alakulatait. 1941 decemberében a szovjetek helyenként ellentámadásokat is indítottak. December 13-án visszaverték a Moszkva bekerítésére irányuló német támadást. Utánpótlás hiányában és a tél beállta miatt a német hadsereg nem folytathatta az előrenyomulását.

1941. július: az orosz tüzérségi tűz elől fedezékbe húzódó német katonák várják a parancsot a támadásra.

1941. december–1942. január
A japánok brit és holland gyarmati területeket foglalnak el, és megszállják a Fülöp-szigeteket. Ugyanúgy, mint a németek Oroszországban, brutális kegyetlenséggel és rasszista módon lépnek fel a délkelet-ázsiai népekkel szemben.

1942. január
Jean Moulin ejtőernyővel érkezik Dél-Franciaországba, hogy de Gaulle tábornok és a Francia Nemzeti Bizottság vezetése alatt egyesítse az ellenállási mozgalmakat. Pénzt is visz magával, amelyből megteremti az ellenzék sajtóját.

1941. december 7-én egy japán repülőgép-hordozó fedélzetén egy gép éppen felszálláshoz készülődik a szerelők és a tengerészek éljenzése közepette.

Pearl Harbor

Ázsiai terjeszkedési tervei miatt Japán igyekezett korlátozni az amerikai befolyást a Csendes-óceánon. Ezzel felébresztette az alvó óriást...

Tora! Tora! Tora!

1941. december 7-én a Hawaii-szigeteken található Pearl Harbor amerikai katonai támaszpontot hadüzenet nélkül japán támadás érte. Reggel 8 órakor a rádióban elhangzó „Tora! Tora! Tora!" (Tigris!) parancsra a japán pilóták bombázni kezdték a kikötőben horgonyzó 94 amerikai hadihajót. A meglepetés teljes volt, percek alatt elszabadult a pokol. Néhány hajó találatot kapott, és elsüllyedt. Az amerikai pilóták a folyamatos ellenséges tűzben nem tudtak felszállni gépeikkel. A támadók második hulláma 8 óra 40 perckor érkezett. Ezt a csatát Japán nyerte meg.

Japán támadások 1941 decembere és 1942 júniusa között

1942. január 20.

Reinhardt Heydrich, a Német Birodalom Központi Biztonsági Hivatalának vezetője a wannsee-i konferencián bejelenti: azt a parancsot kapta, hogy készítse elő „a zsidókérdés végső megoldását" Európában, vagyis az összes zsidó fizikai megsemmisítését.*

1942. február

A Francia Szabadharcosok és Partizánok, vagyis a kommunista ellenállás fegyveres szervezete Charles Tillon vezetésével létrehoz egy katonai bizottságot. A bizottság célja, hogy koordinálja a Wehrmacht elleni merényleteket, és fokozza a városi gerillaharcot.*

Amerika csak egy csatát vesztett

Egy órával a támadás megindulása után Washingtonban japán diplomaták átadták a hivatalos hadüzenetet. Az amerikai veszteségek jelentősek voltak: 2403 halott és 1178 sebesült. Két csatahajó elsüllyedt, hat másik pedig javításra szorult – az amerikai haditengerészet azonban ütőképes maradt: 3 repülőgép-hordozó, 44 romboló, 16 cirkáló és 16 tengeralattjáró állt bevetésre készen. A „szégyen napja", ahogyan Roosevelt elnök nevezte, elsöpörte az amerikaiak utolsó fenntartásait is a háborúba való belépéssel kapcsolatban. A világháború menetében döntő változás következett be…

HIROHITO (1901–1989)

Hirohito császár 1926-ban lépett trónra. Uralkodását a Sóva, *„a felvilágosult béke" időszakának nevezték. Az 1930-as évek elején átadta a hatalmat a katonai vezetőknek, akik ázsiai terjeszkedést szorgalmaztak. Figyelemmel követte az eseményeket, de meg sem próbálta megakadályozni a háborút. 1946-ban a háborús bűnösök perében* (lásd 73. oldal) *nem vonták felelősségre. Japán alkotmányos monarchiává alakult, és a császárnak el kellett fogadnia, hogy többé nem tisztelik istenként.*

A Pearl Harbor-i haditengerészeti támaszpont a japán bombázás idején. A fő célpontok a kikötő és a repülőgépek kifutópályái voltak.

Irány Ázsia és a Csendes-óceán

A Pearl Harbor elleni támadást követő napon, december 8-án a japánok megtámadták a Fülöp-szigeteket és Malajziát. 1942 februárja és júniusa között Szingapúr, Burma és Indonézia is japán fennhatóság alá került. Kína továbbra is ellenállt. A japánok a Csendes-óceán uraiként már az indiai brit gyarmatbirodalmat és Ausztráliát fenyegették. Hosszú távon azonban nem harcolhattak egyszerre az Egyesült Államok és Nagy-Britannia ellen.

1941 decemberében, a Pearl Harbor elleni támadás után az amerikai katonák a homokzsákok védelmében, a géppuskák mögött ülve az eget kémlelik, hogy időben reagálhassanak egy újabb japán támadásra.

1942. február–április

A Vichy-kormány perbe fogja Léon Blum szocialista politikust, Édouard Daladier-t és Maurice Gamelin tábornokot, mint az 1940-es vereségért felelős személyeket. Az elégedetlen németek végül felfüggesztették az eljárást.

1942. március 27.

A Bourget-Drancy pályaudvaron bevagonírozzák és útnak indítják Auschwitz felé a deportált francia zsidók első csoportját, 1146 személyt – többségében munkaképes, 18 és 55 év közötti férfiakat. A zsidók elgázosítása 1941. szeptember 3-án kezdődött meg.

A hétköznapok nehézségei

A háború a megszállt Franciaországban és a szabad zónának nevezett területen egyaránt nagyon megnehezítette az emberek életét. Igazi kihívást jelentett ennivalót szerezni, befűteni, utazni, vagy akár csak eljutni a munkahelyekre.

A NÉMET MEGSZÁLLÁS

A zöldesszürke egyenruhát viselő németek elárasztották a megszállt zónát. Sok családnak kellett átengednie egy vagy több szobáját a beszállásolt katonáknak. A francia trikolórt minden nyilvános helyen felváltotta a horogkeresztes zászló. A mindenütt jelen lévő német katonák megszokott látvánnyá váltak a boltokban, az éttermekben, a metróban… A propaganda „a jó német katona" képét igyekezett erősíteni. Ennek ellenére 1940 végétől a mindennapi élet fokozódó nehézségei miatt a franciák egyre inkább szembefordultak a megszállók elnyomó és korlátozó rendszerével.

AZ ÉLELMISZERJEGYEK

A jegyrendszert azért vezették be, hogy – életkor és foglalkozás szerint – mindenki az őt jogosan megillető élelmiszer-mennyiséghez jusson hozzá. Az „E" jelzésű kártya a 3 évnél fiatalabb gyerekeknek járt. A „J1" a 3 és 6 év közötti, a „J2" a 6 és 13 év közötti gyerekeknek, és így tovább… Mindenkit besoroltak a megfelelő kategóriába. Létezett egy ún. elsőbbségi kártya is, amelyet a legalább négygyerekes családanyák, a terhes nők és a szoptató kismamák kaptak.

ÉLELMISZER-ELLÁTÁS

A jegyrendszert Franciaországban 1940. június 24-én vezették be. A demarkációs vonal hamarosan azt a határt jelölte, amelyen túl egyes árucikkeket egyáltalán nem lehetett beszerezni. Az északi területeken hiánycikknek számított a zöldség, a gyümölcs és a bor. A helyzet azonban délen sem volt jobb: ott a gabonafélék hiányoztak, a vaj és a krumpli. A gazdasági válság önmagában nem indokolta azokat a korlátozásokat, amelyek a franciákat sújtották. Mindenki tisztában volt vele, hogy a németek által nagy mennyiségben lefoglalt termékek okozzák az élelmiszerhiányt.

1942. április 18.
Hitler kívánságára Pierre Laval lesz a Vichy-kormány miniszterelnöke. Laval 1942 májusában kijelenti, hogy Németország győzelmét reméli, és azon fog dolgozni, hogy Franciaország és a Német Birodalom között teljes körűvé váljon az együttműködés.*

1942. április
Oswald Pohl tábornok, az SS gazdasági főhivatalának vezetője rendeletet ad ki a lágerekben fogva tartott rabok munkaerejének „teljes kiaknázásáról". Ezzel gyakorlatilag a foglyok halálra dolgoztatását rendeli el – a német haditermelés szolgálatában.*

ENNIVALÓ

A háború előtt egy városi lakos havonta átlagosan 3,5 kg húst, 15 kg krumplit és 800 g vajat fogyasztott. 1942-ben a havi adag 460 g hús, 4 kg krumpli és 75 g vaj volt.

SORBAN ÁLLÁS VAGY FEKETEPIAC
Ételt szerezni a mindennapos megpróbáltatások részévé vált. Az élelmiszer-ellátás szempontjából a vidék jobb helyzetben volt, mint a városok. A városlakóknak hozzá kellett szokniuk a hosszú sorokhoz. A hivatalos helyeken kívül is lehetett élelmiszert kapni: virágzott a feketepiac. A hatóságok sok kereskedőt letartóztattak, mégsem tudták felszámolni a rendszert. Ráadásul az ellenőrzések megszaporodásával párhuzamosan a „feketeáruk" is egyre drágábbak lettek.

FŰTÉS
Az emberek nem csak éheztek, fáztak is. 1940 tele igen hideg volt, ezért hamarosan megszorító intézkedéseket léptettek életbe. A szenet is jegyre adták, és az ellátásért felelős hatóságok rendelkeztek a kiosztható adagokról. A hatóságok azt javasolták a lakosoknak, hogy a lehető legkevesebbet fűtsenek. Minden háztartásban új szokásokat vezettek be: éjszaka hálósapkát húztak, mellényben aludtak, és újból elővették az ágymelegítőket. A házakat és a lakásokat szigetelték, az ablakokat nem nyitották ki, nehogy kiszökjön a meleg. Még az ételek megfőzése is gondot jelentett.

UTAZÁS
Mivel a benzinhiány állandósult, a Vichy-kormány arra biztatta az embereket, hogy fát vagy szenet használjanak. Az autóknál új meghajtási módot vezettek be. Megjelentek a fát vagy szenet gázzá alakító, terjedelmes gázfejlesztő készülékek. A bicikli ismét divatba jött. Újfajta taxik közlekedtek az utcákon: biciklivel vontatott szűk és kényelmetlen fülkék. És ismét nagyobb szerephez jutottak a lovas kocsik.

1942. május 5–6.
A britek – anélkül, hogy előzetesen értesítették volna terveikről de Gaulle-t – partra szállnak a Vichy-kormány fennhatósága alá tartozó Madagaszkár szigetén. A feldühödött tábornok azt követeli, hogy Madagaszkár csatlakozzon a Francia Nemzeti Bizottsághoz.

1942. május 8.
A japán flotta a Korall-tengeren, a repülőgép-hordozók között vívott első tengeri ütközetben vereséget szenved a tőle 150 kilométerre állomásozó amerikai flottától. A császári csapatok így nem tudják elfoglalni Port Moresbyt, Új-Guinea fővárosát.

1940. augusztus: német felügyelet mellett újraindul a munka egy liévini (Észak-Franciaország) gyárban.

Európa megszállás alatt

1942 elején Németország hatalma csúcsára ért: egész Európát a németek uralták. Hitler szerint a „felsőbbrendű német faj" küldetése volt, hogy uralkodjon a többi európai nemzeten. Az alávetett népek kénytelenek voltak nagyobb mértékben hozzájárulni a Német Birodalom* háborús erőfeszítéseihez.

A német élettér

A meghódított lengyel és szovjet területek tették ki annak az élettérnek a nagyobb részét, amelyet Hitler és követői szükségesnek tartottak a németség fejlődéséhez. Lengyelország nyugati felét a Birodalomhoz csatolták, keleten pedig egy főkormányzóságot hoztak létre, ahová német telepeseket kívántak küldeni. A lengyelek és a többi szláv nép gyakorlatilag német uraik rabszolgái lettek volna. Ukrajnában és Belorussziában *Kommissariat* néven náci irányítás alatt álló közigazgatási egységeket szerveztek. A lakosságnak, amelyet elűztek a városokból, barakktáborokban kellett élnie, és a földeken vagy a bányákban robotolnia. Nem tanulhattak, nem művelődhettek. A háború után ezekre a területekre is német telepesek érkeztek volna.

EURÓPA 1942-BEN

- *Nagynémet Birodalom*
- *Németország szövetségesei*
- *A német hadsereg által megszállt szovjet területek*
- *A német hadsereg által megszállt országok*
- *Németországhoz csatolt területek*
- *Semleges országok*
- *A tengely-hatalmakkal* hadban álló országok*

1942. május 27. – június 11.
A líbiai Bir Hakeimben Pierre-Marie Koenig tábornok vezetésével 3723 szabad francia sikeresen védekezik Rommel tábornok három páncélos hadosztálya ellen. A győzelem helyreállítja a Szabad Franciaország mozgalom tekintélyét.

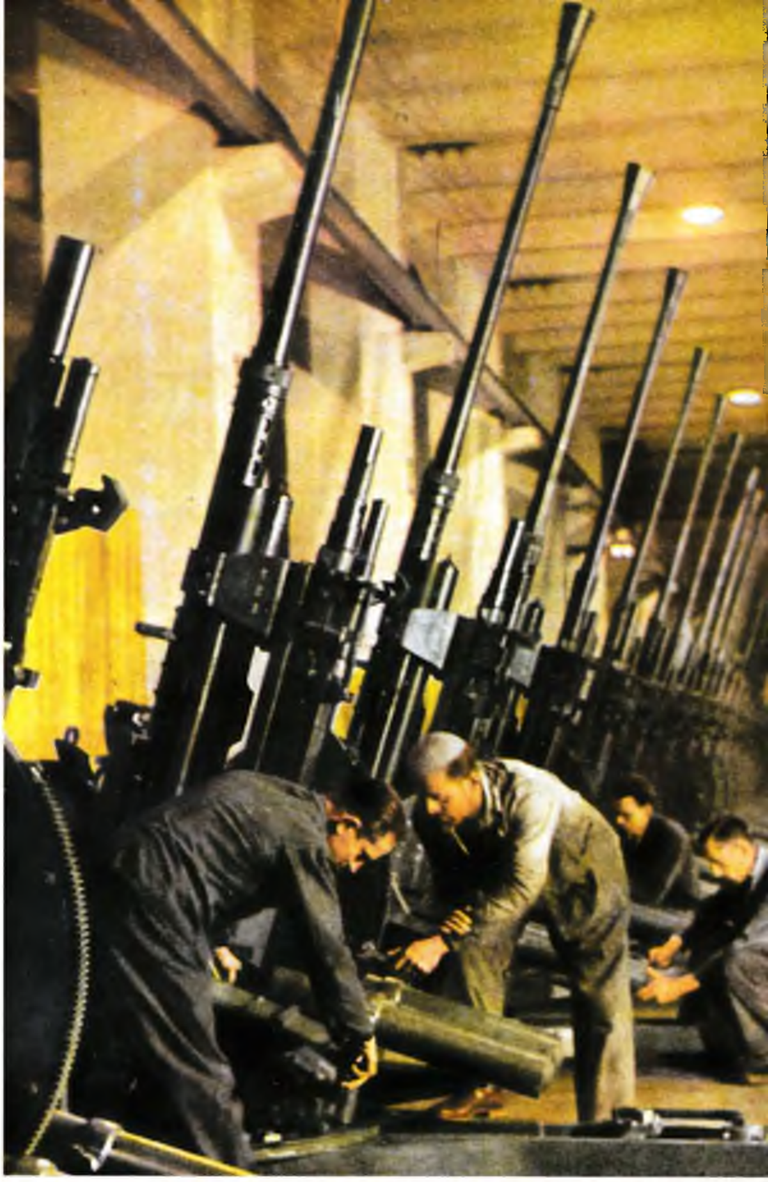
1942. május 29.
A németek elrendelik, hogy Franciaországban a megszállt zónában minden zsidó viseljen sárga csillagot. Az intézkedést a megszállt Lengyelországban már 1939 szeptemberében, a Német Birodalomban pedig 1941 szeptemberében bevezették.

Európa átrajzolt térképe

Európa térképét Németország és szövetségesei igényeinek megfelelően rajzolták újra. Lengyelországot bekebelezte a Német Birodalom. Jugoszláviát feldarabolták egy kis területű Szerbiára és egy németbarát Horvátországra. Más részein Magyarország, Bulgária, Románia és Olaszország osztozott. Utóbbi Albániát is megszerezte. Magyarország – Németország szövetségeseként – román területeket kapott, miközben Románia a Szovjetunió* egyes részeivel gyarapodott. Bulgária a görögországi hódítások haszonélvezője lett. 1940 augusztusában Németországhoz csatolták Elzászt, a Mosel-vidéket és Luxemburgot. Az észak-európai területekre (Hollandiára, Flandriára és Skandináviára), amelyek lakosságát a némethez közel álló „fajnak" minősítették, a Birodalomba való gyors beolvasztás várt.

Szervezett fosztogatás

A nácik módszeresen kifosztották Európát – részben, hogy így szálljanak szembe a „judeo-bolsevizmussal", részben azért, hogy nélkülözhetetlen nyersanyagokkal és munkaerővel lássák el a német hadigépezetet. Keleten kisajátították a gyárakat, a bányákat és a mezőgazdasági területeket. A szövetséges és a megszállt országokban a gyárak a nácik számára termeltek. A francia gazdaság is szinte kizárólag a német igények kielégítésére termelt: az autóipar és az alumíniumipar által előállított áruk negyede, a fémgyártás termelésének fele Németországba került.

A munkaszolgálatosok többségét a németországi fegyvergyárakba küldték.

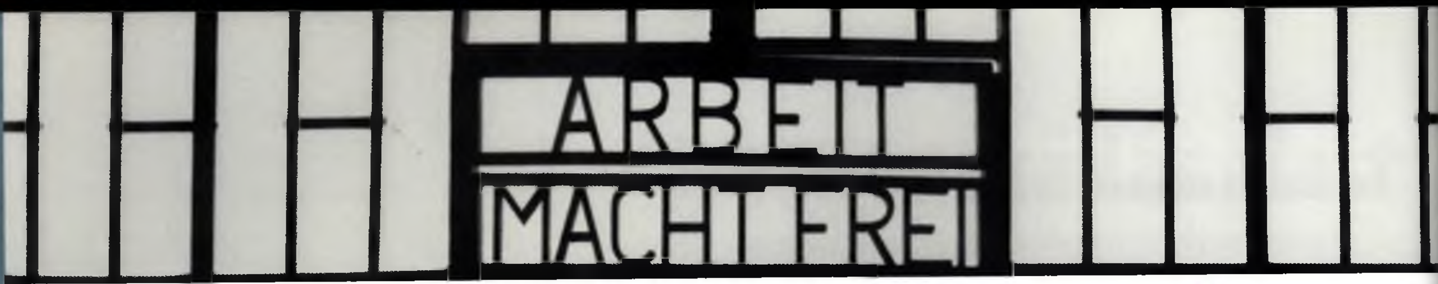
A párizsi Gare de l'Est pályaudvarról kötelező munkaszolgálatra kijelölt francia fiatalok indulnak Németországba.

Munkaszolgálat

Európa-szerte férfiak és nők millióit tartóztatták le és küldték Németországba, hogy a bevonult németek helyére álljanak az üzemekben. 1944 októberében körülbelül 8 millió külföldi munkás dolgozott Németországban. Összességében 12–14 millió európai dolgozott a Német Birodalomban igen nehéz körülmények között. A munkafeltételek néha alig voltak jobbak, mint a koncentrációs táborokban: a munkaidő gyakran meghaladta a napi 12 órát, és a német munkafelügyelők habozás nélkül alkalmaztak testi fenyítést annak érdekében, hogy fokozzák a munkatempót.

1942. június 3–6.
A Midway-szigeteknél a japán repülőgép-hordozó flotta súlyos veszteségeket szenved. A Nimitz admirális parancsnoksága alatt álló amerikai erők megállítják a japánok előrenyomulását. A japán csapatok ettől kezdve védekezésre kényszerülnek.

1942. június 22.
Fritz Sauckel, európai munkaerő-toborzással megbízott náci tisztviselő és Pierre Laval francia miniszterelnök alkujának értelmében minden három francia munkásért cserébe, aki Németországba megy dolgozni, egy hadifogoly hazatérhet Franciaországba.

„Arbeit macht frei" – A munka szabaddá tesz. A sachsenhauseni koncentrációs tábor bejárata fölé írt szavak szomorú értelmet nyertek.

A koncentrációs táborok

Hatalomra kerülésük után a nácik koncentrációs táborokat hoztak létre: ezekbe zárták a rendszer ellenzőit. A háború kitörését követően a táborok száma folyamatosan nőtt. Táborokba internálták a zsidókat és az ellenállókat is. A zsidókérdés „végleges megoldását" szolgáló haláltáborok 1942-ben kezdtek működni.

1936. május 8-án Heinrich Himmler (jobbra), a német rendőri erők és a zsidók kiirtását célzó program vezetője meglátogatta a dachaui koncentrációs tábort. A fogva tartottak őrzésével megbízott SS-katonák kísérik.

A koncentrációs táborok

1933 januárjától a nácik egyre nagyobb számban tartóztattak le kommunista, szocialista, szakszervezeti aktivista vagy keresztény ellenzékieket. Még ez év márciusában a München melletti Dachauban létrehozták az első koncentrációs tábort. A háború folyamán a hódításokkal párhuzamosan újabb és újabb táborok létesültek: Ausztriában Mauthausen, Lengyelországban Auschwitz, Franciaországban Natzweiler…

Olcsó munkaerő

A koncentrációs táborokba Európa minden részéről érkeztek foglyok. Több millió ellenzéki, ellenálló, bűnöző, zsidó és szovjet hadifogoly élt összezárva embertelen körülmények között. Mindenféle orvosi ellátás nélkül, éhezve és fázva kényszermunkára fogták őket, „orvosi" kísérleteket végeztek rajtuk, miközben ki voltak téve az SS* tagjai közül kikerülő őrök, illetve a köztörvényes foglyok közül választott kápók* szadista bánásmódjának. A háború előrehaladtával a koncentrációs táborokat egyre inkább a német hadiipar érdekében felhasználható munkaerő-gyűjtőhelyeknek kezdték tekinteni. A borzalmak a mindennapok részévé váltak a táborokban és azokon kívül is.

Magyar zsidók érkeznek az auschwitz-birkenaui koncentrációs táborba 1944 júniusában.

1942. július 16–17.
Francia rendőrök 13 000 zsidót tartóztatnak le Párizsban a német hatóságok és a párizsi rendőr-főkapitányság utasítására. A letartóztatottakat a Vélodrome d'Hiver sportcsarnokba zárják, ahonnan később Auschwitzba szállítják őket.

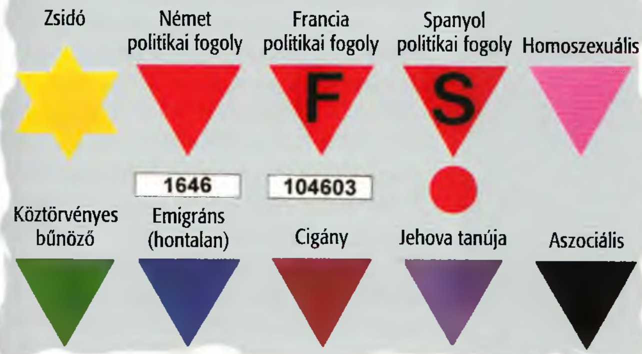
1942. augusztus 19.
Angol–kanadai csapatok szállnak partra Dieppe városánál. Bár a szövetségesek súlyos veszteségeket szenvednek, a hadművelet számos fontos információval szolgál számukra, amelyeket felhasználnak a későbbi partraszállások során.

A faji ideológia

Az antiszemitizmus a náci ideológia fontos eleme volt. Hitler a zsidókat okolta az első világháborúban elszenvedett német vereségért és az 1920-as évek gazdasági válságáért is. Az 1935-ös nürnbergi faji törvények megfosztották állampolgári jogaiktól a német zsidókat. A meghódított Lengyelországban, Lódz, Krakkó, Lublin és Varsó városában gettókat hoztak létre, hogy elkülönítsék a zsidó lakosokat a többi lengyeltől. A zsidóknak egész Európában sárga csillagot kellett viselniük.

MEGKÜLÖNBÖZTETŐ JELZÉSEK

A táborokban minden fogoly színes háromszöget és egy, az azonosítószámát tartalmazó vászoncsíkot viselt a zubbonya bal oldalára varrva. A háromszögre nyomtatott betű jelezte a fogoly nemzetiségét: D (dán), F (francia), J (jugoszláv), P (lengyel), R (orosz), S (spanyol).

A végleges megoldás

1941 nyarától a meghódított szovjet területeken, ahol mintegy 5 millió zsidó élt, az SS *Einsatzgruppe* nevű különleges alakulatai több százezer férfit, nőt és gyereket öltek meg. Mindössze az volt a bűnük, hogy zsidónak születtek. A nácik 1942 januárjában a hírhedt wannsee-i konferencián döntöttek „a zsidókérdés végleges megoldásáról": az európai zsidóság teljes megsemmisítéséről. Módszeresen megtervezték és megszervezték a zsidók kiirtását. Miután napokon keresztül marhavagonokban szállították őket, embertelen körülmények között, a zsidók útja a haláltáborokban ért véget: Auschwitzban, Mauthausenben, Chelmnóban, Majdanekben, Belzecben, Treblinkában, Sobiborban.

A buchenwaldi koncentrációs tábor egyik barakkja és lakói.

A gázkamrák

A táborokba hurcolt zsidók jelentős részét érkezésük után azonnal kivégezték a gázkamrákban. Egyszerre több száz embert tereltek be az állítólagos zuhanyzóhelyiségekbe, amelyeket aztán elárasztottak a gyorsan ölő ciklon B gázzal. A gázkamrák mellé krematóriumokat építettek, ahol elhamvasztották a holttesteket. Ez az eljárás naponta több tízezer ember kivégzését tette lehetővé: a halál ipari méreteket öltött. A nácik összesen több mint 5,6 millió zsidót öltek meg: 3 millió a haláltáborokban vesztette életét, több mint 1 millió a gettókban, míg 1,5 milliót a Wehrmacht* osztagai végeztek ki. Európa zsidó lakosságának több mint 70 százaléka esett áldozatul a náci emberirtásnak a második világháborúban.

Krematóriumok Auschwitzban. A kép a tábor felszabadításakor készült.

1942. augusztus 26–28.
René Bousquet, a francia rendőrség parancsnokának utasítására hétezer zsidót tartóztatnak le a szabad zónában. Ezt követően a Vichy-kormány átadja őket a németeknek, akik Auschwitzba deportálják őket.

1942. november 4.
Montgomery brit tábornok El-Alameinnél győzelmet arat az Afrikakorps és a vele együtt harcoló olasz egységek felett. A tábornok véleménye szerint „ez volt a legfontosabb fordulópont, nem csak az afrikai hadszíntéren, de kétségkívül az egész háborúban".*

A Szabad Francia Erők

De Gaulle tábornoknak Londonban, Egyiptomban és Fekete-Afrikában sikerült elegendő önkéntest összegyűjtenie, akikből ütőképes hadsereget szervezett. A szabad franciák 1940 decemberétől harcba szálltak a tengelyhatalmak* ellen. A Kufra-oázisnál és Bir Hakeimnél aratott győzelmeik nyomán a Szabad Franciaország immár valós alternatívát kínált a Vichy-kormánnyal szemben.

AZ SZFE ELSŐ ÖNKÉNTESEI
1940 júliusában a de Gaulle tábornokhoz csatlakozók serege még csak 7000 főt számlált. Az első önkéntesek, a norvégiai és a dunkerque-i evakuálás túlélői már Angliában tartózkodtak. Mások Franciaországból menekültek el, hogy Angliában, Gibraltáron, Nigériában vagy Cipruson csatlakozzanak a szabad franciákhoz.

KATONÁK A VILÁG MINDEN TÁJÁRÓL
Ebből a néhány ezer emberből alakult meg a szabad franciák első egysége, az 1. szabad francia dandár. Legionáriusok, hegyi vadászok, gyarmati gyalogosok, afrikai bennszülött és marokkói katonák alkották a Szabad Francia Erők magját. 1940 végén már az olaszok ellen harcoltak Líbiában a britek oldalán.

PIERRE-MARIE KOENIG (1898–1970)

Az első világháború veteránja az elsők között csatlakozott de Gaulle tábornokhoz. A Bir Hakeim-i hadállás védelmét a britek bízták rá, és ő a végsőkig kitartott.

A BIR HAKEIM-I SIKER
A Koenig tábornok parancsnoksága alatt harcoló szabad franciák 1942. május 27. és június 11. között a líbiai Bir Hakeimnél feltartóztatták Rommel tábornok csapatait. A franciák helytállásának köszönhetően az angolok rendezetten vonulhattak vissza Egyiptom felé. A kitartó védekezés után a franciáknak sikerült áttörniük az ellenséges ostromzáron, így csatlakozhattak az angol csapatokhoz. A siker lelket öntött a szabad franciákba, és nagy visszhangot váltott ki a francia közvéleményben. 1940 júniusa óta a franciáknak most sikerült első ízben győzelmet aratniuk a németek fölött.

1942. november 8.
Angol–amerikai csapatok szállnak partra a Vichy-rendszer fennhatósága alá tartozó Algériában és Marokkóban. Az éppen Algériában tartózkodó Darlan admirális átveszi Francia Észak-Afrika irányítását, és harcba száll a tengelyhatalmak ellen.*

1942. november 11.
Dél-Franciaországban a németek megszállják a szabad zónát. A Vichy-kormány – a németek utasítására – november 27-én leszereli hadseregét. Hogy ne kerüljön német kézre, parancsnokai elsüllyesztik a Toulonban állomásozó francia flottát.

A Szabad Francia Tengeri Erők

A Mers el-Kébir-i angol támadás ellenére francia tengerészek is csatlakoztak a Szabad Francia Tengeri Erőkhöz (SZFTE). A lotaringiai keresztet viselő egységek szerepet vállaltak az észak-atlanti konvojok védelmében, és részt vettek a járőrözésben a La Manche csatornán.

A Szabad Franciaország repülősei

Émile Muselier admirális, a Francia Haditengerészeti és Légi Alakulatok főparancsnoka önálló tengerészeti és repülős egységeket szervezett a Royal Navy* és a RAF* szervezetén belül. 1940 augusztusától francia pilóták is részt vettek a britek oldalán az angliai csatában. Az alakulatok francia tartományok nevét viselték: Elzász, Bretagne, Lotaringia… 1943-ban a Normandia repülőezredet a keleti frontra vezényelték, hogy a szovjetek oldalán harcoljon a németek ellen. A Special Air Service* (SAS) kommandóin belül önálló francia ejtőernyős egységeket alakítottak ki.

PHILIPPE LECLERC (1902–1947)

De Hauteclocque kapitány, aki a Leclerc nevet vette fel, 1940-ben hagyta el Franciaországot. Londonba utazott, majd novemberben Gabonban csatlakozott a Szabad Franciaország mozgalomhoz. De Gaulle Csádban katonai parancsnokká nevezte ki. Több rajtaütést vezetett a líbiai olasz állások ellen, majd 1941 márciusában elfoglalta a Kufra-oázist. Leclerc megesküdött, hogy mindaddig harcolni fog, amíg újra francia zászló nem leng Párizs és Strasbourg épületein.

A cél: Normandia

1942-ben tengerész-gyalogos kommandós zászlóaljat hoztak létre Philippe Kieffer őrnagy parancsnoksága alatt, amely az 1944. június 6-án megindult partraszállásban is részt vett Ouistreham térségében.

1943. január 13–24.

Roosevelt amerikai elnök és Churchill brit miniszterelnök a marokkói Casablancában találkoznak. Megpróbálják összebékíteni egymással de Gaulle és Henri Giraud tábornokokat, akik nem tudnak megegyezni a francia erők irányításáról.

1943. január 16.

Jugoszláviában a rojalista ellenállók (csetnikek) magukra hagyják Tito tábornok kommunista partizánjait, akiknek egyedül kell szembenézniük egy nagyszabású német offenzívával. A horvát fasiszták* (usztasák) és a nácik rémuralmat vezetnek be Szerbiában.*

Háború a Csendes-óceánon

Az Egyesült Államok erős gazdasága és hadiipara lehetővé tette, hogy 1942-től segítséget nyújtson Nagy-Britanniának és a Szovjetuniónak*, jelen legyen az észak-afrikai fronton, és eközben átvegye a kezdeményezést a Japán elleni háborúban.

Egy Mitsubishi Ki-51 japán könnyűbombázó géppuskása bevetés közben.

Két fontos tengeri győzelem

1942 májusában különös tengeri ütközetre került sor a Korall-tengeren *(lásd a 32. oldal térképét)*. Ez volt az első alkalom, hogy repülőgép-hordozók fedélzetéről felszálló repülőgépek vívtak csatát: a csatahajók nem harcoltak egymás ellen, sőt még csak nem is látták egymást. Az ütközetből az amerikaiak kerültek ki győztesen. A japánok az első vereség után visszahúzódtak észak felé. Egy hónappal később a Midway-szigeteknél négy japán repülőgép-hordozót süllyesztettek el az amerikaiak, és ismét győzelmet arattak. A japánok elvesztették legkiválóbb pilótáikat. A jól informált amerikai admirálisok kreatív gondolkodása szintén elengedhetetlen volt a győzelemhez.

Amerikai csatahajók, cirkálók és repülőgép-hordozók indulnak újabb bevetésre a Csendes-óceánon.

A „Tokió Expressz"

A japánok ismét támadásba lendültek. Megpróbáltak kiépíteni egy légi támaszpontot Guadalcanal szigetén, amely lehetővé tette volna egy nagyobb offenzíva előkészítését Ausztrália és a Csendes-óceán délnyugati térsége irányában. 1942 júliusában 3000 japán katona érkezett a szigetre, hogy felépítsék a repülőteret. Augusztus 7-én az amerikaiak végrehajtották első sikeres kétéltű hadműveletüket: 17 000 tengerészgyalogos szállt partra Guadalcanalon. A térségbe vezényelt erősítés ellenére a japánok súlyos veszteségeket szenvedtek. Mivel a légteret az amerikaiak ellenőrizték, a japánok az utánpótlást csak éjszaka, tengeri konvojokkal tudták biztosítani – ezeket nevezték a tengerészgyalogosok „Tokió Expressznek". Folytatódtak a harcok a tengeri fölény biztosításáért.

1943. január 26.
Franciaország déli zónájában egyesül a három nagy ellenállási mozgalom (Harc, Felszabadítás, Szabadharcos). Politikai akcióikat ezentúl összehangolják a Jean Moulin vezette Ellenállás Egyesült Mozgalmai (EEM) szervezeten belül.

1943. január 30.
Az egyre szervezettebben működő és egyre több akciót kezdeményező ellenállási mozgalom felszámolására Pierre Laval létrehozza a francia Milíciát, amelyet Joseph Darnand irányít. A Milícia keményen fellép az ellenállókkal szemben.

A csendes-óceáni háborúban az amerikaiaknak sok embert és nagy mennyiségű hadianyagot kellett partra szállítaniuk különböző szigeteken és atollokon. Ezeket a műveleteket többségében olyan Aligátor kétéltű járművekkel hajtották végre, mint amelyek a képen éppen Guadalcanal szigetére visznek utánpótlást.

Véres harcok

A szárazföldön a japán taktika nem változott: abban bíztak, hogy a létszámbeli fölény elég lesz a tengerészgyalogosok legyőzéséhez. A súlyos véráldozattal járó támadások azonban nem jelentettek valódi fenyegetést a lövészárkaik védelmébe húzódó amerikaiak számára, akiket a tüzérség és a légierő is támogatott. 1942. szeptember 12-én 8000 japán támadt az amerikai állásokra Bloody Ridge-nél, a „véres dombnál". Az amerikaiak visszaverték a támadást, a japánok 1200 embert vesztettek. Október 20-án a japánok megismételték a támadást, és újabb súlyos veszteségeket elszenvedve kénytelenek voltak visszavonulni.

Az amerikaiak első szárazföldi győzelme

A japán tengeri offenzíva 1942 októberében és novemberében újraindult. Október 26-án tengeri ütközetre került sor a Santa Cruz-szigeteknél. Egyik fél sem aratott egyértelmű győzelmet. November végére Guadalcanal japán védői egyedül maradtak, élelem és lőszer nélkül. Decemberben az amerikaiak – 60 000 fős erősítéssel – újabb támadást indítottak a szigeten tartózkodó 15 000 japán ellen. 1943. január 4-én a japánok kivonták csapataikat a szigetről. A Salamon-szigetek elvesztése után észak felé vonultak vissza. Az amerikaiak számára nagyon fontos volt ez a győzelem. A hat hónapig tartó guadalcanali harcokban 30 000 japán (és 1500 amerikai) katona halt meg, 60 japán hajó és 800 repülőgép semmisült meg. A gyenge japán hadiipar számára ezek a veszteségek pótolhatatlannak bizonyultak.

A fedezékbe húzódott tengerészgyalogosok az ellenséget kémlelik a trópusi dzsungelben.

1943. február 16.
Franciaországban törvényt fogadnak el a kötelező munkaszolgálatról. Minden 1920-ban, 1921-ben és 1922-ben született fiatalnak két évig Németországban kell dolgoznia. Sokan megtagadják a „deportálást", és csatlakoznak az ellenállókhoz.*

1943. április
New Yorkban angol és francia nyelven megjelenik Antoine de Saint-Exupéry A kis herceg című könyve. Franciaországban csak 1945 végén, az író halála után adják ki. Saint-Exupéry őrnagy repülőgépe 1944. július 31-én tűnt el felderítő repülés közben.

A repülőgép-hordozók

1939-ben a tengeri hadviselés hatalmas flottakötelékek bevetésével kezdődött, amelyek legerősebb egységei a nagy tűzerejű, páncélozott, gyors csatahajók voltak. A csendes-óceáni tengeri csaták urává azonban a repülőgép-hordozó vált.

A repülőgép-hordozó feladatai

A különböző típusú repülőgépek fel- és leszállópályájául szolgáló repülőgép-hordozó alapvető feladata a bombázó repülőgépek szállítása és útnak indítása volt. A repülőgép-hordozóknak köszönhetően villámgyorsan be lehetett vetni az ütőképes harci kötelékeket akár 300–400 kilométeres távolságban is: segítségükkel támogatni lehetett a gyalogság partraszállását, vagy meg lehetett semmisíteni olyan hadihajókat, amelyek az ágyúk lőtávolságán kívül estek. A flották – a repülőgépek révén – több száz kilométeres távolságból is meg tudtak küzdeni egymással. Egy ellenséges repülőgép-hordozó elsüllyesztésével csatát lehetett nyerni.

VOUGHT F4U CORSAIR

A második világháború legjobb amerikai vadászgépei között tartják számon. A kivételes teljesítményre képes gépet a japánok elnevezték „fütyülő halálnak".

Az úszó erőd

A repülőgép-hordozó egyben hadihajó is volt, több mint 10 kilométeres lőtávolságú ágyúkkal felszerelve. Légvédelmi tornyai szükség esetén gránátokkal szórták meg a légteret. Ezek az „erődök" váltak a csendes-óceáni amerikai flotta legfontosabb harci eszközeivé. Az összes többi hajó csupán kiegészítő feladatokat kapott: a szárazföldi csapatok támogatását, a konvojok védelmét... 1941 vége és 1945 szeptembere között az amerikaiak 132 ellenséges repülőgép-hordozót süllyesztettek el.

GRUMMAN F6F HELLCAT

A könnyen kormányozható, repülőgép-hordozóról indítható vadászgép 1943-tól félelmetes ellenfél volt a japán pilóták számára.

1943. április 19–május 16.
A varsói gettó 70 000 zsidó lakosa fellázad a németek ellen. Hősiesen küzdenek, noha szinte egyáltalán nincsenek fegyvereik. Ötezer embernek sikerül kitörnie a gettóból. A kevés túlélőt lelövik, vagy a majdaneki és treblinkai gázkamrákba küldik.

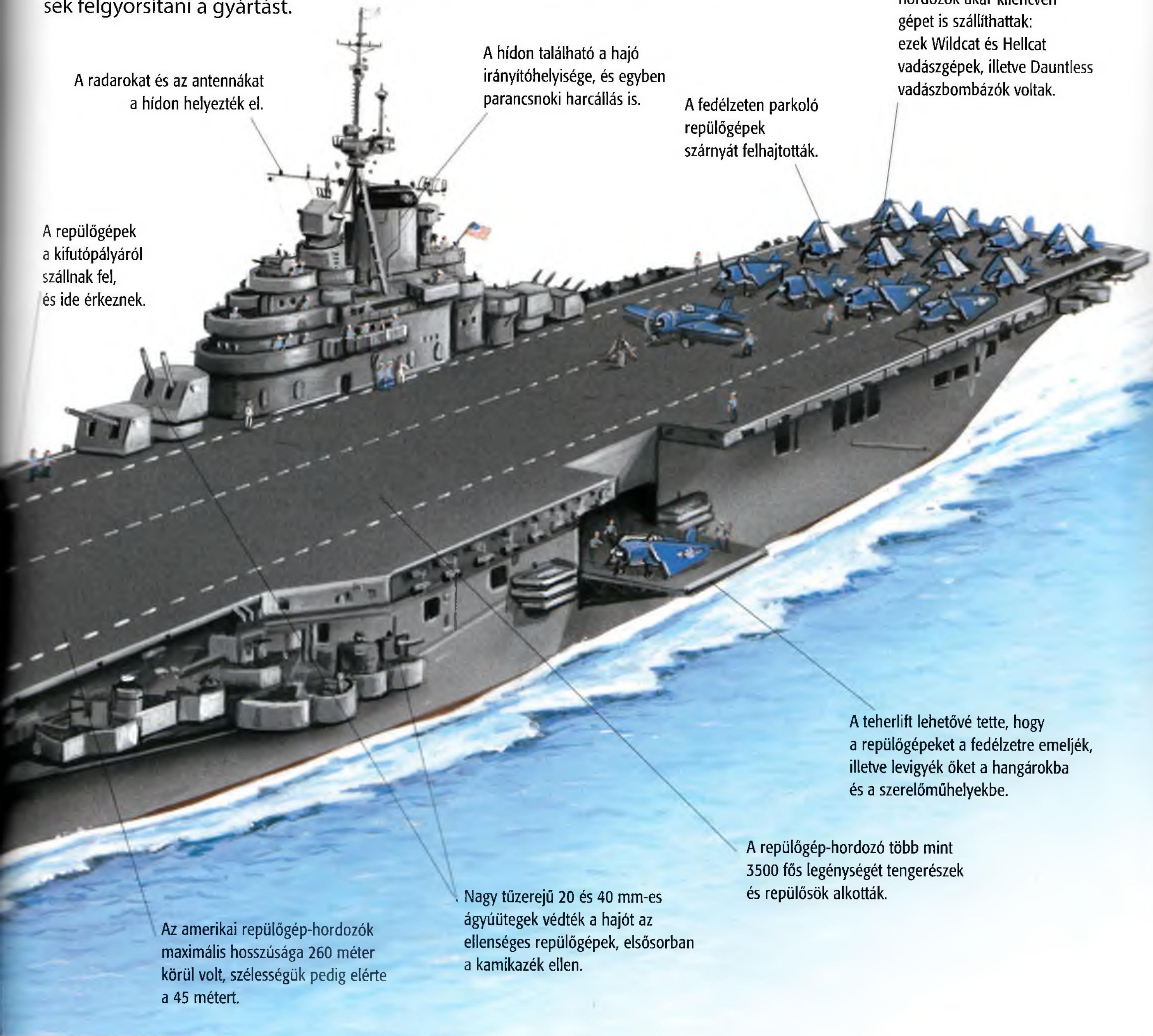
1943. május 13.
A szövetségesek győzelmet aratnak Tunéziában. 250 000 német és olasz hadifoglyot ejtenek. A tengelyhatalmak csapatai kiszorulnak Afrikából. Mód nyílik egy második európai front megnyitására Dél-Olaszországban.*

Drága és bonyolult konstrukciók

A repülőgép-hordozók építése nagyon költséges és bonyolult feladat volt, modern hajógyártó ipart és jól képzett személyzetet igényelt: gyakorlott tengerészeket, repülési szakembereket, szerelőket és különlegesen kiképzett pilótákat. Ráadásul csak olyan repülőgépek használhatták, amelyek képesek voltak nagyon rövid kifutópályán fel- és leszállni – a második világháborús repülőgép-hordozókon ez 250 méternél kisebb távolságot jelentett. Miközben az Egyesült Államok több tucat ilyen típusú hajót épített egyszerre, a japánok az állandó alapanyaghiány miatt nem voltak képesek felgyorsítani a gyártást.

DOUGLAS SBD DAUNTLESS

Repülőgép-hordozóról üzemeltetett bombázó és felderítő repülőgép. 1942 júniusában a Midway-szigeteknél meghatározó sikert értek el.

1943. május 27.

A fegyveres francia ellenálló csoportok, az újjászerveződő politikai pártok és szakszervezetek képviselőinek részvételével Párizsban megtartják az Ellenállás Nemzeti Tanácsának első ülését. A Tanács felajánlja támogatását de Gaulle tábornoknak.

1943. május

Sztálin feloszlatja a Kominternt (a III. Kommunista Internacionálét). Ez az intézkedés a szövetségesek megnyugtatását szolgálta, de nem akadályozta meg a Szovjetuniót abban, hogy továbbra is utasításokkal lássa el a kommunista pártokat.

A francia ellenállás

1940-től kezdve egyre több és több francia próbált meg szembeszállni a győzedelmes Wehrmachttal*: katonai létesítményeket támadtak meg, és merényleteket hajtottak végre a megszálló hadsereg ellen. A német válasz gyors és könyörtelen volt: elfogásuk után azonnal kivégezték az ellenállókat. Az eredményes harc érdekében az ellenállók összefogtak.

Az ellenállás szervezetei

Hogy hatékonyabban léphessenek fel a németekkel szemben, az ellenállók szervezeteket hoztak létre. Az első ellenálló szervezetek (Harc, Felszabadítás) 1941 folyamán jöttek létre, hogy szembeszálljanak a megszállók és a Vichy-kormány propagandájával, mozgósítsák a franciákat, és – már a háború utáni időszakra készülve – megteremtsék Franciaország jövőbeli intézményeit. Az ellenálló szervezetek többsége a megszállt és a déli zónában is egy-egy újság körül csoportosult. Fel kívánták rázni a közvéleményt, és tájékoztatni az embereket a hadi helyzet alakulásáról. Az illegális sajtó egyre befolyásosabbá vált, és valódi konkurenciát jelentett a hivatalos sajtónak. A különböző hálózatok más-más tevékenységre specializálódtak: katonai hírszerzésre, ellenállók és lelőtt pilóták kimenekítésére.

A bőröndbe rejtett rádió-adóvevő fontos szerepet játszott a kapcsolattartásban az ellenállási mozgalom és Nagy-Britannia között, és lehetővé tette, hogy információkat közöljenek a szövetségesekkel a németekről.

De Gaulle megteremti az egységet

A politikai nézeteltérések ellenére mind a franciaországi, mint a londoni ellenállás arra törekedett, hogy egységesen lépjenek fel a Vichy-Franciaország és a megszállók ellen. 1943 májusában Jean Moulin, a Szabad Franciaország küldötte, de Gaulle tábornok megbízottja létrehozta az Ellenállás Nemzeti Tanácsát, amelyben nyolc ellenálló mozgalom, hat politikai párt – köztük a kommunista párt – és két szakszervezet vett részt. Ettől kezdve a teljes franciaországi ellenállási mozgalom de Gaulle tábornokot támogatta, mint az egyesült Harcoló Franciaország vezetőjét.

Az ellenállók fontos célpontjai voltak a vasútvonalak. A sínek megrongálásával meg tudták akadályozni, hogy a német hadsereg helyet változtasson, utánpótlást, fegyvert és lőszert kapjon.

1943. június 21.
Jean Moulint letartóztatják a Rhône megyei Caluire-ben. Július 8-án belehal a kínzásokba. Szeptemberben Georges Bidault kereszténydemokrata politikust, az ellenállási mozgalom tagját választják meg a Nemzeti Ellenállás Tanácsa új elnökévé.

1943. július
A Szovjetunióban a történelem legnagyobb páncélos csatája zajlik Kurszknál. Több mint ezer harckocsi vesz részt az ütközetben. A német támadás kudarcot vall. 1943 végére a németek minden fronton védekezésre kényszerülnek.*

A Francia Belső Erők tagjai Leclerc tábornok 2. páncélos hadosztályának katonáival együtt harcoltak Párizs felszabadításáért. 1944. augusztus 25-én vonultak be a fővárosba.

Az ellenállás kibontakozása

1941-től a kommunista ellenállók, illetve az általuk létrehozott Szabadharcosok és Partizánok* nevet viselő szervezet számos szabotázsakciót és merényletet hajtott végre – annak ellenére, hogy akcióik a németek által ejtett túszok életébe is kerülhettek. 1943 elejétől a francia fiatalok nagy számban csatlakoztak az ellenállókhoz, hogy kibújjanak a németországi kötelező munkaszolgálat* alól. A szövetséges partraszállás napjára készülve a partizánok csoportokat alakítottak, és fegyverkeztek. Az ellenállás a megtorló intézkedések ellenére egyre erősebb lett. A nácik letartóztatták, megkínozták és kivégezték az ellenállókat, esetenként koncentrációs táborokba küldték őket. Az 1944. június 6-i partraszállás után a Francia Belső Erők (FBE) a fegyveres csoportokat összefogva részt vettek az ország felszabadításában.

AZ EURÓPAI ELLENÁLLÁS

A nácik által megszállt területeken Európa-szerte ellenálló mozgalmak szerveződtek. Jugoszláviában és a Szovjetunióban a fegyveres partizáncsapatok tevékenysége a háború menetére is hatással volt. Lengyelországban illegális kormány jött létre, amely saját hadsereget szervezett, és 1944 augusztusában kirobbantotta a varsói felkelést. Belgiumban, Hollandiában, Dániában és Norvégiában az ellenállás tevékenysége inkább politikai akciókban nyilvánult meg: röpcédulák és illegális újságok terjesztésében, sztrájkra való felhívásokban. Ezekben az országokban is alakultak fegyveres csoportok.

Côte-d'Or-ban fiatal partizánok szálltak szembe a németekkel, akik letartóztatták őket. A képen éppen kivégzésükre várnak.

1943. július 10.
Montgomery és Patton tábornokok brit és amerikai csapatai partra szállnak Szicíliában, és ezzel megnyitják a második európai frontot. A németek egy hónappal később kivonulnak Szicíliából.

1943. július 25.
Az olasz király utasítására letartóztatják Mussolinit. A miniszterelnöki posztot Pietro Badoglio marsall tölti be, a király pedig maga veszi át a hadsereg irányítását. Háborúellenes tüntetésekre kerül sor szerte az országban.

A sztálingrádi csata

Bár 1942 végére a háború világméretűvé vált, mégis a Szovjetunióban*, Sztálingrádban következett be a döntő fordulat a harcok menetében. A szovjet és a német hadsereg öldöklő küzdelemben mérte össze az erejét, amelynek során minden rendelkezésükre álló eszközt bevetettek.

1943. szeptember 8–9.
Olaszország feltétel nélkül kapitulál. Másnap a szövetséges csapatok partra szállnak a dél-itáliai Salernóban és Tarantóban. Az olasz katonákat lefegyverzik korábbi német szövetségeseik, akik haladéktalanul elfoglalják Rómát, és megszállják az országot.

1943. október 25.
A japánok felavatják a Kwai-folyón keresztül vezető vasútvonalat, amely már az India ellen tervezett támadást szolgálja. A vasút építési munkálataiban 100 000 ázsiai és 30 000 nyugati hadifogoly vett részt. A foglyok több mint fele vesztette életét az építkezés során.

A célpont: Sztálingrád

Sztálingrád (a mai Volgográd) hatszázezres lakosú város volt, fontos ipari központ és közlekedési csomópont *(lásd a 67. oldal térképét)*. Stratégiai jelentőségét az adta, hogy a kaukázusi olajmezőkhöz vezető útvonalon feküdt. Sztálin, a város névadója Hitler szemében az orosz kommunizmus megtestesítője volt, az az ember, akit Hitler mindenáron le akart győzni.

A német támadás

1942 augusztusában Friedrich von Paulus tábornok 6. hadserege és a 4. páncélos hadsereg támadást indított Sztálingrád ellen. Szeptember 5-én a Wehrmacht* csapatai már behatoltak a külvárosokba. A várost folyamatosan bombázták. Az egykori épületekből csak romok maradtak, amelyeket az oroszok védőállásoknak használtak. 13-án elkeseredett utcai harcok kezdődtek. 22-én a németek elérték a Volgát, de nem tudták hatalmukba keríteni az egész várost. November közepén megjelentek a folyón az első jégtáblák. A város legnagyobb része ekkor már a németek kezén volt, az oroszok pedig csupán néhány romos épületet védtek. A hatalmas veszteségek ellenére a szovjetek kitartottak, és ezzel elegendő időt nyertek, hogy az orosz tábornokok előkészítsék az ellentámadást.

A 6. hadsereg haláltusája

1942. november 12-én a Vörös Hadsereg támadásba lendült, és elsöpörte a németekkel szövetséges román csapatokat, amelyeknek az utánpótlási vonalakat kellett volna védeniük. Paulus tábornok 300 000 katonája élelem és lőszer nélkül maradt a bekerített városban. A Führer parancsára tartani kellett az állásokat, amíg Erich von Manstein tábornok áttöri az ostromgyűrűt, és segítséget hoz a 6. hadseregnek. A német áttörési kísérlet azonban kudarcot vallott. 1943. január 8-án Paulus visszautasította a megadásra felszólító szovjet ultimátumot. Két hét múlva már ő kérte Hitlert, hogy engedélyezze a kapitulációt, de a Führer nem egyezett bele. Január 26-án egy szovjet támadás kettévágta a német vonalakat.

A szovjet győzelem

1943. február 2-án Paulus 94 000 emberével együtt megadta magát. A németek 140 000 katonát vesztettek. A szovjetek 200 000 katonát, és mégegyszer ennyi polgári lakost. A Kaukázus előteréig előrenyomuló német alakulatok kénytelenek voltak visszavonulni. Ez volt a Wehrmacht első nagy veresége. A győzelemnek köszönhetően a Szovjetunió presztízse hatalmasat nőtt a világ közvéleménye előtt. A Vörös Hadsereg megkezdte a németek által megszállt területek felszabadítását. A németek ettől kezdve állandó védekezésre és visszavonulásra kényszerültek.

1943. november
Alphonse Juin tábornok csapatai partra szállnak Olaszországban. Az új francia hadsereg első alkalommal harcol a szövetségesek oldalán. De Gaulle tábornok számára ez lehetőséget teremt arra, hogy Franciaországot hadviselő félként képviselje.

1943. november 13.
Chester Nimitz amerikai tengernagy a Csendes-óceán középső részén megkezdi a Gilbert-szigetek visszafoglalását. A „szigetről szigetre ugrás" stratégiáját alkalmazza, vagyis bizonyos szigetcsoportokat megtámad, másokat kikerül.

A világháború fegyverei

A harckocsik és a repülőgépek tömeges alkalmazásával a második világháború a motorizáció háborújává vált. Az új fegyverek ugyanazt a célt szolgálták: a lehető legtöbb ellenség elpusztítását.

A NÉMET MP 43 ROHAMPUSKA
Ez volt az első, egyszeri lövésre és automata tüzelésre egyaránt képes gépkarabély (800 lövés percenként). Ideális fegyver volt az utcai harcokban, hiszen támadás közben sorozatot lehetett lőni vele, és bekerítésből való kitörés esetén is jó szolgálatot tett. A háború után a világ minden hadserege lemásolta, többek között a Vörös Hadsereg, amely ennek nyomán készítette el a híres Kalasnyikovot.

AZ AMERIKAI GARAND M1 PUSKA
Egyszerű és megbízható fegyvernek számított. Az amerikai hadsereg volt az egyetlen a világon, amely félautomata puskával vágott neki a második világháborúnak (nyolc töltény a tárban). Patton tábornok szerint a Garand volt „a valaha tervezett legjobb harceszköz".

A BRIT STEN GÉPPISZTOLY
A kisméretű, könnyű fegyvert nagyon kedvelték a brit kommandósok és a francia ellenállók egyaránt, akiknek nagy számban dobták le ejtőernyővel. Gyártása egyszerű volt és olcsó, egyszerűen lehetett használni is, de nem volt túlságosan megbízható.

AZ AMERIKAI JEEP
A négykerék-meghajtású terepjárót a Willys és a Ford vállalatok gyártották az amerikai hadsereg számára. A jármű neve a „general purpose"(általános használatra) kifejezés kezdőbetűinek angol rövidítéséből – GP („dzsipi") – származik. A járművel 70 km/h sebességet is el lehetett érni.

A RADAR
A radar (Radio Detection and Ranging) elektromágneses hullámok segítségével mutatta ki az ellenséges repülőgépek vagy hajók jelenlétét. Az angliai csata során nagy szolgálatot tett a RAF-nak*, ugyanakkor a németek is használták, hogy bombázóik megtalálják a kijelölt célpontokat.

1943. december 1.
Befejeződik a teheráni konferencia, amelyen első alkalommal ül közös tárgyalóasztalhoz Churchill, Roosevelt és Sztálin. Döntés születik többek között a franciaországi partraszállásról és Lengyelország határainak nyugatra tolásáról.

1943. december–1944. január
A szovjetek újabb offenzívákat indítanak Belorussziában, Ukrajnában és a Krím félszigeten. Január 27-én 900 napos ostrom után felszabadítják Leningrádot. Az ostrom 630 000 polgári lakos életét követelte, akiknek többsége éhen halt.

Az orosz rakétavetők

Az oroszok által „Katyusának", a németek által „Sztálin-orgonának" nevezett rakétavetőnek különböző, teherautóra szerelt változatai léteztek. A 9 kilométer hatótávolságú rakéták harckocsikat is képesek voltak megsemmisíteni, és nagy pusztítást vittek véghez a németek soraiban. Mozgékonyságának és nagy tűzerejének köszönhetően a BM–13 a háború legjobb rakétavetője volt.

A német Tigris II harckocsi

A „Királytigrisnek" is nevezett tank a második világháború legnehezebb (70 tonnás), legjobban védett és legjobban felfegyverzett harckocsija volt. 88 milliméteres gyorstüzelésű ágyúja lőtávolságban és tűzerőben is felülmúlta a szövetséges harckocsikat. Hátránya, hogy lassú volt és nehezen irányítható.

Az orosz T–34 harckocsi

A T–34 páncélzatának megdöntésével a szovjet mérnökök létrehozták az első olyan harckocsit, amely elméletileg ellenállt a gránátoknak. A 85 milliméteres ágyúval felszerelt tank 50 km/h sebességgel egyszerre 300 kilométert tudott megtenni. Egyike volt a második világháború legjobb harckocsijainak.

A német V1 és V2 rakéták

Ezek a repülő bombák a nácik által „titkos fegyvereknek" nevezett harceszközök közé tartoztak, amelyeknek 1944-ben meg kellett volna fordítaniuk a háború menetét. A V1 830 kg robbanóanyagot tudott eljuttatni 600 km/h sebességgel 230 kilométeres távolságra. A V2 *(a képen)* valódi sugárhajtású rakéta volt, amely 1 tonna robbanóanyagot 320 kilométeres körön belül tudott célba juttatni 5000 km/h sebességgel. Ezek a bonyolult szerkezetek a legmodernebb technológiák felhasználásával készültek. Tervezőit a háború után az amerikaiak is alkalmazták a világűr meghódítását célzó programjukban.

1944. február 1.

Megalakul a Francia Belső Erők (FBE) az ellenállás fegyveres csoportjainak részvételével: a Titkos Hadsereg (TH), a Szabadharcosok és Partizánok (SZP) és a Fegyveres Ellenállás Szervezete (FESZ) egyesítik erőiket.

1944. március–július

A Csendes-óceán déli részén Douglas MacArthur tábornok vezetésével az amerikaiak elfoglalják Új-Guineát. Ezzel megnyílik előttük az út a Fülöp-szigetek felé. Nimitz tengernagy a Csendes-óceán középső részén irányítja az amerikai hadműveleteket.

Drezda az 1945. februári bombázás után.

Németország bombázása

A szövetségesek által „stratégiai bombázásnak", a németek által „terrorbombázásnak" nevezett támadások az ipari központok, a kikötők és a fő közlekedési útvonalak ellen irányultak, miközben demoralizálták a polgári lakosságot, amely szintén szenvedő alanya volt a módszeres támadásoknak.

A civil lakosság bombázása

1939 szeptemberében a németek bombázták Varsót – az eredmény több ezer polgári áldozat volt. 1940. május 14-én Rotterdamot érte pusztító erejű német bombatámadás, amely ezernél is több halálos áldozatot követelt. Hasonló támadásokra került sor 1940–1941 folyamán Nagy-Britanniában. A több ezer halott és sebesült ellenére a britek kitartottak.

Néhány berlini tanácstalanul álldogál a lerombolt házak előtt 1943-ban, egy légitámadást követően.

TŰZESŐ DREZDÁBAN

1945. február 13-ról 14-re virradó éjszaka nagy erejű légitámadás indult Drezda ellen. A britek 2600 tonna gyújtóbombát dobtak a városra. Az amerikaiak nappal folytatták a bombázást. Drezdában, ahol nagyszámú menekült és szövetséges hadifogoly is tartózkodott, napokon keresztül pusztított a bombázások nyomán támadt tűzvész. Több mint 100 000 ember vesztette életét a támadásban.

1944. március
A glières-i fennsíkon (a Francia-Alpokban) gyülekező partizánokat megtámadják a németek és a francia Milícia. Néhány héttel a szövetségesek partraszállása előtt felszámolják az egyik leghíresebb francia ellenálló csoportot.

1944. május–június
Májusi offenzívájuk során a francia csapatok Olaszországban a hegyeken keresztül megkerülik az úgynevezett Gusztáv-vonalat. A Monte Cassino-i német védelmet felszámolják, a szövetségesek június 4-én bevonulnak Rómába.

A FRANCIAORSZÁGI BOMBÁZÁSOK

A szövetséges légitámadások a németek számára kulcsfontosságú létesítmények (gyárak és haditengerészeti támaszpontok) ellen irányultak. 1942 márciusában a Boulogne-Billancourt-ban működő Renault üzemeket, majd 1943-tól kezdve a Le Havre-i és a Saint-Nazaire-i kikötőket támadták. 1940 és 1945 között 65 000 francia vesztette életét a bombázások következtében.

A célpont: Németország

Az első angol légitámadások Lübeck és Rostock kikötője ellen irányultak 1942 elején. Az amerikai támadások 1943 januárjában kezdődtek. Márciustól kezdve a bombatámadások mindennapossá váltak. Miközben a RAF* éjszaka támadott, az amerikaiak a nappali bombázást választották: nagyobb magasságból dobták le a bombákat, bár azok így jóval pontatlanabbak voltak. Amíg nem került sor a második európai front megnyitására, az angol–amerikai erők ezekkel a bombatámadásokkal támogatták a szovjetek előrenyomulását. Több ezer bombát szórtak Hamburgra (1943 júliusában 40 000 halott három éjszaka alatt), Magdeburgra, Wuppertalra... 1943 novemberében Berlin volt a célpont. A Birodalom* fővárosában 6000 ember halt meg, és 1,5 millióan váltak hajléktalanná.

1944-re a német városok többsége romokban hevert.

Kétséges eredmények

A 325 000 német áldozat ellenére a bombázások nem hozták meg azt az eredményt, amelyet a szövetséges katonai vezetés remélt. A német gyárak egészen 1945 májusáig folytatták a termelést. A vasúti szerelvények továbbra is szállították a zsidókat a haláltáborokba, amelyeket egyébként egyáltalán nem bombáztak. A több ezer tonna bomba ledobása ellenére a légitámadások sem voltak teljesen hatékonyak: a szövetséges bombázógépeket megtizedelte a Flak*, a német légelhárítás. Repülőgépekben és emberéletben is komoly veszteségeket szenvedtek.

A B-17-ES „REPÜLŐ ERŐD"

Ez a repülőgép volt a második világháború egyik leghíresebb nehézbombázója. Az oldalán, a tetején, az alján és az orrában elhelyezett 13 darab 12,7 milliméteres géppuskával a repülőgép legénysége visszaverhette a német vadászgépek támadásait, ennek ellenére a B-17-es gépeket is súlyos veszteségek érték Németország felett.

A német légelhárítás számos angol és amerikai repülőgépet lőtt le.

1944. június 3.
De Gaulle tábornok megalapítja a Francia Köztársaság ideiglenes kormányát. Mivel napokon belül megkezdődik Franciaország felszabadítása, a tábornok – a Vichy-kormány helyett – Franciaország törvényes képviselőjeként kíván fellépni.

1944. június 6.
A normandiai partraszállás napja. Az amerikai Dwight D. Eisenhower tábornok parancsnoksága alatt álló szövetséges csapatok partra szállnak a La Manche csatorna és Calvados partvidékén. A Francia Belső Erők is támogatják őket.

A Monte Cassino-i csata

1943 szeptemberében az angol-amerikai erők úgy döntöttek, hogy új frontot nyitnak Európában. Miután Olaszország szeptember 8-án fegyverszünetet* kötött, a szövetségesek 9-én partra szálltak az ország déli részén. A cél Róma elfoglalása volt. A németek megszállták az országot, és védelmi vonalat építettek ki Nápolytól északra: ez volt a Gusztáv-vonal.

Monte Cassino volt a dél-olaszországi német védelmi vonal kulcsa, mely elzárta a szövetségesek útját Róma felé.

Monte Cassino

A szövetségesek október 1-jén elfoglalták Nápolyt, és ezzel a kezükre került egész Dél-Olaszország. Északabbra azonban a Gusztáv-vonal, amelynek kulcsa a 435 méter magas Monte Cassino hegy volt, megállította előrenyomulásukat. A Cassino városa fölé emelkedő hegycsúcson egy bencés kolostor állt, ez uralta a Rapido és a Liri folyók völgyeit. A szövetségeseknek be kellett ásniuk magukat. Elkeseredett harcok kezdődtek, az utánpótlás gyakran nem érkezett meg, a szövetségeseknek pedig nem sikerült megtörniük a német védelmet.

A németek sikeresen védekeznek

Az offenzíva 1944 januárjában újraindult. A szövetségesek január 17-én három fronton indítottak támadást a németek ellen. Ezzel párhuzamosan az amerikaiak 22-én partra szálltak Anzióban, a német vonalak mögött, de nem sikerült áttörniük az ellenség védelmét. A támadások tovább folytatódtak februárban és márciusban. A szövetségesek bombatámadásai lerombolták Cassino városát és a bencés kolostort. Az új-zélandiak, az indiaiak, majd a lengyelek is megpróbáltak feljutni a hegyre, de minden kísérlet véres kudarcba fulladt.

A német ejtőernyősök védett állásokat alakítottak ki maguknak a Monte Cassino-i kolostornál.

1944. június 12.
Arromanches térségében hatalmas, acélból és betonból készült pontonokat létesítenek a tengeren, amelyek mesterséges kikötőként szolgálnak. Az utánpótlást szállító hajók ezeknél ki tudják rakodni szállítmányukat, amelyet aztán a szárazföldre szállítanak.

1944. június 14.
De Gaulle tábornok partra száll Normandiában, és megérkezik az első felszabadított francia városba, Bayeux-be. Vitába keveredik az amerikaiakkal, de végül az általa kinevezett köztársasági megbízottak látják el a közigazgatási feladatokat.

Cassino városából csupán romok maradtak, de a németek a szövetségesek tüzérségi és bombatámadásai ellenére is kitartottak állásaikban.

Marokkóiak a hegyekben

1944 májusában az offenzíva Alphonse Juin francia tábornok tervei szerint indult újra. Juin értelmetlennek tartotta a hegyen kiépített német állások nyílt megrohamozását. Úgy vélte, a hegyeken keresztül kell támadást kezdeményezni, ahol a németek nem várják. A terület ugyan tele volt német erődítésekkel, de a franciák számítottak a köztük harcoló marokkói goumier-k elszántságára és tapasztalatára. Az Atlasz-hegységből származó berberek, akik öszvérháton szállították a lőszert és az utánpótlást, kiváló hegyi gyalogosoknak bizonyultak.

Észak-afrikai lövészek kaptatnak felfelé az olasz hegyekben, hogy hátba támadják Monte Cassino védőit.

A francia támadás

Május 11-én 23 órakor erős tüzérségi támadás jelezte a szövetséges offenzíva kezdetét. A tüzérségi támadást a gyalogság gyors előrenyomulása követte. Május 12-én a franciáknak sikerült áttörniük a frontot. Május 13-ra a marokkóiak már 25 km széles és 12 km mély rést ütöttek a Gusztáv-vonalban. A lengyelek eközben még mindig Monte Cassino védőivel harcoltak, a britek a Rapido folyó völgyében küszködtek, míg az amerikaiak Santa Maria felé araszoltak előre.

A második front

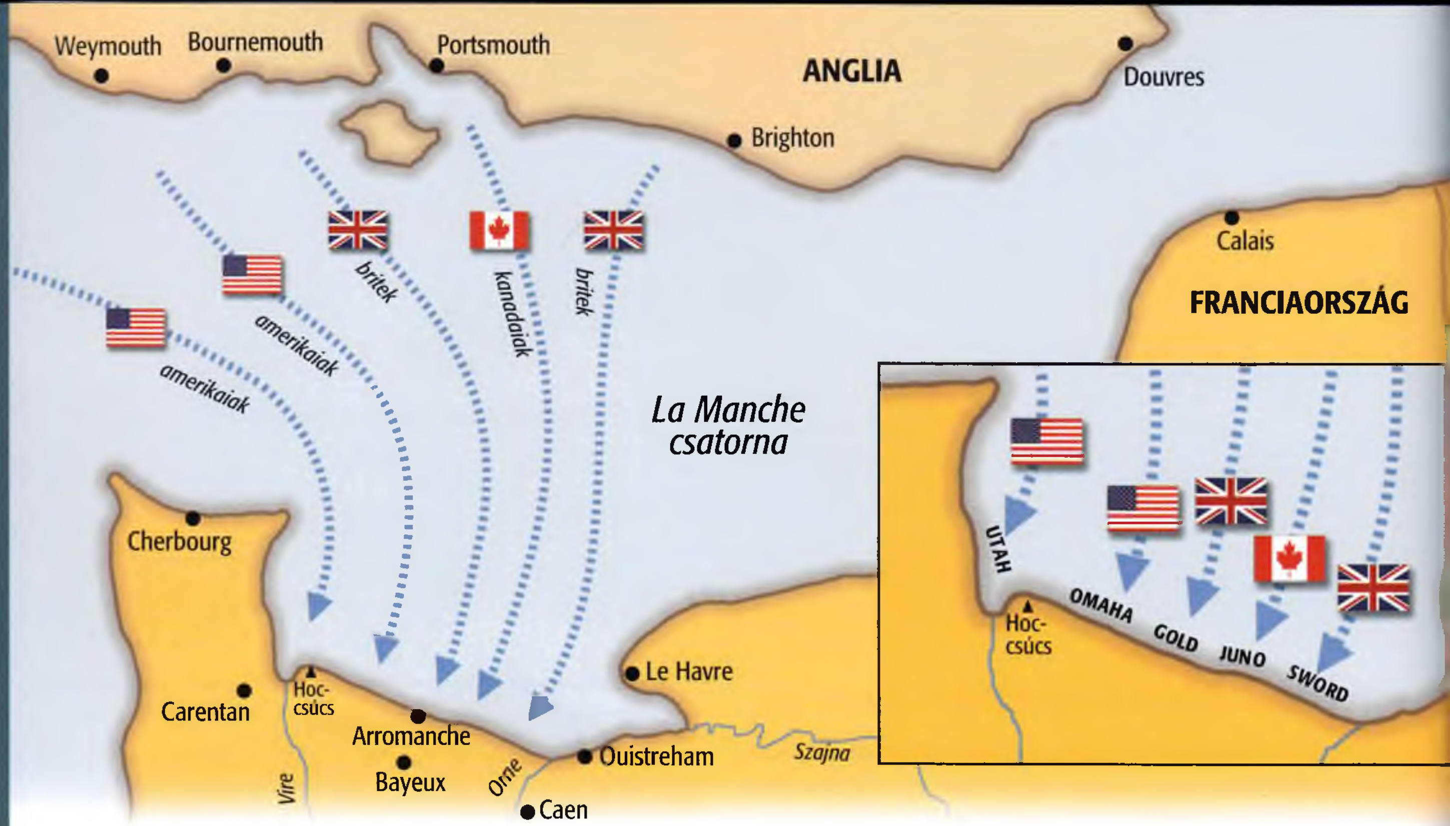
Május 17-re a francia előnyomulás már az ellenséges állások bekerítésével fenyegetett, ezért Albert Kesselring német tábornok kiadta a parancsot 90 000 katonájának a visszavonulásra. Ugyanezen a napon a lengyelek újabb támadást indítottak a kolostor ellen, és végül sikerült elfoglalniuk. A csata 115 000 szövetséges és 60 000 német katona életébe került. Május 23-án a szövetségesek kitörtek Anzióból, ahol csapataik január óta német gyűrűben állomásoztak a tengerparton. A franciák bátorságának köszönhetően nyitva állt az út az olasz főváros felé. Június 4-én az amerikaiak bevonultak Rómába. Noha a normandiai partraszállás után a szövetségesek másodlagosnak tekintették az olasz frontot, a térségben a háború végéig folytatódtak a harcok.

1944. június 22.

Nagy szovjet offenzíva indul Belorussziában és Ukrajnában. Augusztusra a Vörös Hadsereg eléri a Visztulát, Lengyelország egyik legnagyobb folyóját, valamint Románia és Magyarország határát. A román hadsereg augusztustól a szovjetek oldalán harcol tovább.

1944. június–augusztus

Az amerikaiak elfoglalják a Mariana-szigeteket, köztük Guamot és a Tokiótól körülbelül 2000 km-re fekvő Saipant. A szigetcsoport birtoklása lehetővé teszi az amerikaiak számára, hogy légitámadásokat indítsanak Japán ellen.

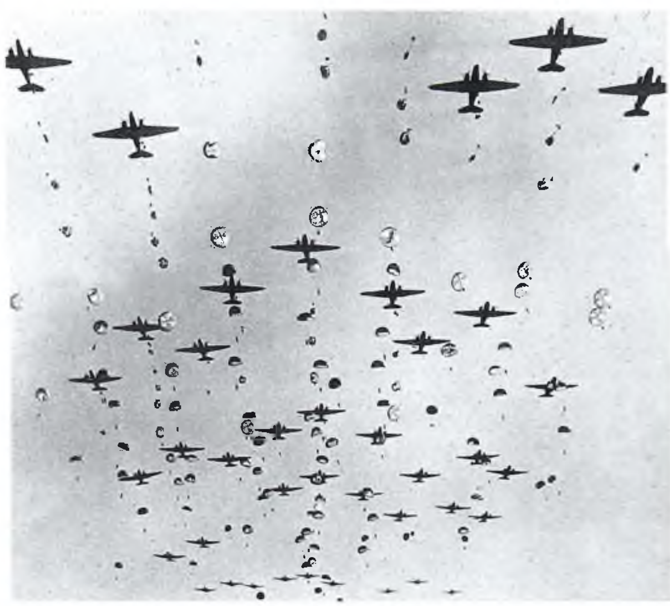

A normandiai partraszállás

A D-napon, 1944. június 6-án hajnalban 6400 hajóból álló hatalmas szövetséges flotta közeledett Normandia partjaihoz. Reggel 6 órakor megkezdődött a történelem legnagyszabásúbb partraszállási akciója, az Overlord-hadművelet.

A haditerv

A partraszállást a tervek szerint egy 80 km hosszú, öt részre osztott partszakaszon kellett végrehajtani. Az öt partszakaszt a következőképpen osztották fel: a Utah és az Omaha az amerikaiaké, a Gold és a Sword az angoloké, a Juno pedig a kanadaiaké. Az öt hadosztállyal végrehajtott támadás során biztos hídfőállást kellett kialakítani a parton. A tervezett hídfőállás mögött légi szállítású alakulatok érnek földet (ejtőernyővel és vitorlázó repülőgépekkel). A D-napon 50 000 ember, 1500 harckocsi, 3000 ágyú és 12 500 jármű száll partra. Számukra utánpótlást is kell biztosítani a következő 48 órára. A tervek szerint augusztus 6-áig újabb 2 millió szövetséges katona érkezik Normandiába.

A szövetségesek ejtőernyősöket dobtak le, hogy elvágják a németek kommunikációs vonalait, és megakadályozzák az erősítések érkezését.

1944. július
Bretton Woodsban nemzetközi konferenciát tartanak. Pénzügyi szakértők a háború utáni rendezést készítik elő. Létrehozzák a Nemzetközi Valutaalapot, hogy biztosítsák a különböző valuták közötti stabil átváltási árfolyamokat.

1944. július 3.
Isère térségében, a vercors-i fennsíkon összegyűlt partizánok kikiáltják a „vercors-i köztársaságot". A németek végeznek az ellenállókkal, lerombolják Vassieux falut, és kivégzik a település hatvanhárom lakóját.

AZ ÜZENET

Az ellenállók június 5-én este egy a BBC rádióadásában közzétett üzenetből értesültek a hadművelet megindításáról. Az üzenet Paul Verlaine egyik versének néhány sora volt: „Ősz húrja zsong, jajong, busong a tájon, s ont monoton bút konokon és fáján."

Az előkészületek

Június 5-ről 6-ra virradó éjszaka a szövetségesek intenzív tüzérségi tüzet nyitottak a parton elhelyezkedő német védőállásokra. Éjfél után több ezer ejtőernyőst dobtak le a szárazföld belsejében, akiknek a fontosabb hidakat és útkereszteződéseket kellett elfoglalniuk. Sokan közülük azonban több kilométerre a kijelölt célponttól értek földet. A kedvezőtlen időjárási viszonyok ellenére az első kétéltű partraszálló egységek 6 óra 25 perckor elérték a normandiai partokat. Szabotázsakciók indultak az utak, vasúti sínek és telefonvonalak ellen. Ezek megbénították a németek kommunikációját, és késleltették a Normandiába tartó erősítések érkezését.

AZ ATLANTI FAL

Franciaország északi és nyugati, az Északi-tenger, a La Manche csatorna és az Atlanti-óceán felőli tengerpartjait bunkerekkel, ágyúkkal, géppuskákkal, tankcsapdákkal, aknákkal és szögesdróttal erősítették meg a németek. Aknákat ástak be a tengerpartokon, hogy megakadályozzák a szövetséges hajók kikötését.

Az első brit alakulatok reggel 6 óra 30 és 7 óra 30 között érték el a Sword partszakaszt.

A partra szálló hajókon

Erős szél fújt, zuhogott az eső, és a katonák nagy része tengeribeteg volt. A ködből fokozatosan kibontakozott a normandiai tengerpart. A hajó eleje kinyílt, a tisztek sürgették az embereket, hogy a lehető leggyorsabban induljanak a part felé. A katonák a vízben gázolva, a német fegyverek tüzében próbáltak meg kijutni a partra. Mellettük bajtársak estek össze. Néhányan elmerültek a jeges vízben, mivel a súlyos felszerelés lehúzta őket. A parton a homokdűnék némi védelmet nyújtottak az ellenséges tűzzel szemben.

Az amerikai katonák a német védelem heves tüzérségi támadása közepette szálltak partra.

1944. július 20.
Adolf Hitler könnyebben megsebesül az ellene elkövetett merényletben. A merénylet fő szervezőit azonnal kivégzik, a résztvevők ellen kegyetlen hajsza indul. Az összeesküvésbe belekeveredett Rommel tábornokot is öngyilkosságra kényszerítik

1944. augusztus 1.
Varsóban a lengyel Honi Hadsereg 45 000 katonája fellázad a németek ellen. A fővárostól néhány kilométerre állomásozó szovjetek nem nyújtanak segítséget a lengyeleknek, így a németek brutálisan leverik a felkelést. 250 000 polgári lakos veszti életét.

A tengerparton

A háborgó tengeren, a dermesztő hidegben több tízezer amerikai és brit, valamint egy maroknyi francia katona érkezett Normandiába. Néhány helyen, például a Utah és a Sword partszakaszon nem ütköztek komolyabb ellenállásba, másutt viszont, például az Omaha parton, véres küzdelem bontakozott ki.

A Utah part

A Utah partot 6 óra 30 perckor érte el a támadók első hulláma. A tengeráramlatok miatt a katonák délebbre sodródtak, mint azt eredetileg tervezték, így egy olyan partszakaszra jutottak, ahol a német védelem nagyon gyenge volt. A 23 250 partra szálló amerikaiból mindössze kétszáz esett el.

Az Omaha part

Az Omaha szakaszon 6 óra 30 perckor szálltak partra az első amerikaiak egy akadályokkal teli, erős ellenséges tűz alatt tartott területen. A katonák több mint 70 százaléka meghalt vagy megsebesült. A németek valóságos mészárlást rendeztek: a tengert és a partot is mindenfelé holttestek borították. Az amerikaiaknak ennek ellenére estére sikerült ellenőrzésük alá vonniuk egy 2 km mély és 8 km széles partszakaszt Saint-Laurent térségében.

A HOC-CSÚCS

A Hoc-csúcsnál 225 amerikai ranger indított támadást egy meredek sziklafalon a Utah és az Omaha partszakaszokra irányított német ágyúállások ellen. Véres harcok után kötéllétrák segítségével feljutottak a magaslatra – ahol kiderült, hogy a németek időközben áthelyezték az ágyúikat máshová.

A Gold part

A Gold partot 7 óra 25 perckor érték el az angolok, 5 kilométerrel keletebbre a tervezett helynél. Elfoglalták Bayeux városát, majd Arromanchesnál mesterséges kikötőt létesítettek.

1944. augusztus 4.
Amszterdamban, ahová a nácik elől menekültek, családjával együtt letartóztatják Anna Frankot, a 13 éves német zsidó kislányt. A bergen-belseni táborba deportálják, ahol 1945-ben meghal. Anna Frank naplójában számolt be az üldözött zsidók megpróbáltatásairól.

1944. augusztus 20.
Normandiában, a németek által addig védett falaise-i katlanban véget érnek a harcok: a szövetségesek megnyerik a normandiai csatát. Megkezdődhet az előrenyomulás észak és a La Manche csatorna kikötői felé, illetve keleti irányban, Párizs felé.

A Juno part

A Juno parton a kedvezőtlen időjárás késleltette a partraszállást, amely így 7 óra 55 perckor kezdődött meg, 15 000 kanadai és 9000 brit részvételével. Számos harckocsijuk elvesztése ellenére a szövetségeseknek sikerült bevenniük Bernière-sur-Mer-t és Courseulles-t. A németek Caen mellett, a carpiquet-i repülőtér előtt állították meg a szövetségesek előrenyomulását.

A Sword part

A Sword szakaszon az angolok 7 óra 30 perckor szálltak partra. A szövetségesek egész éjszaka támadták a német védőállásokat. 8 óra 45 perckor 177 tengerész-gyalogos kommandós ért partot Colleville-sur-Orne mellett, és sikerült elfoglalniuk a Riva-Bella-i német bunkereket. Ezután Bénouville-ben csatlakoztak azokhoz az angol ejtőernyősökhöz és kommandósokhoz, akik éjszaka elfoglalták a Pegasus hidat.

A PARTRASZÁLLÁS SIKERE

A D-nap végére 156 000 szövetséges katona szállt partra. Az amerikaiak 6603, az angolok 3000, a kanadaiak pedig 946 embert vesztettek. Összesen 10 660 ember halt meg, sebesült meg, tűnt el vagy esett fogságba. Bár az előzetesen kitűzött célokat nem mindenütt érték el, a szövetségeseknek sikerült kialakítaniuk egy 56 kilométer hosszú hídfőállást.

1944. szeptember

Szeptember 5-én a Szovjetunió hadat üzen Bulgáriának. A kommunista vezetésű új bolgár kormány 9-én hadat üzen Németországnak. Románia 12-én fegyverszünetet* köt a Szovjetunióval, majd megtámadja korábbi német szövetségesét.*

1944. szeptember 17–26.

Montgomery tábornok a Németország elleni támadás tervében kulcsszerepet szán a Rajna-hidakat elfoglaló ejtőernyős egységeknek. Az előretolt szövetséges erők azonban nem tudják elfoglalni az arnhemi hidat, és súlyos harcok után megadják magukat.

Partraszállás Provence-ban

Az „Európa-erőd" elleni támadás partraszállást irányzott elő Provence-ban is, hogy a Normandiában partra szálló csapatokkal együtt harapófogóba tudják szorítani a németeket. 1944. augusztus 15-16-án az amerikaiak és Lattre de Tassigny tábornok francia katonái partra szálltak Provence-ban, Cavalaire és Saint-Raphaël között.

1944. augusztus 14-ről 15-re virradó éjszaka az Olaszországból felszálló 535 Dakota szállítógépből több mint ötezer ejtőernyős ugrott ki Dél-Franciaország felett. A katonák többségében amerikaiak és angolok voltak.

A logisztika szerepe

A szövetségesek nagyszabású hadműveletet terveztek. Rövid idő alatt több ezer embert akartak partra szállítani a dél-franciaországi partvidéken, akik behatolnak a szárazföld belsejébe, miközben folyamatosan biztosítják számukra az utánpótlást. A páncélosoknak támogatniuk kellett a gyalogosok előrenyomulását. A sebesültekről szintén gondoskodni kellett. A sikerben kulcsszerepet játszott a logisztika. A szövetségesek azt remélték, rövid időn belül hídfőállást tudnak kiépíteni Provence-ban, majd különösebb nehézségek nélkül elfoglalhatják Toulon és Marseille kikötőjét.

A partraszállás sikere

A szövetségesek első csapatai augusztus 15-én szálltak partra, minimális veszteségekkel. A francia ellenállók is segítették őket: információkkal látták el az érkező katonákat, illetve felderítőként vettek részt a harcokban. A következő napokban a második hullám hadosztályai minden nehézség nélkül értek partot, és megerősítették a szövetségesek állásait.

1944. szeptember 19.
Finnország Moszkvában fegyverszünetet ír alá a Szovjetunióval*. Ennek értelmében az 1939–1940-es téli háború utáni határokat tekintik érvényesnek: Finnország több mint 42 000 km² területet kénytelen átengedni hatalmas szomszédjának.*

1944. szeptember
Miután a Vörös Hadsereg eléri az ország határait, Szlovákiában felkelés tör ki a németek ellen, akik augusztusban szállták meg az országot. A felkelés vezetői a szovjetek által felfegyverzett és kiképzett partizánok.*

Marokkói goumier-k szállnak partra Provence-ban.

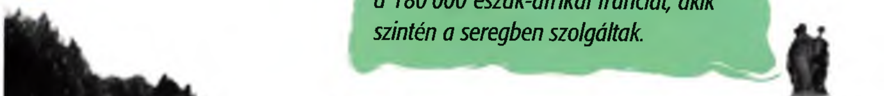
A hadművelet második szakasza

A Földközi-tenger partvidékének felszabadításával a szövetségesek ellenőrzése alá kerültek volna a nagyobb kikötők, amelyeken keresztül megfelelő utánpótlást lehetett szállítani a harcoló csapatoknak. Ezt követően a lehető leggyorsabban el kellett indulni észak felé a Rhône folyó völgyében, hogy csatlakozzanak a Normandiából előretörő csapatokhoz. Toulonban és Marseille-ben a németek elkeseredett küzdelmet folytattak, és nem adták meg magukat. Az amerikai csapatok ennek ellenére már augusztus 17-én megindultak észak felé. A franciák ezzel egy időben a tengerpart mentén haladtak előre, és szabadították fel a francia kikötőket.

Provence felszabadítása

Augusztus 23-án az ellenállók felkelést robbantottak ki Marseille-ben, ahol több ezer fős német helyőrség állomásozott. A 3. algériai hadosztály és az 5. páncélos hadosztály francia katonái éppen időben érkeztek, hogy segítséget nyújtsanak a Francia Belső Erőknek*. A németek kitartóan harcoltak, de augusztus 26-án kénytelenek voltak feladni Marseille-t. Heves harcok után Toulon is felszabadult. A Rhône völgyében észak felé vonulva a francia ellenállók és a szövetségesek felszabadították egész Délkelet-Franciaországot.

Amerikai és francia egységek ujjongó helyi lakosok sorfala között haladnak el Provence-ban.

A GYARMATI HADSEREG

Fekete-Afrikából, Algériából, Tunéziából és Marokkóból érkező szpáhik (lovasok), goumier-k és lövészek alkották Jean de Lattre de Tassigny tábornok B hadseregének gyarmati alakulatait. Toulon és Marseille éppúgy ezeknek a Földközi-tenger túlsó partjáról érkező katonáknak köszönhette felszabadulását, mint valamivel később Lyon, Belfort és Colmar. 1944-ben az 535 000 fős francia hadsereg 250 000 katonája származott Afrikából, akikhez még hozzá kell számítani azt a 180 000 észak-afrikai franciát, akik szintén a seregben szolgáltak.

1944. szeptember vége
Nagy-Britanniában fokozatosan feloldják az elsötétítési rendeletet. A függönyöket széthúzzák, újra kivilágosodnak az ablakok, meggyújtják az utcai lámpákat, az autók pedig újra használni kezdik fényszóróikat.

1944. október 5.
Törvény szentesíti azt az április 21-i rendeletet, amely biztosítja a nőknek a választójogot Algériában. A nők az 1945. április 29-i helyhatósági választásokon élhettek először frissen szerzett szavazati jogukkal.

Franciaország felszabadítása

A normandiai csatában aratott győzelem után a szövetségesek gyors ütemben törtek előre a Szajnáig. A provence-i partraszállásnak köszönhetően szövetséges alakulatok haladtak észak felé a Rhône folyó völgyében is. Franciaország felszabadult.

Augusztus 26-án párizsiak tömege ünnepli a Champs Élysées-n végigvonuló de Gaulle tábornokot.

A fegyveres ellenállók harcai

A francia ellenállók a D-naptól kezdve folyamatosan szabotázsakciókat hajtottak végre. Franciaország-szerte több ezer ember csatlakozott a Francia Belső Erőkhöz* (FBE). Bretagne-ban 20 000 ember harcolt a németek ellen. Délnyugat-Franciaországban a kegyetlen megtorló akciók ellenére ellenállók szabadították fel Toulouse és Limoges városát. A Mouchet-hegyi (Auvergne) és vercors-i (Drôme) partizánok nagy létszámú német egységeket kötöttek le, amelyek így nem tudtak csatlakozni a szövetségesek ellen harcoló társaikhoz Normandiában és Provence-ban.

A párizsi ellenállók fedezékbe húzódó német katonákra lőnek.

1944. október 12.
A németek kivonulnak a britek által felszabadított Athénból. Ugyanakkor polgárháború robban ki a Georgiosz Papandreu vezette kormány és a kommunisták között, amely csak 1949-ben ért véget a kommunisták megsemmisítő vereségével.

1944. október 23.
A szövetségesek elismerik a de Gaulle tábornok által létrehozott francia ideiglenes kormányt. Franciaország ezután nagyhatalomként léphet fel a nemzetközi politikában. Sikerül elkerülni a polgárháborút.

AZ ORADOUR-SUR-GLANE-I MÉSZÁRLÁS

1944. június 10-én a „Das Reich" nevű SS-hadosztály 120 katonája a partizánok akciói miatt egy Limoges-tól körülbelül 20 km-re fekvő francia falu lakosain állt bosszút. Oradour-sur-Glane 642 polgári lakosát ölték meg: a férfiakat lelőtték, 246 nő és 207 gyerek pedig a felgyújtott templomban vesztette életét.

Augusztus 26-án a párizsi városháza előtt az utolsó német katonák a felszabadítókat üdvözlő tömegre lőnek.

Párizs felszabadítása

Párizs az amerikaiak számára nem bírt katonai jelentőséggel. Ennek ellenére a Rol-Tanguy ezredes parancsnoksága alatt álló párizsi FBE augusztus 18-án felkelést robbantott ki a városban, ahol ezt követően heves harcok folytak. Hitler megparancsolta von Choltitz tábornoknak, a párizsi német helyőrség parancsnokának, hogy égesse fel a várost. Az amerikaiak megengedték Leclerc tábornok 2. páncélos hadosztályának, hogy behatoljon Párizsba, és segítséget nyújtson a felkelőknek. A francia csapatok augusztus 24-én érték el a fővárost. Von Choltitz generális augusztus 25-én aláírta a német csapatok megadásáról szóló dokumentumot. Franciaország fővárosa felszabadult.

A TISZTOGATÁSOK

Franciaország felszabadítását tisztogatási hullám követte, amelyben magukat az ellenálláshoz tartozónak valló csoportok játszották a vezető szerepet. A megtorló akciók során elítélték, sőt gyakran ki is végezték azokat a franciákat, akiket – jogosan vagy néha minden alap nélkül – kollaboránsnak minősítettek.

A felszabadulás öröme

Négy év megszállás után a franciák hatalmas megkönnyebbüléssel fogadták a felszabadulást. A felszabadító francia katonákat ujjongás fogadta. Az amerikaiak csokoládét és rágógumit osztogattak a gyerekeknek, a náci zászlók lekerültek az épületekről. Táncmulatságokat rendeztek, amelyeket a németek és a Vichy-kormány korábban betiltottak.

A 2. páncélos hadosztály katonáit mindenhol megéljenezték útjuk során.

1944. október 27.

Az amerikai flotta győzelmet arat a Fülöp-szigeteki Leyte-öbölben vívott tengeri csatában. MacArthur tábornok a teljes szigetcsoport visszafoglalására készült. Az amerikai tengeralattjárók szinte teljes blokád alatt tartották Japánt.

1944. december 31.

Noha Londonban 1939 óta emigráns lengyel kormány működött, a szovjetek ideiglenes lengyel kormányt hoznak létre a kelet-lengyelországi Lublinban, amelyet a szövetségesek is elismernek. A tét már a háború utáni hatalmi övezetek kialakítása.

Sikerek nyugaton

A Normandiában és Provence-ban aratott győzelmek után a szövetségesek gyors ütemben törtek előre Franciaországban és Belgiumban. 1944 novemberében csapataik elérték a Rajnát, és újabb nagy támadásra készültek a Német Birodalom* legfontosabb ipari központja, a Ruhr-vidék ellen.

Az ardenneki csata

Hitler minden tartalékot mozgósított egy utolsó nagy támadásra az Ardennekben, amellyel a szövetségesek előrenyomulását akarta megállítani. 1944. december 16-án a németek több mint 50 kilométeres mélységben betörtek az amerikai vonalak mögé. Eisenhower tábornok már Strasbourg feladására készült, de a franciák mindenáron tartani akarták a várost. Bastogne-ban két amerikai hadosztály minden német támadást visszavert, amíg december 26-án megérkeztek Patton tábornok 3. amerikai hadseregének csapatai, és felmentették az ostromgyűrűbe zárt várost. 1945. január 20-án de Lattre újra támadásba lendült, hogy elfoglalja a még német megszállás alatt álló Dél-Elzászt.

1944–1945 telén, hóban-fagyban amerikai tüzérek alakítanak ki lőállást.

A német kudarc

1944–1945 tele rendkívül hideg volt. Január végére – súlyos harcok árán – az amerikaiak visszaszorították a németeket kiinduló állásaikba, és megkezdték az előkészületeket Németország megtámadására. Hitler „utolsó dobása" csak késleltetni tudta a szövetségesek előrenyomulását, de nagyon komoly áldozatokat követelt: 8700 amerikai katona meghalt, 45 000 megsebesült, 22 000 eltűnt. Az angolok 1400 embert vesztettek. A németeknél sem volt jobb a helyzet: 12 652 katona meghalt, 38 600 megsebesült, 30 582 eltűnt. Az ardenneki offenzíva során elszenvedett veszteségek a következő hónapokban, saját területeik védelme során pótolhatatlannak bizonyultak a németek számára.

1945. január 12.

Kihasználva a németek Ardennekben indított offenzíváját, a szovjetek támadásba lendülnek az Odera folyó mentén, és gyorsan közelednek Berlin felé. Kelet-Poroszország német lakossága a Vörös Hadsereg közeledésének hírére tömeges menekülésbe kezdett.

1945. január 27.

A Vörös Hadsereg felszabadítja az auschwitzi koncentrációs tábort. Auschwitz II-Birkenau haláltáborában három év alatt 970 000 zsidót gyilkoltak meg. A láger áldozatainak 35–40%-a magyar állampolgár volt.

Amerikai P–47-es vadászbombázók német Tigris tankokat támadnak egy romokban álló városban.

A végső támadás Németország ellen

Küszöbön állt a Németország elleni támadás. 1945 márciusában a szövetségesek felfedeztek egy ép hidat a Rajnán. A hónap végén az angolok északon, az amerikaiak középen, a franciák pedig délen keltek át a folyón. Április 2-án az angolok és az amerikaiak már bekerítéssel fenyegették a Ruhr-vidéket. Több mint 400 000 német esett hadifogságba. A britek elérték az Elbát, az amerikaiak pedig április 14-én elfoglalták Lipcsét. A franciák Stuttgartot és Ulmot vették be. Április 25-én az amerikaiak találkoztak a szovjetekkel az Elbánál. Eisenhower tábornok csekélynek ítélte Berlin katonai jelentőségét, ezért hagyta, hogy a szovjetek vonuljanak fel ellene.

A háború vége Európában

A nyugati fronton a német hadseregek egymás után kapituláltak: április 29-én Olaszországban, május 4-én Dániában és Hollandiában. Ugyanezen a napon Leclerc tábornok 2. páncélos hadosztálya elfoglalta Hitler Bajor-Alpokban található nyaralóját, a Sasfészket. Németország inváziója komoly áldozatokat követelt: 6570 amerikai, 15 628 angol–kanadai és 90 000 német katona halt vagy sebesült meg, 259 000 német esett fogságba. A franciák vesztesége 5300 fő volt.

1945. február 4–11.
A Krím félszigeten található Jaltában rendezett konferencián megegyezés születik Európa új határairól. Franciaország is kap egy megszállási zónát Németországban, és helyet az Egyesült Nemzetek Szervezete Biztonsági Tanácsában.

1945. február eleje
Lattre de Tassigny tábornok végérvényesen felszabadítja Colmart és Elzászt. A németeket a Rajnán túlra szorítják vissza. Franciaország felszabadítása után de Lattre hadserege átkel a Rajnán, és betör Dél-Németországba.

A berlini csata

A sztálingrádi győzelem után a szovjetek fokozatosan felszabadították országuk egész területét, majd megindultak Németország felé. Hitler a német hadsereg minden tartalékát és a teljes civil lakosságot mozgósította. A német területre lépő szovjet katonáknak egyetlen vágyuk volt: megbosszulni azokat a szörnyűségeket, amelyeket a németek követtek el a Szovjetunióban 1941 óta.

1945. május 2-án az égő Berlinben Kovaljov orosz őrmester egy bajtársa segítségével kitűzi a szovjet zászlót a Reichstag épületére.

A szovjet „úthenger"

Az 1944 nyarán meginduló, elsöprő erejű szovjet offenzívában 600 gyalogos és 110 páncélos hadosztály, közel 10 millió ember vett részt. Augusztusra a Szovjetunió* teljes területe felszabadult – a szovjet csapatok már Finnországban, Bulgáriában és Romániában jártak. Varsó lakói fellázadtak, de a közelben állomásozó szovjet csapatok nem mozdultak. A lengyel felkelést eltiporták a németek. A tél elmúltával, 1945 februárjában a szovjet támadás újraindult. Nyugaton a szövetségesek ekkor még nem keltek át a Rajnán. Sztálin sürgette tábornokait: szövetségesei előtt akarta elérni a német fővárost. 2,5 millió szovjet katonát vezényelt Berlin ostromára. 1945. április 20-án (a Führer születésnapján) Berlint bekerítették az oroszok.

A SZOVJET HÁBORÚS ERŐFESZÍTÉSEK

A „nagy honvédő háború" megnyerése érdekében a Szovjetunió minden nemzetiségéből több millió férfit és nőt hívtak be a hadseregbe. A hadianyaggyárakban éjjel-nappal folyt a munka. A szovjeteket – akik bosszút akartak állni több millió honfitársuk haláláért – Sztálin személye egyesítette. Sztálin nemzetközi tekintélye egyre nőtt.

Berlin bevételének emlékére készült szovjet érem. Hátoldalán az 1945. május 2-i dátum olvasható.

1945. február
Miután a csendes-óceáni szigetek többségében amerikai ellenőrzés alá kerülnek, fokozódnak a Japán elleni bombatámadások. A nagyrészt fából épült japán nagyvárosok súlyos károkat szenvednek, a kikötők forgalma minimálisra csökken.

1945. március 4.
Egy hónapig tartó csata után Manilát elfoglalják MacArthur tábornok csapatai. Az összecsapásokban mintegy 12 000 japán, 1000 amerikai és 100 000 Fülöp-szigeteki civil vesztette életét. Manila fallal körülvett belvárosa szinte teljesen elpusztult.

A káosz

A Berlinben állomásozó német csapatok létszáma nem haladta meg a 60 000 főt, és ezek nagyobb részét is népfelkelők alkották (Volkssturm). A népfelkelő alakulatok idősekből, gyerekekből és betegekből álltak, akik hiányos fegyverzettel és kevés lőszerrel rendelkeztek, ráadásul egyáltalán nem kaptak páncélos támogatást. A főváros ekkor már puszta romhalmaz volt, amelyet több ezer menekült, szökött hadifogoly és kényszermunkás özönlött el. A szállás, élelem és víz nélkül az utcán alvó civilek gyakran estek áldozatául a szemben álló felek lövedékeinek, és ki voltak téve a szovjet katonák kegyetlenkedéseinek is.

Győzelem Berlinben

Április 22-re Berlint teljesen bekerítették a szovjetek. Két nappal később az első szovjet egységek behatoltak a városba, miközben bajtársaik az Elba partján fekvő Torgaunál felvették a kapcsolatot az amerikaiakkal. Németországot kettévágták. A berliniek az esélytelenek nyugalmával harcoltak. Minden épületet, minden házat védtek. Április 26-án a Tempelhof repülőtér elfoglalása még attól a csekély támogatástól is megfosztotta a védőket, amelyet addig a Luftwaffe* nyújtani tudott. Április 30-án Hitler öngyilkosságot követett el bunkerében. Ugyanaznap este a Vörös Hadsereg katonái támadást indítottak a német parlament, a Reichstag védői ellen.

A német kapituláció

1945. május 1-jén a német helyőrség parancsnoka megadta magát. A szovjetek még két napon keresztül folytatták a harcot az elszigetelt német ellenállási gócok ellen. Május 7-én és 8-án Reimsben, majd Berlinben a németek aláírták a megadási okmányokat a szövetségesek képviselőinek jelenlétében. Európában véget ért a második világháború.

Berlin utcáin német foglyokat látnak el. Arra várnak, hogy elszállítsák őket a szovjet hadifogolytáborokba. A szovjet lágerekből csak nagyon kevesen tértek vissza közülük.

1945. március 9.
Attól tartva, hogy a franciák támadást indítanak indokínai támaszpontjaik ellen, a japánok megtámadják a francia helyőrségeket. Másnap 750 francia katonát börtönöznek be. Kambodzsa, Laosz és Vietnam kikiáltják függetlenségüket.

1945. március–április
Romániában szovjetbarát kormány alakul. A csehszlovák emigráns kormány visszatér a Vörös Hadsereg által megszállt Szlovákiába. Magyarországon a Vörös Hadsereg előretörése vet véget a nyilas uralomnak.

Végjáték a Csendes-óceánon

1942 vége óta az amerikaiak és a britek a Fülöp-szigetekről, illetve a Tarawa-atollról és Guam szigetéről kiindulva fokozatosan visszafoglalták a japánok által meghódított területeket. Egyes atollokat kikerültek, másokat elfoglaltak, majd kikötőket és repülőtereket építettek a szigeteken.

Az elpusztított Iwo Jimán a tengerészgyalogosok megpróbálják „kifüstölni” az utolsó japán védőket.

A dzsungel poklában

A Fülöp-szigetek, Burma, Malajzia, Jáva, Borneó és Új-Guinea elfoglalása valóságos pokoljárást jelentett a szövetségeseknek. A hosszú és kimerítő menetelések a sáros, sűrű növényzettel benőtt ösvényeken, és a szúnyogok szűnni nem akaró támadásai csak fokozták a magas páratartalom és a hőség okozta kellemetlenségeket. A malária több áldozatot szedett, mint a fegyveres harcok. A maláj, filippínó és burmai ellenállók segítségével a brit, ausztrál és amerikai katonák azonban lépésről lépésre fölénybe kerültek a japánokkal szemben. A szövetséges katonák kitartása és alkalmazkodóképessége meglepte a japánokat, akik alábecsülték ellenfeleiket.

Iwo Jima, „az erődsziget”

1944 októberében az amerikaiak a Fülöp-szigetek közelében, a Leyte-öbölben vívott csatában megsemmisítették a japán flottát. Ezt követően el kellett foglalniuk Iwo Jima és Okinawa szigetét, amelyek körülbelül 1200 kilométerre feküdtek Japántól, ezért alkalmasak voltak repülőterek építésére, ahonnan már bombázni lehetett Tokiót és környékét. Február 19-én 30 000 amerikai tengerészgyalogos szállt partra Iwo Jima szigetén. A sziget belsejében a japán katonák jól álcázott föld alatti bunkerekbe ásták be magukat. A tengerészgyalogosokra a háború legkegyetlenebb és legvéresebb összecsapásai vártak a föld alatti útvesztőkben. A Szuribacsi-hegy elfoglalása 6000 amerikai életébe került, de végül február 23-án kitűzték a csillagos-sávos lobogót a hegy ormára. Az amerikai erők csak március végére tudták elfoglalni az egész szigetet. A 21 000 fős japán helyőrségből mindössze 216 katona esett fogságba, a többiek feláldozták magukat… a császárért.

A partraszálló hajók Iwo Jima szigetéhez közelednek 1945. február 19-én.

1945. március
A szövetséges hadseregek átkelnek a Rajnán, miután az ardenneki csata után 1945 februárjában offenzívát indítottak a nyugati fronton. Az amerikaiak március 7-én elfoglalnak egy rajnai hidat. A britek március 23-án, a franciák 31-én kelnek át a folyón.

1945. április 12.
Meghal Franklin Delano Roosevelt amerikai elnök (akit 1944 novemberében negyedik alkalommal is újraválasztottak). Helyét alelnöke, Harry Truman veszi át, akinek döntenie kell az atombomba Japán elleni bevetéséről is.

A Mariana-szigeteken, Iwo Jimán és Okinawán állomásozó Boeing B–29 nehézbombázók kényszerítették térdre Japánt.

Japán bombázása

Japán bombázását 1944-ben kezdték meg az amerikaiak. A szigetcsoport nagyvárosai (Tokió, Osaka, Kobe) ellen irányuló bombatámadások száma jelentősen nőtt 1945 márciusától, amikor az amerikaiak a Mariana-szigetekről és Iwo Jimáról is megindították támadásaikat. A gyújtóbombák hatalmas pusztítást vittek véghez a fából épült japán városokban.

A KAMIKAZÉK

1944. október 19-én a Fülöp-szigetektől északra húsz fiatal, húszas éveiben járó japán pilóta robbanóanyaggal telerakott gépét egyenesen az amerikai hadihajóknak vezette. Az volt a céljuk, hogy a repülőgép-hordozók megbénításával a japán hadsereg időt nyerjen. Ha nem is tudták megnyerni a háborút, a kamikazénak nevezett önkéntes pilóták bebizonyították, hogy hazájukért meghalni is készek.

Okinawa

1945. április 1-jén 50 000 tengerészgyalogos szállt partra Okinawa szigetén, 500 kilométerre a japán partoktól. A harcok nagyon hevesek voltak. A sziget június végére elesett. A japánok 110 000 katonát vesztettek a fegyveres összecsapásokban, ezen felül 100 000 japán civil halt meg, vagy vetett véget önkezével az életének a japán hagyományokat követve. A tengerészgyalogosok 7600 embert vesztettek, a sebesültek száma megközelítette a 32 000 főt. Az okinawai és Iwo Jima-i csaták megmutatták az amerikaiaknak, hogy micsoda veszteségekkel járna egy partraszállás a japán szigeteken.

1945 áprilisában Okinawán az amerikaiak ugyanolyan fanatikus, a végsőkig kitartó japán katonákkal kerültek szembe, mint Iwo Jimán.

1945. április 13.
A szovjetek bevonulnak Bécsbe. Ausztriát négy megszállási zónára osztják fel a britek, az amerikaiak, a szovjetek és a franciák között, nagyjából a háborút lezáró stratégiai állapotnak megfelelően. Később Bécs szintén négyhatalmi megszállás alá kerül.

1945. április 27.
A Comói-tó partján, Dongóban kommunista partizánok elfogják a Svájc felé menekülő Mussolinit. Másnap kivégzik. Holttestét közszemlére teszik Milánó egyik terén, ahol a nácik két nappal korábban agyonlőtt partizánok holttestét dobták ki.

Az atombomba

1945 júliusa óta rendkívüli pusztító erejű új fegyver állt Truman elnök rendelkezésére: az atombomba. Július 26-án ultimátumot intézett a japánokhoz: feltétel nélkül adják meg magukat, vagy az Egyesült Államok beveti ellenük az új fegyvert.

Enola Gay

Okinawa után a japánok már tudták, hogy el fogják veszíteni a háborút. A japán nép és a még fegyverben álló 3 millió japán katona mentalitását és elszántságát ismerve az amerikaiak úgy vélték, hogy a szigetcsoport teljes meghódítása akár két évig is eltarthat. Ezért Truman elnök, Roosevelt utóda úgy döntött, hogy bevetik az atombombát. Július 26-án ultimátumot intéztek a japánokhoz. Paul Tibbets ezredes, a Mariana-szigetcsoport egyik szigetén, Tinianon állomásozó bombázópilóta azt az utasítást kapta, hogy amint az időjárás engedi, dobja le az atombombát. 1945. augusztus 6-án hajnalban felszállt az Enola Gay nevű B–29-es bombázógép, fedélzetén a 4 tonnás, 3,5 m hosszú, 75 cm átmérőjű „Little Boy" nevű bombával.

Little Boy kioldva

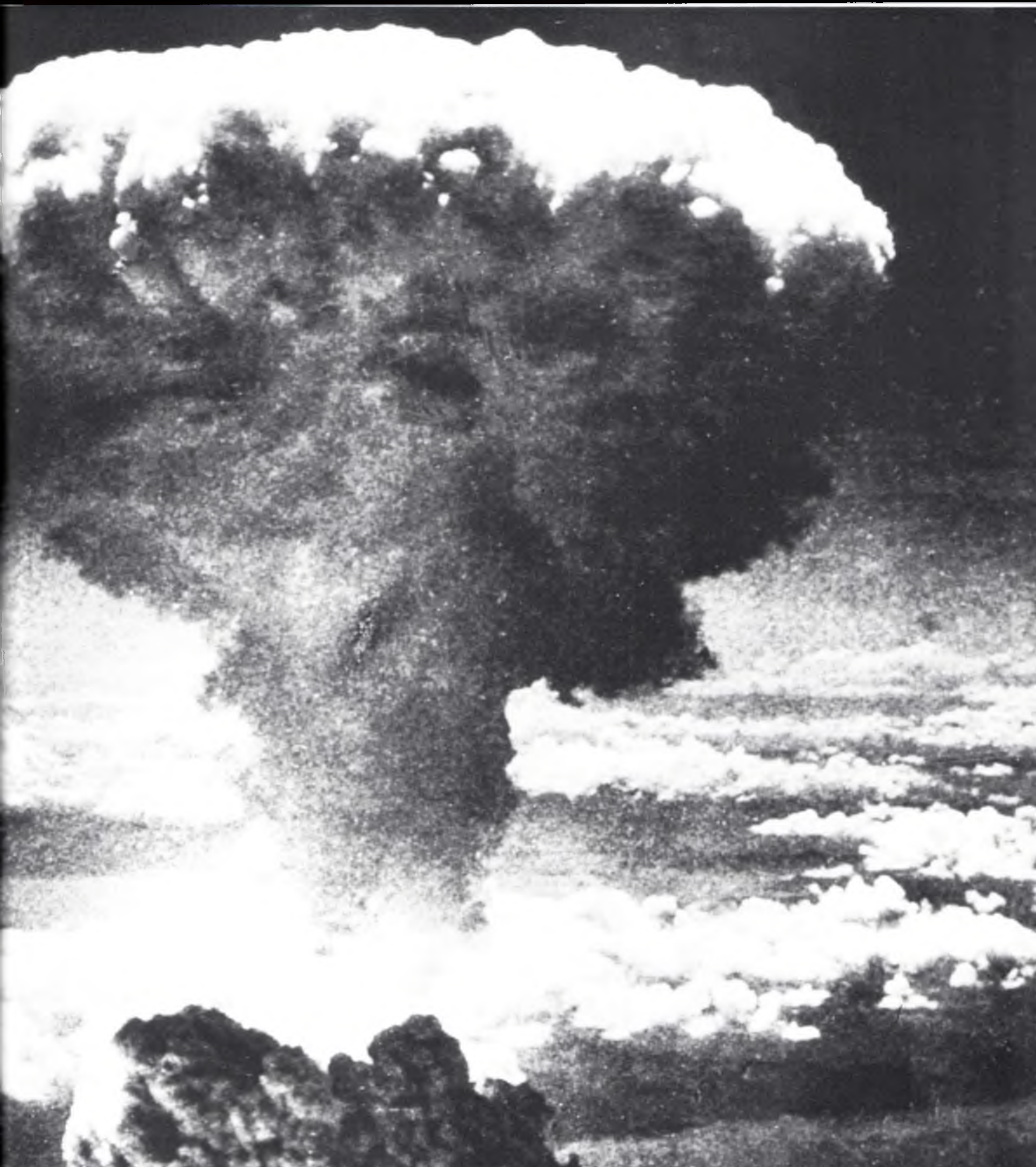
1945. augusztus 6-án szokványos reggel köszöntött Hiroshima 250 000 lakójára. 8 óra 15 perckor azonban kioldották a Little Boy-t, amely 53 másodperccel később 600 méterrel Hiroshima felett felrobbant. A robbanás nyomán hatalmas gombafelhő keletkezett. A földön 4 kilométer sugarú körben sok ezer fokos tűzgömb égette hamuvá a várost – és lakóit. Ezen a körön túl egy 1000 km/h-nál is gyorsabb lökéshullám kilométerekre vitte a radioaktív hamut, amely a túlélők körében rákos megbetegedéseket okozott. 80 000 ember meghalt, 70 000 megsebesült, de utóbbiak közül sokan olyan súlyos égési sérüléseket szenvedtek, hogy csak néhány nappal élték túl a támadást. Mivel Japán továbbra sem volt hajlandó megadni magát, az amerikaiak augusztus 9-én Nagasakira is atombombát dobtak: a második támadásban 70 000 japán halt meg.

Feltétel nélküli kapituláció

Augusztus 10-én a japán kormány elfogadta a szövetségesek feltételeit – csak annyit kért, hogy Hirohito császárt ne hurcolják meg. 1945. augusztus 15-én Hirohito a rádión keresztül szólt a japán néphez: el kell fogadni az elfogadhatatlant, mondta, Japánnak kapitulálnia kell. 1945. szeptember 2-án a japán és szövetséges küldöttségek a Tokiói-öbölben, a Missouri csatahajó fedélzetén aláírták a Japán feltétel nélküli megadását kimondó okmányt. Ezzel véget ért a második világháború.

1945. április 30.
A szovjetek által körülzárt Berlinben a birodalmi kancellária bunkerében Adolf Hitler és felesége, Eva Braun öngyilkosságot követnek el. Halála előtt Hitler Karl Dönitz admirálist jelölte ki a Birodalom és a hadsereg vezetőjének.*

1945. május 3.
A britek visszafoglalják Burma fővárosát, Rangoont. Az indiai gyarmatok többé nem forognak veszélyben. Az angolok helyreállíthatják a szárazföldi összeköttetést Csang Kaj-sek kínai hadseregével. A háború Délkelet-Ázsiában is a végéhez közeledik.

1945. május 5.
Leclerc tábornok 2. páncélos hadosztálya a Bajor-Alpokban fekvő Berchtesgadenben eljut Adolf Hitler híres Sasfészkéhez. A hadosztály hírneve túléli Leclerc tábornokot, aki 1947. november 28-án Algériában repülőgép-szerencsétlenségben életét veszti.

1945. május 8.
Wilhelm Keitel tábornok a szovjet erők berlini főhadiszállásán az orosz Zsukov és a brit Tedder marsall jelenlétében aláírja a Wehrmacht feltétel nélküli kapitulációját. A francia de Lattre és az amerikai Spaatz tábornokok tanúként szintén jelen vannak.*

A háborús bűnösök perei

1943 novemberében a szovjetek, az amerikaiak és a britek elhatározták, hogy bíróság elé állítják a háborús főbűnösöket. 1945. augusztus 8-án a szövetségesek nemzetközi katonai bíróságot hoztak létre Nürnbergben, hogy elítéljék a háborús bűnökkel vádolt náci vezetőket. 1946 áprilisában hasonló bíróságot állítottak fel Tokióban a japán háborús bűnösök megbüntetésére.

A nürnbergi per

A Nürnbergben ülésező bíróság 1945. november 20. és 1946. október 1. között 24 náci vezetőt és nyolc náci szervezetet ítélt el a béke ellen elkövetett bűnökért (támadó háborúra való felkészülés és felbujtás), háborús és – új jogi fogalommal – emberiségellenes bűntettekért. A bíróság a következőképpen határozta meg az emberiség elleni bűntett fogalmát: „Gyilkosság, kivégzés, rabszolgasorba taszítás, deportálás és minden olyan embertelen cselekedet, amelyet egy teljes népcsoport ellen követnek el, egy háborút megelőzően vagy azalatt, valamint a faji vagy vallási alapú üldözés."

A vádlottak. Az első sorban balról jobbra: Göring, Hess, von Ribbentrop, Keitel, Kaltenbrunner, Rosenberg, Frank, Frick, Streicher, Funk és Schacht. A második sorban balról jobbra: Dönitz, Raeder, von Schirach, Sauckel, Jodl, von Papen, Seyss-Inquart, Speer, von Neurath és Fritzsche.

Az ítéletek

1946. október 1-jén tizenkét náci főbűnöst ítélték halálra. Köztük volt a Luftwaffe* vezetője, Hermann Göring marsall (aki a kivégzése előtt öngyilkos lett), Joachim von Ribbentrop, a Német Birodalom* külügyminisztere és Ernst Kaltenbrunner, a „végső megoldás" megvalósításáért felelős náci főtisztviselő. Az elítélteket 1946. október 16-án akasztották fel Nürnbergben. Három náci vezetőt életfogytiglani, négyet tíz és húsz év közötti börtönbüntetésre ítéltek, hármat felmentettek.

John Wood, a hóhér az akasztófa mellett áll, amelyen a háborús bűnökért halálra ítélt náci vezetőket végezte ki néhány nap múlva.

1945. május 8.
Az algériai Constantinois-ban a francia hadsereg vérbe fojt egy nacionalista felkelést. Az algériai áldozatok száma meghaladja a 10 000 főt. A háború után Franciaországnak komoly nehézségeket okoz az algériai válság kezelése.*

1945. május 23.
A német kormány hatásköre megszűnik. Németország közigazgatásának irányítását a Szövetséges Ellenőrző Bizottság (Nagy-Britannia, az Egyesült Államok, a Szovjetunió és Franciaország) veszi át. Az országot négy megszállási zónára osztják.

1945. szeptember 2-án a japán küldöttség a Missouri csatahajó fedélzetén várja a feltétel nélküli megadást kimondó okmányok aláírását.

A japán háborús bűnök

1931-től kezdve a japánok számtalan gyilkosságot követtek el, erőszakoskodtak és fosztogattak Kínában. A hadifoglyokkal is kíméletlenül bántak. A foglyok hasonló körülmények között éltek, mint a zsidók a koncentrációs táborokban. Sokukat halálra dolgoztatták, vagy az ázsiai dzsungelekben „halálmenetben" hajtották őket különböző állomáshelyekre. Sok ezer angol, ausztrál, új-zélandi, amerikai, holland, francia és indonéz fogoly vesztette életét. Azok a népek, amelyeket a japánok fel akartak szabadítani a nyugati gyarmatosítás alól, hamarosan brutális japán elnyomás alá kerültek. A japánok „orvosi" kísérleteket végeztek a hadifoglyokon és a kínai civil lakosságon.

A tokiói per

1946 májusában a távol-keleti nemzetközi katonai bíróság 28 háborús és béke elleni bűnökkel, valamint emberiség elleni bűntettekkel vádolt japán politikai és katonai vezetőt ítélt el Tokióban. Hirohito császár nem volt a vádlottak között. A Japánban állomásozó amerikai megszálló csapatok vezetője, MacArthur tábornok ezt azzal magyarázta, hogy a császár vád alá helyezése „olyan nagy felzúdulást keltene a lakosság körében, amelynek hatását nem szabad alábecsülni". 1948. november 12-én a halálra ítélt hét főbűnöst felakasztották; a többiekre börtönbüntetés várt. Ahogyan fokozatosan nőtt a feszültség az amerikaiak és a szovjetek között, a tokiói perben a japán vezetők és Hirohito császár által elkövetett háborús bűnök egy részét „a szőnyeg alá söpörték". Az amerikaiak próbálták megnyerni a japán nép rokonszenvét, hogy Japán területét előretolt bázisként használhassák a Távol-Keleten a Szovjetunió ellen.

Az Egyesült Államok haditengerészete által kiszabadított szövetséges hadifoglyok 1945. augusztus 29-én Yokohama közelében.

1945. június 26.

A San Francisco-i konferencián ötven állam dolgozza ki az Egyesült Nemzetek Szervezetének alapító okiratát,amelynek célja: a béke fenntartása, a leszerelés elősegítése, a gazdasági és társadalmi fejlődés előmozdítása, az emberi jogok védelme.

1945. július 17–augusztus 2.

A Potsdamban rendezett konferencián Sztálin, Truman és Churchill a háború utáni helyzet rendezéséről tárgyal: kijelölik Németország és a megszállási zónák határait, megállapodnak a náci rendszer felszámolásáról és a németek által fizetendő jóvátételről.

A háború mérlege

A második világháború az emberiség történetének legpusztítóbb háborúja volt: minden téren hatalmas veszteségeket okozott.

1946-ban Berlinben – és valamennyi lerombolt német nagyvárosban – a szövetségesek a nőket fogták munkára, hogy eltakarítsák a bombázások és a harcok során keletkezett romokat.

Több tízmillió emberélet

A háborúnak több mint 50 millió katonai és civil áldozata volt: körülbelül 20 millió szovjet halott, 7,4 millió német, 5,8 millió lengyel, 2 millió japán, 400 000 brit, 291 000 amerikai, 640 000 francia (köztük 400 000 polgári lakos). A zsidók ellen irányuló népirtás 5,6 millió halálos áldozatot követelt.

Öldöklés és kegyetlenkedések

A háború idején az emberi méltóság és az emberi jogok semmit nem jelentettek. A kínzások, a bombázások, a nőkön elkövetett erőszak, a fosztogatás, a kényszermunka, a lakosság deportálása (amely több mint 30 millió embert érintett), a náci koncentrációs és haláltáborok, a zsidó és cigány genocídium – mind az emberi barbárság szélsőséges megnyilvánulásai voltak. A háború végén az emberiség belépett az atomkorszakba.

Földig rombolt városok

A második világháború jelentős anyagi veszteségekkel járt, elsősorban Európában. A német városok 70 százalékát földig rombolták a bombatámadásokban. Franciaországban is számos város pusztult el a harcok során. Kelet-Európa, ahol a leghevesebb harcok folytak, egyetlen hatalmas rommezővé változott: olyan nagyvárosok semmisültek meg, mint Varsó vagy Sztálingrád, mellettük több száz kisebb település, városok és falvak.

Varsó 1945-ben: hamuval borított romok.

1945. augusztus 6. és 9.
Az amerikaiak atombombát dobnak két japán városra: Hiroshimára és Nagasakira. Az eredmény: több mint 150 000 halott. Ezeknek a páratlan erejű fegyvereknek a működése az uránium, illetve a plutónium maghasadásán alapul.

1945. augusztus 9.
A Szovjetunió hadat üzen Japánnak. A Vörös Hadsereg támadást indít Mandzsúria és Korea ellen. A japán hadsereg nem tud jelentős ellenállást kifejteni. Több mint 1 millió japán katona esik szovjet hadifogságba.

Európa a második világháború után

- Németország: brit zóna
- Németország: amerikai zóna
- Németország: szovjet zóna
- Németország: francia zóna
- Ausztria: közös szövetséges zóna
- Lengyelország területi gyarapodása
- Jugoszlávia területi gyarapodása
- Szovjetunió területi gyarapodása
- Görögország területi gyarapodása
- Franciaország területi gyarapodása (határkiigazítás)

Tönkrement gazdaságok

Európa gazdasága szinte teljesen megsemmisült. Ahogyan Lengyelország elvesztette gyakorlatilag teljes iparát, úgy Németországnak is a nulláról kellett újrakezdenie. Franciaország talpra állt, de nagymértékben függött az angol–amerikai támogatásoktól. Nagy-Britannia, amely 1939 óta folyamatosan harcban állt, teljesen kimerült. Egyedül az Egyesült Államok került ki megerősödve a háborúból: a világ aranykészletének 80 százalékát birtokolta, megduplázta ipari teljesítményét, nemzeti jövedelme 75 százalékkal nőtt. A Szovjetunió uralma alá hajtotta Európa keleti felét, de a háború folyamán olyan súlyos veszteségeket szenvedett, hogy a területi gyarapodás ellenére is meggyengült.

A hidegháború kezdete

A háború vége a két „szuperhatalom" – az Egyesült Államok és a Szovjetunió – szembenállásának kezdetét is jelentette. A „hidegháború" kifejezés a szembenállás közvetett jellegére utal, hiszen mindkét nagyhatalom igyekezett elkerülni a fegyveres konfliktusokat. Közép-Kelet-Európa országaiban a kommunisták kerültek hatalomra, és egyértelműen a Szovjetunió mellett kötelezték el magukat. Churchill szavaival „vasfüggöny" ereszkedett Európának ennek a felére.

1945-ben létrehozták az Egyesült Nemzetek Szervezetét (ENSZ), amelynek az volt a feladata, hogy megakadályozza újabb pusztító háborúk kirobbanását és fejlessze a nemzetek közötti kapcsolatokat.

6 *Az Egyesült Nemzetek Szervezetének emblémáját, a békét jelképező olajágakkal keretezett világtérképet 1946. december 7-én fogadták el.*

1945. augusztus 15.
A francia legfelső bíróság árulásért halálra ítéli Pétain marsallt. Korára való tekintettel de Gaulle tábornok a büntetést életfogytiglani fegyházbüntetésre mérsékli. Pierre Lavalt október 9-én halálra ítélik, és 15-én végre is hajtják az ítéletet.

1945. szeptember 2.
A Tokiói-öbölben horgonyzó Missouri amerikai hadihajó fedélzetén a szövetségesek képviseletében MacArthur tábornok és Nimitz admirális fogadja el Japán hivatalos kapitulációját. Franciaországot Leclerc tábornok képviseli.

Kislexikon

Afrikakorps
„Afrika-hadtestnek" az Erwin Rommel tábornok parancsnoksága alatt álló német csapatokat nevezték, amelyek az olaszok megsegítésére érkeztek Észak-Afrikába 1941 januárjában.

Csőd
Fizetésképtelenség, pénzügyi bukás.

Danzig
A Balti-tenger partján fekvő, a második világháborút megelőzően többségében németek lakta kikötőváros német neve. Ma Gdańsk (Lengyelország). 1919-ben a Népszövetség felügyelete alatt álló szabad várossá nyilvánították.

Egyenlítői Francia Afrika
Csád, Ubangi-Sari (a mai Közép-afrikai Köztársaság), Kongó és Gabon összefoglaló neve.

Fasiszta
A fasizmus, vagyis egy önkényuralmi politikai ideológia híve, amely semmilyen ellenzéket nem tűr meg. Az első fasiszta állam Benito Mussolini Olaszországa volt 1922-től. A rendszer főbb jellemzői a nacionalizmus, az antikommunizmus, a korporativizmus (a dolgozók testületekbe szervezése), a vezérkultusz, az erőszak és az erőszakos terjeszkedési politika.

Fegyverszünet
A fegyveres harcok beszüntetése a hadviselő felek között. Franciaország és Németország 1940-ben kötöttek fegyverszünetet, amelyet azonban nem követett békekötés.

Flak
A *Fliegerabwehrkanone* („légvédelmi ágyú") német szó rövidítése. Ezzel a szóval jelölték a teljes német légvédelmet.

Francia Belső Erők (FBE)
1944. február 1-jén jött létre az ellenállás fegyveres csoportjainak részvételével: a Titkos Hadsereg, a Szabadharcosok és Partizánok, valamint a Fegyveres Ellenállás Szervezete egyesítették erőiket, hogy a szövetségesek oldalán részt vegyenek Franciaország felszabadításában.

Francia Észak-Afrika
Algéria, Marokkó és Tunézia összefoglaló neve.

Francia Nyugat-Afrika
Szenegál, Mauritánia, Francia-Szudán (a mai Mali), Felső-Volta (Burkina Faso), Dahomey (Benin), Elefántcsontpart, Guinea és Niger összefoglaló neve.

Gestapo
A német *Geheime Staatspolizei* (Titkos Államrendőrség) rövidítése. A náci politikai rendőrséget 1933-ban hozták létre. Feladata kezdetben a németországi politikai ellenzék felszámolása volt, később az európai ellenállási mozgalmakkal szemben lépett fel.

Kápó
A német *Kameradenpolizei* („bajtársak rendősége") rövidítése. A koncentrációs táborok kivételes helyzetben lévő, több-kevesebb kedvezményben részesített foglyait nevezték így, akik számára az SS-katonák korlátozott hatalmat biztosítottak fogolytársaik fölött.

Kriegsmarine
Német haditengerészet.

Luftwaffe
Német légierő.

Munkaszolgálat
Ingyen végzett kényszermunka. Franciaországban a kötelező munkaszolgálatot a Vichy-kormány vezette be német nyomásra 1943 februárjában. A rendelet értelmében a fiatal franciáknak a németországi gyárakban kellett dolgozniuk. A fiatalok közül sokan inkább csatlakoztak a partizánokhoz.

Nacionalizmus
Politikai felfogás, amely szerint a (saját) nemzet szeretete, a nemzet iránti elkötelezettség mindenek fölött áll. Fejlődése érdekében a nemzet uralkodhat más népeken – akár háború árán is.

Német Birodalom
1933 és 1945 között a náci Németországot nevezték Német (vagy Harmadik) Birodalomnak.

Nemzetiszocialista
Rasszista, antiszemita, antidemokratikus és antikommunista rendszer, illetve ilyen elveket valló személy. A nemzetiszocialisták (nácik) szerint a német népnek az volt a küldetése, hogy uralkodjon az egész világ felett. Ezt az elméletet Adolf

Hitler fejtette ki *Mein Kampf* (Harcom) című, 1923-ban megjelent könyvében.

Népszövetség
Az 1919-es versailles-i békeszerződés által létrehozott nemzetközi szervezet, amelynek feladata a világbéke fenntartása lett volna. Működése a Népszövetséghez tartozó államok megbékélési politikáján, a „kollektív biztonság" elvén alapult.

Nyílt város
A „nyíltnak" nyilvánított várost nem védte fegyveres erő, és nem állomásozott a területén katonaság. Az odaérkező megszálló hadseregnek tartózkodnia kellett mindenféle fegyveres akciótól. A városban talált sebesülteket nemzeti hovatartozásuktól függetlenül el kellett látni.

Panzer
Német szó, jelentése: „páncélos". A páncélozott harckocsikat (tankokat) nevezték így.

Partizánok
Reguláris hadseregekhez nem tartozó fegyveres ellenállók, akik gerilla-hadviselést folytattak a megszállt területeken, az erdőkben, hegyekben, esetenként a városokban is. A francia ellenállók, Tito marsall jugoszláv kommunistái és a német vonalak mögött harcoló szovjetek partizánalakulatokat szerveztek.

Pogrom
Az orosz szó eredetileg a cári Oroszországban a zsidó lakosság ellen irányuló erőszakos akciókat jelölte, amelyek során zsidókat öltek meg, illetve fosztottak ki.

RAF (Royal Air Force)
Brit Királyi Légierő.

Royal Navy
Brit haditengerészet.

SAS (Special Air Service)
A brit Különleges Légi Szolgálatot 1941-ben hozták létre. Ejtőernyős kommandós alakulatai támadó akciókat hajtottak végre a megszállt Európában. Az SAS tagjai Líbiában is harcoltak. Francia katonák szintén csatlakoztak az alakulathoz.

SS
A német *Schutzstaffel* („védőosztag") rövidítése. Az SS a náci párt fegyveres szervezete volt; 1934-től a koncentrációs táborok őrségét adta. A háború alatt az SS átalakult, és létrejött a Waffen-SS, vagyis fegyveres SS.

Szovjetunió
Miután a cári hatalmat támogató erők a polgárháborúban vereséget szenvedtek a „vörös" bolsevikoktól, 1922 decemberében megalakult a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége, vagyis a Szovjetunió. Az Ázsiában és Európában elterülő hatalmas állam a második világháború idején tizenöt tagköztársaságból állt.

Tengelyhatalmak
Németország és Olaszország 1936-ban létrehozott szövetsége, amelyhez a háború alatt Japán, Románia, Bulgária és Magyarország is csatlakozott.

U-boot
A német *Unterseeboot* rövidítése: német tengeralattjáró.

Wehrmacht
A német fegyveres erők elnevezése, amely magában foglalta a szárazföldi alakulatokat, a haditengerészetet (Kriegsmarine) és a légierőt (Luftwaffe).

Név- és tárgymutató

A dőlt betűvel szedett oldalszám azt jelzi, hogy a fogalom az időrendi táblázatban található.

A képek jegyzéke

j: jobbra, b: balra, f: fent, k: középen, l: lent

Borító jf és l: Ch. Jégou; bf: Collection Mémorial de Caen – **Hátsó borító** jf: LAPI / Roger-Viollet – **1. oldal** f: D. Grant; l: G. P. Faleschini – **3. oldal** jl: G. P. Faleschini – **4. oldal** jf: D. Grant; k: D.R.; jl: BBC – **5. oldal** bf és l: LITTLE BIG MAN; k: D. Grant – **6–7. oldal:** AKG-IMAGES – **8. oldal:** AKG-IMAGES – **9. oldal** f: M. Sinier; jl: AKG-IMAGES – **10–11. oldal:** AKG-IMAGES – **12. oldal** jf és bl: D. Grant; k: AKG-IMAGES – **13. oldal** jf és l: AKG-IMAGES; bk: D. Grant – **14. oldal** bf: LAPI / Roger-Viollet; jl: AKG-IMAGES – **15. oldal** jf: Centre national Jean Moulin / KEYSTONE-France; bk: AKG-IMAGES; l: PHOTOS12.COM-OASIS – **16–17. oldal:** M. Sinier – **17. oldal** k: D.R. – **18. oldal** bf: KEYSTONE-France; jk: AKG-IMAGES – **19. oldal** f: Collection ROGER-VIOLLET; jl: D.R.; bl: KEYSTONE-France – **20. oldal:** D. Grant – **21. oldal** bf: G. P. Faleschini; jf és l: AKG-IMAGES – **22. oldal** f: PHOTOS12.COM-OASIS Collection particulière; l: PHOTOS12.COM-ARJ – **23. oldal** f: J.-M. Stelnlein / KEYSTONE-France; k: PHOTOS12.COM-OASIS; l: J.-M. Steinlein / EXPLORER ARCHIVE – **24–25. oldal:** G. P. Faleschini – **26. oldal** f: AKG-IMAGES; l: PHOTOS12.COM-Collection Bernard Crochet – **27. oldal** f: AKG-IMAGES; l: HARLINGUE / ROGER-VIOLLET – **28. oldal** jf és jl: AKG-IMAGES; k: M. Sinier – **29. oldal:** AKG-IMAGES – **30. oldal** f: LITTLE BIG MAN; l: AKG-IMAGES – **31. oldal** f és k: AKG-IMAGES; l: LITTLE BIG MAN – **32. oldal** f: AKG-IMAGES, l: M. Sinier – **33. oldal** jf: PHOTOS12.COM-Keystone Pressedienst; bk: US National Archives / ROGER-VIOLLET; l: KEYSTONE-France – **34. oldal** f: AKG-IMAGES; l: D.R. – **35. oldal** f: LAPI / ROGER-VIOLLET; k: Collection ROGER-VIOLLET; l: D. Grant – **36. oldal** f: Collection ROGER-VIOLLET; l: M. Sinier – **37. oldal** f és l: LITTLE BIG MAN – **38–39. oldal:** AKG-IMAGES – **40. oldal** f, k és jl: BBC; bl: Collection ROGER-VIOLLET – **41. oldal** jf, bf és jk: BBC; l: Collection ROGER-VIOLLET – **42. oldal** f: LAPI / ROGER-VIOLLET; l: AKG-IMAGES – **43. oldal** f: PHOTOS12.COM-Collection Bernard Crochet; l: AKG-IMAGES – **44–45. oldal:** D. Grant – **46. oldal** f: PHOTOS12.COM-Hachedé; l: AKG-IMAGES – **47. oldal** f: AKG-IMAGES; l: LITTLE BIG MAN – **48–49. oldal:** G. P. Faleschini – **50. oldal** f és k: D. Grant; bl: AKG-IMAGES – **51. oldal** bf és jl: AKG-IMAGES; jk és bl: D. Grant – **52. oldal:** AKG-IMAGES – **53. oldal** jf és jl: AKG-IMAGES; bl: D. Grant – **54. oldal** f: M. Sinier; k: PHOTOS12.COM-Hachedé; l: LITTLE BIG MAN – **55. oldal** f: AKG-IMAGES; l: BBC – **56. oldal** f: M. Sinier; l: Collection ROGER-VIOLLET – **57. oldal** f: KEYSTONE-France; l: AKG-IMAGES – **58–59. oldal:** D. Grant – **60. oldal** b: KEYSTONE-France; j: M. Sinier – **61. oldal** f: Collection ROGER-VIOLLET; l: PHOTOS12.COM-Collection DITE-USIS – **62. oldal** f: LITTLE BIG MAN; l: BBC – **63. oldal:** LITTLE BIG MAN – **64. oldal** f: M. Sinier; l: LITTLE BIG MAN – **65. oldal:** Ch. Jégou – **66. oldal** f: W. LASKI / KEYSTONE-France; l: D.R. – **67. oldal** f: M. Sinier; l: LITTLE BIG MAN – **68–69. oldal:** LITTLE BIG MAN – **70–71. oldal:** AKG-IMAGES – **72. oldal** f: AKG-IMAGES; l: PHOTOS12.COM-Keystone Pressedienst – **73. oldal** f: KEYSTONE-France; l: AKG-IMAGES – **74. oldal:** AKG-IMAGES – **75. oldal** f: M. Sinier; l: D.R.

Az időrendi szalag piktogramjait Nicolas Juno rajzolta.

Íme a történelem! – A mindennapokat, a technikai fejlődést és a kultúrát alakító események és személyek felfedezése.

A második világháború

FRANCK SEGRÉTAIN

1939–1945 – A háború lángba borította a világot, és több millió áldozatot követelt. A könyv bemutatja az emberiség történetének egyik legsötétebb korszakát Párizstól Varsóig, Pearl Harbortól Sztálingrádig, Berlintől Hiroshimáig, különös tekintettel a franciaországi eseményekre. A fronton harcoló katonák nyomában járunk, és megismerhetjük azoknak az embereknek a sorsát, akik a városok utcáin, a hegyekben, a dzsungelekben vagy a koncentrációs táborokban haltak meg.

Franck Segrétain a francia Honvédelmi Minisztérium munkatársa. Az általános iskolák felső tagozata és a középiskolák számára állít össze a második világháborút bemutató tananyagokat, és a témával kapcsolatos kiállításokat szervez.

Ajánló

Színes és érdekfeszítő könyvet ismerhetünk meg Franck Segrétain művében. Feltárulnak előttünk a második világháború legfontosabb eseményei és jellemzői: a nagy csaták, a megszállókkal szembeni ellenállás, a háború iszonyata.

A magyar olvasó számára különösen érdekes lehet, hogy miközben színes képet kap a világháború legérdekesebb pillanatairól, betekinthet egy kevésbé ismert világba: hogyan látták a franciák a világháborút, s ebben saját szerepüket. Megjelenik az összeomló, a német megszállókkal együttműködő, a nekik ellenálló, majd győztes Franciaország is. Könnyen érthető, tömör és érdekes szövegrészletek kísérik a gazdag képanyagot, mely lehetővé teszi a folyamatos olvasás mellett a böngészést is. Így e szép könyv a témát ismerőnek és a világháború történetét most felfedezőnek egyaránt élvezetes olvasmány.

Kiemelkedő erénye a kötetnek a jól válogatott képek és grafikák sokasága. A gazdag fotóanyag újdonságokat rejt: nem a tankönyvekben és más munkákban már látott fotókkal találkozunk. A grafikák lehetővé teszik a részletek megismerését, legyen szó akár a katonák egyenruhájáról, a tankokról vagy éppen a repülőgép-anyahajókról.

Száray Miklós
tankönyvszerző

A sorozat további kötetei

- A fáraók kora
- Az ókori görögök
- Az ókori Róma
- A lovagok élete
- Az olmékoktól az aztékokig
- Kína a császárok korában
- Az első világháború

9 éves kortól

Raktári szám: 53461
ISBN: 978-963-19-6522-3
9 789631 965223